

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER VE TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
DEĞERLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

ORTAOKUL 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYADA
YANSITTIKLARI DEĞERLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELÇUK ÖNDER

DANIŞMAN
DOÇ. DR. SEVGİ COŞKUN KESKİN

EKİM 2018

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER VE TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
DEĞERLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

ORTAOKUL 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYADA
YANSITTIKLARI DEĞERLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELÇUK ÖNDER

DANIŞMAN
DOÇ. DR. SEVGİ COŞKUN KESKİN

EKİM 2018

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İmza
Selçuk ÖNDER

JÜRİ ÜYELERİ İMZA SAYFASI

Bu yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Değerler Eğitimi Bilim Dalında jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan Doc. Dr. Sağı Coşkun KESKİN (İmza)

Üye Dr. Öğrt. Üy. Haceri (Caradınca) (İmza)

Üye Doc. Dr. Alpaslan OKUR (İmza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

15.../12.../2018

Prof. Dr. Mustafa YILMAZCAN

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bir toplumu ayakta tutan en önemli yapı taşları o toplumun değerleridir. Bireylerin tutum ve davranışlarına yön veren değerler, bireysel ve toplumsal hayatı anlamlı kılarak sosyal birliktelik ve dayanışmaya zemin oluşturur. Bireyler yaşadıkları toplum içerisinde değerlerini edinir ve sonraki nesillere aktarır. Aile, okul ve sosyal çevre değerlerin edinilmesinde çok önemli bir yer tutmaktadır ve bu ortamlarda kurulan iletişim, sosyal ilişkiler, benimsenen inanç ve davranışlar değerlerin edinilmesine yön verir. Bu ortamlarda bireyler değerlerini edinmekle birlikte aynı zamanda kazandıkları değer yargılarını yansıtırlar.

Yaşadığımız yüzyılda yaşanan hızlı değişimler bireylerin sosyalleşme, iletişim kurma ve bilgiye ulaşma gibi alanlarda birçok alışkanlığını değiştirerek farklı ortamlar sunmaya başlamıştır. İnternetin hayatımıza girmesiyle birlikte bilgiye ulaşma, iletişim ve sosyalleşmenin farklı dinamikler kazanması, değerlerin ediniminde ve aktarımında da rol oynamaktadır. Özellikle sosyal medya, bireylerin kolaylıkla iletişime geçebilmelerine ve kendilerine sosyal bir ortam oluşturabilmelerine olanak tanımaktadır. Bireyler bu ortamlarda, farklı değer yargıları, inanç ve düşüncelerle tanışabilmekte ve kendi değer ve inançlarını başkalarına aktarabilmektedir. Bu noktadan hareketle yapılan çalışmada, öğrencilerin sosyal medyada hangi değerleri ne şekilde yansıttıkları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yaptığım çalışma boyunca yardımlarını benden esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Sevgi Coşkun KESKİN'e teşekkürlerimi sunarım. Tez savunması esnasında yaptığı önemli katkılardan dolayı Dr. Öğretim Üyesi Hıdır KARADUMAN'a teşekkür ederim. Verdikleri her türlü destek ve çalışmama yaptıkları katkılardan dolayı Prof. Dr. Suat CEBECİ'ye ve Dr. Öğretim Üyesi Halil İbrahim CEBECİ'ye teşekkür ederim. Bu alanda çalışmama beni teşvik eden ve çalışmam esnasında bana destek veren hocam Doç. Dr. Aziz TUNCER'e teşekkür ederim. Çalışmam boyunca her türlü zahmetime katlanan ve çalışmamın birçok bölümüne katkı sağlayan değerli eşim Kübra ÖNDER'e teşekkür ederim. Çalışmamın kontrol aşamasına katkı sağlayan ve fikirleriyle bana destek veren Mustafa ÖZDEMİR'e ve diğer öğretmen arkadaşlarıma teşekkür ederim. Son olarak maddi manevi desteğiyle bana güç veren babam Ömer ÖNDER'e ve her zaman yanımda hissettiğim ve hissedeceğim annem Aysel ÖNDER'e teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

ORTAOKUL 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYADA YANSITTIKLARI DEĞERLER

Önder, Selçuk

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi
Anabilim Dalı, Değerler Eğitimi Programı

Danışman: Doç. Dr. Sevgi Coşkun Keskin

Ekim, 2018. xi+185 Sayfa.

Yapılan araştırmada ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin sosyal medya ortamında yansıtıkları değerler, değer ihlalleri, değerlerle ilgili yaşadıkları çelişki ve tutarsızlıklar ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada ayrıca öğrencilerin sosyal medyayı kullanım amaçları ve sıklıkla tercih ettikleri paylaşım türleri irdelenmiştir.

Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ile gerçekleştirilmiştir ve araştırmaya 30 sekizinci sınıf öğrencisi dahil edilmiştir. Veri toplama sürecinde öğrencilerin 4 yıl boyunca Facebook ortamında yaptıkları paylaşımların tümü, Talim Terbiye Kurulunun ilköğretim müfredatında belirlediği değerler esas alınarak incelenmiş ve doküman arşivi oluşturulmuştur. Doküman incelemesinden elde edilen veriler ışığında, çalışma grubundan seçilen üç öğrenciyle görüşmeler düzenlenerek araştırmaya konu olan durumlarla ilgili derinlemesine bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. İncelenen dokümanlar ve yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular nitel içerik analizine tabi tutulmuştur.

Araştırma neticesinde öğrencilerinin sosyal medya ortamında “demokrasi bilinci” ve “sadelik” değerleri haricindeki değerleri yansıtan farklı türlerde paylaşımlar yaptıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin paylaşımlarında “sevgi”, “saygı”, “duyarlılık”, “özgüven”, “insana değer verme”, “sorumluluk sahibi olma” ve “dostluk” gibi değerlere daha çok yer verdikleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin günlük hayatta ifade edemedikleri “hayvanseverlik”, “cesaret” gibi bazı değerleri Facebook ortamında paylaşımlar vasıtasıyla yansıtıkları izlenmiştir. Yapılan araştırmada, bazı öğrencilerin “kanaatkâr olma” ve “kötü tezahürata karşı” olma değerlerine ilişkin birbiriyle çelişen paylaşımları izlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin “sabır”, “toplumsal olaylara duyarlılık” ve “dayanışma” gibi birkaç değerde kavram

karmaşası yaşadıkları fark edilmiştir. Öğrencilerin farkında olarak ya da olmayarak değerleri ihlal eden paylaşımlar yaptıkları görülmüştür. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin değerleri ihlal eden paylaşımlar yapmasının en temel sebepleri eğlence, futbol fanatizmi, önyargı ve dikkat çekme kaygısı olmuştur. Öğrencilerin Facebook’u kullanım amaçları incelendiğinde, sosyalleşme, onay görme, iletişim kurma, eğlence, bilgiye ulaşma ve derslerle ilgili paylaşımlarda bulunma gibi faktörlerin etkili olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma sonuçları doğrultusunda sosyal medyanın değerler eğitiminde kullanımına ve sosyal medyanın olumsuz etkilerinden korunmaya ilişkin öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, sosyal medya, Facebook, sosyal medya ve ahlaki değerler

ABSTRACT

MORAL VALUES REFLECTED BY EIGHTH GRADE STUDENTS IN SOCIAL MEDIA

Önder, Selçuk

M.A. , Institute of Education Sciences, Department of Social Sciences and Turkish
Education, Values Education Programme

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Sevgi Coşkun Keskin

October, 2018. xi+185 Pages.

The purpose of this study is to investigate which moral values are reflected by eighth grade students in social media. It is also aimed at determining whether there are moral values confused or violated by students while using social networking sites. Besides, it is tried to clarify why students use social media and what kind of content they share most.

This research is conducted by using case study, which is one of the qualitative research patterns and 30 eighth grade students are included in this study. During the data collection process, the content shared by students on Facebook for 4 years are examined on the basis of the moral values in primary education curriculum determined by Turkish Education Board, and then a document archive is created. In the light of the data obtained from the document analysis, interviews are held with three students selected from the study group to get information in depth about subjects of the research. The findings obtained from the document review and interviews are analysed using qualitative content analysis.

As a result of the research, it is found that there are different kinds of shares of students reflecting moral values in social media except the value of “democratic consciousness” and “simplicity”. In addition, moral values such as "love", "respect", "sensitivity", "self confidence", "care for others", "having responsibility" and "friendship" are stated more by students via their shares on Facebook. It is also noticed that students reflect the values such as "caring for animals" and "courage" through their shares that they can not express in a way in daily life. In the research, it is realized a few students have some shares conflicting with each other on the values of “ being satisfied what you have” and “ being against saying bad words or

swearing”. Another finding of the research is that some students have conceptual confusion about the values such as "patience", "sensitivity to social events" and "solidarity". In addition, some students violate some values through their shares deliberately or unintentionally. “Having fun”, “football fanaticism”, “attracting attention” and “prejudice” are the most basic reasons for some students to violate various moral values.

The results of the research also indicate “socialization”, “need for others approval” “communication”, “entertainment”, “access to information” and “sharing about the lessons” are the main factors for students to use Facebook. In the light of the research findings, some suggestions are offered for using social media in values education and protecting students against negative effects of social media.

Key words: Values, social media, Facebook, social media and moral values

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ.....	x
DİYALOG LAR LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM I GİRİŞ	1
1.1 PROBLEM DURUMU	1
1.2 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
1.3 ARAŞTIRMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR	4
1.4 KISALTMALAR	4
BÖLÜM II KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	6
2.1 DEĞER/LER KAVRAMI.....	6
2.1.1 Değerlerin İşlevi.....	8
2.1.2 Değer Sınıflamaları	10
2.2 DEĞERLER EĞİTİMİ.....	14
2.2.1 Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü	15
2.2.2 Değerler Eğitiminde Okulun Rolü	17
2.2.3 Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar	18
2.3 SOSYAL MEDYA KAVRAMI VE SOSYAL MEDYANIN İÇERİĞİ	30
2.3.1 Sosyal Medyayı Oluşturan Araç ve Ortamlar	31
2.3.2 Sosyal Medyanın Kullanımına İlişkin Avantajlar ve Dezavantajlar	32
2.3.3 Medya Okuryazarlığı	34
2.3.4 Medya Okuryazarlığı Eğitimi	36
2.3.5 Medya ve Değerler	37
2.4 SOSYAL MEDYA VE DEĞERLERİ KONU ALAN ARAŞTIRMALAR.....	39
2.4.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	39
2.4.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	42
BÖLÜM III YÖNTEM	45
3.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ	45
3.2 VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE VERİLERİN ANALİZİ	46

3.2.1 Çalışma Grubunun Oluşturulması.....	46
3.2.2 Verilerin Toplanması	47
3.2.3 Verilerin Analizi.....	48
3.3 RAPORLAŞTIRMA	50
3.4 GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK	51
BÖLÜM IV BULGULAR	52
4.1. ÖĞRENCİLERİN SOSYAL MEDYADA PAYLAŞTIĞI DEĞERLER.....	52
4.1.1 Sıklığı 100 ve yukarısı olan değerler	52
4.1.2 Sıklığı 51-99 Arası Olan Değerler	89
4.1.3 Sıklığı 25-50 Arası Olan Değerler	91
4.1.4 Sıklığı 11-24 Arası Olan Değerler	97
4.1.5 Sıklığı 1-10 Arası Olan Değerler	106
4.2 ÖĞRENCİLERİN SOSYAL MEDYADA PAYLAŞMADIĞI DEĞERLER... 120	
4.3 DEĞER İLE İLGİLİ PAYLAŞIMLARDAKİ TUTARSIZLIKLAR, ÇELİŞKİLER VE DEĞERSİZLEŞTİRMELER	120
4.3.1 Tutarsızlıklar ve Çelişkiler	120
4.3.2 Değersizleştirmeler	123
4.4 FACEBOOK'TA YER ALAN DİĞER UNSURLAR	132
4.4.1 Facebook'u Kullanım Amacı.....	132
4.4.2. Öğrencilerin Facebook'ta Yaptıkları Diğer Paylaşımlar	133
BÖLÜM V TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	140
5.1. TARTIŞMA ve SONUÇ	140
5.1.1 Facebook Platformunda Yansıtılan Değerler	140
5.1.2 Değer Yansıtan Paylaşımlarda Çelişkiler.....	150
5.1.3 Değerleri İhlal Eden Paylaşımlar ve Bu Paylaşımların Gerekçeleri	150
5.1.4 Facebook'un Kullanım Amacı.....	152
5.1.5 Facebook'ta Yapılan Paylaşım Türleri	152
5.2. ÖNERİLER	159
KAYNAKÇA	161
EKLER	174
ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİSİ.....	185

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Görüşme Yapılan Öğrenci Bilgileri.....	47
Tablo 2. Sıklığı 100 ve Yukarısı Olan Değerlerden Sevgi Üst Değerine İlişkin Paylaşımların Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı.....	52
Tablo 3. Sıklığı 100 ve Yukarısı Olan Değerlerden Saygı Üst Değerine İlişkin Paylaşımların Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı.....	67
Tablo 4. Sıklığı 100 ve Yukarısı Olan Değerlerden Duyarlılık Üst Değerine İlişkin Paylaşımların Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı.....	82
Tablo 5. Sıklığı 51-99 Arası Olan Değer Paylaşımlarının Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı.....	89
Tablo 6. Sıklığı 25-50 Arası Olan Değer Paylaşımlarının Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı.....	92
Tablo 7. Sıklığı 11-24 Arası Olan Değer Paylaşımlarının Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı.....	98
Tablo 8. Sıklığı 1-10 Arası Olan Değer Paylaşımlarının Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı.....	106
Tablo 9. Değerleri İhlal Eden Paylaşımların Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı.....	123
Tablo 10. Öğrencilerin Sıklıkla Tercih Ettiği Paylaşım Türlerinin Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı.....	133

ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ

Şekil 1. Shwartz'ın Değer Teorisindeki Değer Grupları Ve Değer Grupları Arasındaki İlişkilerle İlgili Şema.....	13
Grafik 1. Komedi Tarzında Videolar, Yazılar ve Fotoğraflar.....	134
Grafik 2. Oyunlarla İlgili Paylaşımlar.....	135
Grafik 3. Kendi Fotoğrafını Paylaşma.....	136
Grafik 4. Yıllara ve Cinsiyete Göre Kendi Fotoğrafını Paylaşma.....	136
Grafik 5. Yer Bildirimi.....	137
Grafik 6. Şarkı Paylaşımları.....	138

DİYALOGLAR LİSTESİ

Diyalog 1. Dini Değer Paylaşımının Neden Yapıldığının Üzerine.....71

Diyalog 2. Öğretmene Saygı Değeri Üzerine.....77

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, araştırmanın konusu ile ilgili problem durumuna, araştırmanın amacına, önemine, sınırlılıklarına, araştırmaya dair terimlere, simge ve kısaltmalara yer verilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın konusu ile ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiştir. Araştırmaya dair yöntem ve süreç ise üçüncü bölümde ele alınmıştır. Dördüncü bölümde öğrencilerin sosyal medyadaki paylaşımlarında hangi değerleri yansıttıkları, hangi değerleri ihlal ettikleri ve hangi değerlerle ilgili çelişki ve tutarsızlıklar yaşadıklarına dair bulgular irdelenmiştir. Bunun yanı sıra, sosyal medyadaki öğrenci paylaşımlarının genel içeriği de değerlendirilmiştir. Son bölüm olan beşinci bölümde ise, araştırmada ulaşılan sonuçlar ve tespitler tartışılmış, araştırmaya konu olan problemler düzleminde çözüm önerileri sunulmuştur.

1.1 PROBLEM DURUMU

Son yıllarda bilim ve teknoloji alanında hızlı değişimler yaşanmakta ve bu değişimler bireysel ve toplumsal yaşamı etkilemektedir. Teknoloji alanında yaşanan gelişmelerin sonuçlarından biri telefon, televizyon ve internet gibi kitle iletişim araçlarının hayatımıza girmesi olmuştur. Bilgiye ulaşma, eğlence, eğitim, ticaret, alışveriş, sosyalleşme gibi birçok alanda hayatımızın bir parçası haline gelen internet, günümüzün en çok tercih edilen kitle iletişim araçlarından birisidir. Günümüzde popüler olan ve bireylerin karşılıklı etkileşimini sağlayabilecekleri sosyal medya platformları oldukça çoktur ve bu platformlara Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat, Whatsapp, Musical.ly, Tumblr, Connected2.me, MySpace vb. örnek gösterilebilir. Bu platformların en popülerleri ve öncü niteliğinde olanı Facebook'un aylık kullanıcı sayısının, 30 Haziran 2018 itibarıyla 2,23 milyara ulaşmış olması ve

bir gün içerisinde 1,47 milyar kişinin bu platforma girmesi şüphesiz internet üzerindeki sosyal medya araçlarına, dünyada gösterilen ilginin bir göstergesidir (URL 1, 2018).

Sosyal medya araçlarının kullanımının artmasıyla birlikte iletişim ve sosyalleşme farklı bir boyut kazanmıştır. Bireyler sosyal ağlar aracılığıyla zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın, tanıdık tanımadık her hangi birisiyle iletişime geçerek birbirlerinden etkilenmekte; duygu ve düşüncelerini belirtebilmekte; resim, video, müzik gibi paylaşımlarla yeni bir iletişim ve sosyalleşme alanı oluşturmaktadır (Göker, Demir ve Doğan 2010: 186). Bireylerin bu bağlamda, iletişim kurmak ve sosyal alan oluşturmak için kullandıkları sosyal ağlar; fikir, inanç ve değerleri karşılıklı olarak aktarmada da farklı ve zengin bir ortam oluşturmuştur.

Bireyler kendi kanaatlerini ve değer yargılarını küçük yaşlardan itibaren aile bünyesinde oluşturmaya başlarlar. Edindikleri değer ve normlar; aile, okul, sosyal çevre içerisinde oluşur ve gelecek nesillere aktarılır. Bireye değer yargısı kazandırmada aile okul ve sosyal çevrenin yanı sıra sosyal medya ve kitle iletişim araçları da etkili olmaya başlamıştır. Üstelik günümüzde kitle iletişim araçlarının bireyler üzerindeki etkileme gücü son derece kuvvetlidir (Turan ve Nazıroğlu 2016: 159) ve etkileyen alan ise, internet sayesinde ülke sınırlarını aşmış, küresel bir hal almıştır. Yani, başka ülkelerde yaşanan olaylar, olgular ve bu olaylara yüklenen değerler farklı ülke bireylerini etkilemektedir.

Hem değerlerimizi yansıttığımız hem de değerlerinden etkilendiğimiz sosyal medyada hangi değerlerin yansıtıldığı konusunda araştırma yapılması gerekmektedir. Yurt içindeki ilişkili sayılabilecek çalışmalara bakıldığında öğrencilerin ve öğretmen adaylarının sosyal medyada değerler üzerine görüşleri, sosyal medya ve kişilik inşası, sosyal medyanın kültürel kimlik üzerine etkisi, sosyal medyanın eğitim alanında kullanımı, sosyal medya ve mahremiyet algısı, siber zorbalık; sosyal medya ve tüketici davranışları, sosyal medya ve demokratik katılım, sosyal medyanın farklı alanlarda kullanıcılar üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri gibi konulara odaklanıldığı görülmüştür (Arslan, 2004; Çil, 2015; Erdur Baker ve Kavşut, 2007; İşlek, 2012; Kamiloğlu ve Yurttaş, 2014; Karaduman, Çengelci Köse ve Eryılmaz, 2017; Kırık, 2014; Mora, 2008; Oz, 2014; Öztürk ve Talas, 2015; Sarı, 2012; Sütüoğlu, 2014; Şimşek, 2012; Tokgöz-Bakıroğlu, 2013). Konuyla ilgili yurt dışındaki çalışmalar incelendiğinde, yurt içindeki çalışmalara çoğunlukla paralel çalışmalar olduğu

görölmekle birlikte sosyal medyanın neden kullanıldığı, sosyal medya ve eğitim etkileşimi, sosyal medyanın kişilik ve davranış üzerine etkileri, sosyal medya ve kültürel değişim, sosyal medyada belirli değer yargıları üzerinde öğrenci ve öğretmen görüşleri, sosyal medyanın öğrenciler üzerinde sosyal ve psikolojik etkileri gibi araştırmalara da rastlanmıştır (Amichai-Hamburger & Vinitzky, 2010; Boyd, 2014; Cheung, Chiu & Lee, 2011; Hew, 2011; Hung & Yuen, 2010; Livingstone, 2002; Meyrowitz, 1985; Nadkarni & Hofmann, 2012; O'Keeffe & Clarke-Pearson, 2011; Tess, 2013). Ancak, yurt içinde ve yurt dışında yapılan literatür incelemelerinde öğrencilerin değer yargılarının sosyal medyada yansımaları bütün olarak değerlendiren bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Literatür anlamında eksik olan bu konuda alana katkı sağlanmaya çalışılan araştırmada, *"ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin Facebook platformunda yaptıkları paylaşımlarda hangi değerleri yansıttıkları, hangi değerlerle çeliştikleri, hangi değerleri ihlal edip değersizleştirdikleri"* irdelenmiştir. Bunun yanı sıra *"Facebook platformunda şarkı, fotoğraf ve video paylaşımı, yer bildiri, oynanan oyunların türlerinin neler olduğu"* da tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırmada aşığıdaki sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

- Ortaokul 8. sınıf öğrencileri, Facebook platformunda yaptıkları paylaşımlarda hangi değer ve karakter özelliklerini yansıtmaktadırlar?
- Ortaokul 8. sınıf öğrencileri, Facebook platformunda yaptıkları paylaşımlarda hangi değerlerle ilgili çelişki sergilemektedirler?
- Ortaokul 8. sınıf öğrencileri, Facebook platformunda yaptıkları paylaşımlarda hangi değerleri ihlal edip değersizleştirmektedirler ve bunları yapmalarının gerekçeleri nelerdir?
- Ortaokul 8. sınıf öğrencileri, Facebook platformunda ne tür paylaşımlar yapmaktadırlar? Facebook'u kullanım amaçları nelerdir?
- Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin, Facebook platformunda tercih ettikleri paylaşımları yapmalarının gerekçeleri nelerdir?

1.2 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Değerlerin ediniminde sosyal çevrenin önemi yadsınamaz. Günümüzde sosyal medyanın iletişim ve sosyalleşme bağlamında yeni bir alan oluşturmasıyla birlikte, farklı kültürlerin değerlerini tanıma da ve var olan değerleri göstermede yeni bir mecra oluşmuştur. Bireyler, sosyal medya üzerinde, farklı şekillerde değerleri barındıran ya da değerleri ihlal eden içerikleri paylaşmaktadır ya da bu içeriklerle karşılaşmaktadır. Bu manada sosyal medya, değer ediniminde önemli bir etken haline gelmiştir. Sosyal medyada öğrencilerin değer içeren paylaşımlarının, daha önce araştırılmamış olması bu çalışmayı özgün kılmaktadır. Bu çalışma, günümüzde kullanılan sosyal medya araçları ile paylaşılan değerleri içermesi açısından güncel bir çalışmadır ve bu tür paylaşımlara nasıl bir zemin oluşturduğu ve paylaşımların nedenleri hakkında fikir vermesi açısından önem arz ettiği söylenebilir. Elde edilen bulgular neticesinde sosyal medya kullanımı ve sosyal medyada değer edinimi açısından öneriler getirdiği için de işlevsel olduğu düşünülmektedir.

1.3 ARAŞTIRMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR

Araştırmaya konu olan problemlere açıklık getirmek adına, 30 öğrencinin 4 yıllık bir sürece yayılan sosyal medya paylaşımlarının toplanması, tasnif edilmesi ve analizi oldukça zahmetli ve zaman isteyen bir durum oluşturmaktadır. Ayrıca araştırma esnasında elde edilen dokümanların teyit edilmesi ve derin bilgiye ulaşılması için öğrencilerle birden fazla görüşme yapılması gerekliliği doğmaktadır. Verilerin yorumlanması esnasında farklı uzman görüşlerine ihtiyaç duyulan dönemler yaşanmıştır. Son olarak, bu alanda daha önceden kapsamlı çalışmaların yapılmamış olması araştırmayı daha zor hale getirmektedir.

1.4 KISALTMALAR

TDK : Türk Dil Kurumu

Akt. : Aktaran

Bkz. : Bakınız

Çev. : Çeviren

Ed. : Editör

Vb : Ve benzeri

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu kısımda yukarıda anlatılan problem durumuna ilişkin kuramsal açıklamalara yer verilmiştir. Bu bölüm dört başlık altında ele alınmıştır. İlk başlıkta değer/ler kavramı, ikinci başlıkta değerler eğitimi, üçüncü başlıkta sosyal medya, medya okuryazarlığı, medya ve değerler açıklanmıştır. Son başlıkta konu ile ilgili literatür incelenmiştir.

2.1 DEĞER/LER KAVRAMI

Değerler, ortaya atıldığından bu yana sosyal bilimlerde önde gelen bir kavram olmuştur. Hem Durkheim hem de Weber'e göre, değerler sosyal ve kişisel organizasyonu ve değişimi açıklamak açısından çok önemlidir. Değerler sadece sosyolojide değil, psikoloji, antropoloji ve ilgili disiplinlerde de önemli bir rol oynamıştır. Değerler, kültürel grupları, toplumları ve bireyleri karakterize etmek, zaman içindeki değişimi izlemek ve tutum ve davranışın motivasyon temellerini açıklamak gibi bir çok açıdan önem teşkil eder (Shwartz 2012: 3).

Değer kavramına ilişkin birçok tanımlamalar yapılmıştır. TDK sözlüğüne göre değer; *"bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet"* ve *"üstün nitelik, meziyet"* şeklinde tanımlanmıştır (URL 2, 2017). Halstead ve Taylor (2000: 169) değer kavramını, iyi ve arzulanan durumlara hüküm verdiğimiz belirli standartlar; davranışa rehberlik eden temel kanı ve ilkeler olarak ifade etmiştir. Erdem (2003: 56), değerlerin *"bir durumu diğerine tercih etme"* olarak tanımlanabileceğini vurgulamıştır. Veugelers ve Vedder (2003: 379) değerlerin, iyi ve kötünün ne olduğuna dair düşüncelere dayalı yargılar olduğunu söylemiştir. Bununla birlikte değer kavramının sadece hoşumuza giden kişisel tercihlerden ibaret olmadığını ve değerleri, kişinin kendi çevresi ile olan ilişkisi ile ilgili, az çok net ve sistematik düşüncelere dayanan yargıları olarak ifade etmiştir. Değerler ve değer

sistemi üzerine önemli araştırmaları olan Rokeach'a (1973:5-7) göre değer, davranış ve amaçlarımıza rehberlik eden ve bunların arzu edilebilir olup olmadıklarına dair kanaat oluşturmamızı sağlayan, kalıcı özellikli inanç, düşünce ve tercihlerdir. Rokeach değerlerin genel özelliklerine ilişkin şu tespitlerde bulunmuştur (Akt. Sağnak, 2004: 75):

Bireylerin sahip olduğu değer adedi, göreceli olarak azdır.

Tüm bireyler farklı meknlerde aynı değerlere farklı derecelerde sahiptir.

Değerler, değer sistemleri dahilinde organize edilirler.

Değerler, kültürün, toplumun, kurumların ve kişiliğin izlerini taşır.

Değerlerin sonuçları, sosyal bilimlerle ilgili kişilerin aydınlatmak ve anlamak üzere ilgilendikleri neredeyse bütün olaylarda kendini belli eder.

Yine alan yazında önemli bir yere olan Shwartz (1996: 3) değerleri, insanların hayatlarına yön veren rehber ilkeler olarak tanımlamıştır ve bu ilkelerin arzu edilen, durumlar ötesine geçebilen ve önem sırasında değişiklik gösterebilen ilkeler olduğunu eklemiştir. Shwartz ve Bilsky çalışmalarında değerlerin özelliklerini şu şekilde açıklamışlardır (akt. Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000: 60):

Değerler, inançlardan oluşur. Duygulardan bağımsız değillerdir. Eylem durumuna geçtiklerinde duygularla i içe geçerler.

Değerler, bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmak için etkili olan davranış biçimleriyle ilişkilidirler.

Değerler, zgl eylem ve durumların tesindedirler.

Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesine ya da değişimine yön veren standartlar olarak işlev görürler.

Değerler önemlerine göre kendi aralarında sıralanırlar. Sıralanan değerler kümesi, değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.

Değerler değişmeye açık yapılarıdır. Zamanla ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için, değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

Güngör'e (1993: 27) göre değer kavramı, bir şeyin arzu edilen ya da istenmeyen, iyi ya da kötü olduğu hakkındaki inançlardır. Değer kavramı genel olarak hayatımızda kıymet verdiğimiz, hayatımızın amaçları haline gelmiş, hatta başka insanların hayatlarında da gaye haline gelmesini arzuladığımız şeylerdir.

Toplumsal değerlerin kültür ile yakın bir ilişkisi vardır. Kültür; paylaşılan değerler, simgeler, fikirler, inançlar ve yaşantıların tümüdür (şişman, 1994; Akbaba-Altun, 2003: 8). Değerler, toplumdaki sosyo-kültürel öğeleri açıklayabilmek açısından en hayati ölçütlerdir ve toplumsal davranış örüntülerini anlayabilmek değerlere bakılmaksızın mümkün değildir (Özensel, 2003: 219-220). Çünkü değerler insanların

tutum ve davranışları kazanması ve bunlara yön vermesi bağlamında önemli bir yer tutar (Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkkılı, 2008: 69-72).

Kluckhohn (1949) bireylerin, kültür gelişiminin temelini oluşturan biyolojik özellikleri ve karakteristikleri paylaştığını dile getirmiştir. Ayrıca insanların kendi kültürel inançlarını ve uygulamalarını normal ve doğal, farklı kültürel inançların ise garip, hatta aşağı veya anormal olduğunu düşünebildiğini belirtmiştir. Bu bağlamda değer, bir bireyin ya da grubun ayırt edici özelliklerini örtülü ya da açık olarak ortaya koyan, birey ya da grupların eylemlerinde mevcut tercihlerini, amaçlarını ve eylem neticesinde aldıkları sonuçları etkileyen düşünce, algı ve istekleridir (Kluckhohn, 1951: 389-395).

Değer tanımlamaları dikkate alındığında değerler için bazı kritik özellikler ortaya çıkmaktadır. Buna göre değer; arzu edilen ve beğenilen, insan davranışlarına yön veren, sosyo- kültürel hayatın temelini teşkil eden, eylem ve durumların ötesine geçebilen, değişime açık, bireysel ve toplumsal olarak önemine göre farklı şekilde sıralanabilen, inanç, fikir, amaç, duygu, yaşantı, ölçüt, tercih ve kurallar olarak tanımlanabilir.

2.1.1 Değerlerin İşlevi

Fitcher değerleri, kültür ve topluma anlam veren ve onlara önem katan ölçütler olarak nitelemiş, değerlerin meydana getirdiği sosyal sonuçları değerlerin işlevi olarak adlandırmıştır. Bununla birlikte sosyal değerlerin genel işlevlerini şu şekilde özetlemiştir (Fitcher, 2016: 175-176) :

- Değerler, bireylerin ve birlikteliklerin sosyal değerlerine hüküm verilmesinde hazır birer araç olarak kullanılır. Tabakalaşma sistemini mümkün kılar. Bireye, çevresindekilerin gözünde nasıl konumlandırıldığı hakkında bilgi edinme fırsatı sunar.
- Değerler bireylerin, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültürel objelerin üzerine odaklanmalarını sağlar. Çok değerli bir nesne her zaman birey ya da grup için "en iyi" olmayabilir. Fakat bu nesnenin sosyal olarak değerli bulunmasının, o nesne üzerine çaba gösterilmesine neden olduğu da bir gerçektir.
- Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yolları, değerler tarafından işaret edilir. Sosyal olarak kabul edilebilir davranışın neredeyse şemasını çizer. Bu

sayede kişiler de hareket ve düşüncelerini "en iyi" hangi yolda gösterebileceklerini idrak edebilirler.

- Değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde kılavuzluk eder. İlgi yaratır, cesaret verir. Böylelikle bireyler, çeşitli rollerini, gerekliliklerini ve beklentilerini, birtakım değerli hedefler doğrultusunda işlemekte olduğunu kavramış olurlar.
- Değerler, sosyal kontrol ve zorlayıcılığın aracıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, "doğru" şeyleri yapmak konusunda cesaretlendirir. Değerler ayrıca onaylanmayan davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolayca anlaşılabilmesini sağlar.
- Değerlerin bir işlevi de dayanışma araçları olmalarıdır. Sosyal bilimcilerin düşüncelerinden biri de grupların yüksek düzeyde bazı değerlerin paylaşılması amacıyla oluştuğudur. Kişiler aynı değeri paylaşan kişilere doğru çekimlenirler. Ortak değerler, sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir.

Gökçe'nin (1994) değer işlevleri hakkındaki açıklamaları şu şekildedir. (akt. Özensel, 2003: 230-231) :

Sosyal değer, temel seçici oryantasyonun standardıdır. Yani bu bağlamda değer/ler, bilinçli ve amaçlı davranışın genel ölçütüdür. Bu bakımdan değer, sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenebilen olgu ve istekleri için temel atf noktası görevini görmektedir.

Değerler, kültürel olarak şekillendirilmiştir ve aynı zamanda kültür üzerinde de yönlendirici olarak etki etmektedir. Bu bakımdan değerler, belli bir kültürün gelişme süreci içinde şekil almaktadır. Bu da genel olarak sembol, moral ve estetik normlar, davranış şekilleri olarak belirginleşir. Bu açıdan değerler, kültürün esasını oluşturmaktadır.

Değerler, insanlarla özdeşleşmiştir. Yani sosyalleşme sürecinde değerler, kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Kısaca, kişinin şahsiyet yapısına entegre olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak değerler, kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir.

Değerler, sosyal bir boyuta sahiptirler. Yani değerler, hem zihinsel (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissi-duygusal yönü belirten ifadelerdir.

2.1.2 Değer Sınıflamaları

Sosyal bilimlere dair birçok disiplinin inceleme konusu olan değerler üzerine çeşitli sınıflamalar yapılmış olup, bunlardan dünya çapında araştırmalara dayanak teşkil eden en önemli sınıflamaların başında Spranger, Rokeach ve Shwartz' ın değer sınıflamaları karşımıza çıkmaktadır.(Yiğittir, 2012:1-15; Keskin, 2016: 1485-1510). Bu sınıflamaların genel özelliklerine aşağıdaki bölümlerde değinilmiştir.

2.1.2.1 Spranger'in değer sınıflaması:

Kabul gören değer sınıflamalarından birisi olan Spranger değer sınıflamasında, deneklerin her birinde baskın değerler temel alınarak şahsiyet tipleri tanımlanmaya çalışılmış ve bu şahsiyet tiplerine göre herkesin daha önce belirlenen altı temel değer grubundan birine girebileceği belirtilmiştir. Bu altı temel değer grubu; estetik, bilimsel (teorik), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değerler olarak kategorilere ayrılmıştır. Spranger'den etkilenerek daha geniş bir araştırma gerçekleştiren Allport, Vernon ve Lindzey bu altı temel değer grubunu değer ölçeği haline getirmiştir (Güngör, 1993: 84). Bu ölçekte yer alan altı grup değerın açıklamaları şöyledir (Ünal, 1981'den akt. Akbaş, 2004: 56):

Bilimsel Değerler: Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerlere sahip birey deneysel, eleştirel, akılcı ve entelektüeldir. Araştırma becerileri gelişmiştir.

Dini Değerler: Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini için dünyevi hazları feda eder.

Ekonomik Değerler: Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.

Estetik Değerler: Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.

Politik Değerler: Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.

Sosyal Değerler: Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattir; bencil değildir.

2.1.2.2 Rokeach'ın değer sınıflaması:

Rokeach'ın (1973) sınıflamasına göre değerler, "amaç değerler" ve "araç değerler" olarak iki gruba ayırmış ve her iki grubun altında on sekiz, toplamda otuz altı alt değer oluşturmuştur. Amaç değerler, bireyin hayatında yaşama amacı olarak kabul ettiği inanç ve gayeleridir. Mutluluk, başarı, i huzur, sosyal kabul, özgürlük gibi değerler amaç değerlere örnek gösterilebilir. Araç değerler ise, amaç değerlere ulaşmak için sahip olunması gereken kişilik özellikleri ve davranış kalıplarını kapsar. Örneğin dürüstlük, sorumluluk sahibi olmak, yardımseverlik gibi kavramlar araç değerler altında gösterilmiştir. Amaç ve araç değerlere ilişkin şema aşağıda ifade edilmiştir (Bilgin, 1995: 84-90; Keskin, 2016: 40-41) :

AMAÇ DEğERLER		ARAÇ DEğERLER	
1	Aile güvenliği	1	Bağımsız olma
2	Barış içinde bir dünya	2	Bağışlayıcı olma
3	Başarılı olma	3	Cesaretli olma
4	Bilgelik	4	Dürüstlük
5	Dini olgunluk	5	Entelektüellik
6	Eşitlik	6	Geniş görüşlülük
7	Gerçek dostluk	7	Hırslı olma
8	Güzellikler dünyası	8	İtaatkrlık
9	Heyecan verici bir yaşam	9	Kendini kontrol etme
10	İ huzur	10	Kibarlık
11	Kendine saygı	11	Kendine hakim olma
12	Mutluluk	12	Mantıklı olma
13	Gerçek dostluk	13	Neşeli olma
14	zgrlk	14	Sevecenlik

15	Rahat bir yaşam	15	Sorumluluk sahibi olma
16	Sosyal kabul	16	Temizlik
17	Ulusal güvenlik	17	Yardıms severlik
18	Zevk	18	Yaratıcı olma

2.1.2.3 Shwartz'ın değer sınıflaması:

İnsan varoluşunun evrensel gereksinimlerine dayanan Schwartz (1992) değer teorisi, her birinin altında yatan güdü ve motivasyona göre 10 geniş değer tanımlamaktadır (Bardi ve Shwartz, 2003: 1208). Rokeach'ın değer teorisindeki değer listesini genişleterek yaptığı çalışmalar ve bulgular neticesinde Shwartz 56 değer belirlemiş ve bunları 10 üst değer altında toplamıştır. Birçok ülke genelinde yapılan çalışmalar neticesinde elde edilen veriler bireysel ve kültürel değerler olarak iki boyutta incelenmiştir. Bireysel boyutta değerler, insan hayatına rehberlik etmesindeki öneme göre incelenmiş, kültürel boyutta ise toplum hayatında kabul gören normlar ve soyut düşüncelere dair kanaat edinmek hedeflenmiştir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı,2000: 60-61). Shwartz'ın değer sınıflamasında yer alan üst ve alt değerlere aşağıda yer verilmiştir (Bardi ve Shwartz, 2003: 1208-1209) :

Güç (Power): Kişi ve kaynaklar üzerinde denetim gücü, sosyal statü ve prestij, kontrol veya hakimiyet (sosyal güç, otorite, zenginlik).

Başarı (Achievement): Sosyal standartlara göre yetkinlik göstermek yoluyla kişisel başarı (başarılı olma, yeteneklilik, iddialı olma, etkili olma).

Hazcılık (Hedonism): Zevk ve bireysel hazzı yönelme (zevk, hayattan keyif almak).

Uyarılma (Stimulation): Yaşamda heyecan ve yenilik, hayata tutunma (cüretkarlık, değişken yaşam tarzına sahip olma, heyecan verici bir hayat).

*Özyönelim (Self-Direction) :*Bağımsız düşünceye sahip olma ve bağımsız eylem seçme, yaratma, keşfetme (yaratıcılık, özgürlük, bağımsızlık, meraklı olma, kendi hedeflerini seçme).

Evrenselcilik (Universalism): Tüm insanların ve doğanın iyiliğini ve refahını anlama, bunu takdir etme, insana ve doğaya karşı hoşgörülü ve koruyucu olma (fikir sahibi olma, bilgelik, sosyal adalet, eşitlik, barış içinde bir dünya, güzellikler dünyası, doğayla bütünlük, çevrenin korunması).

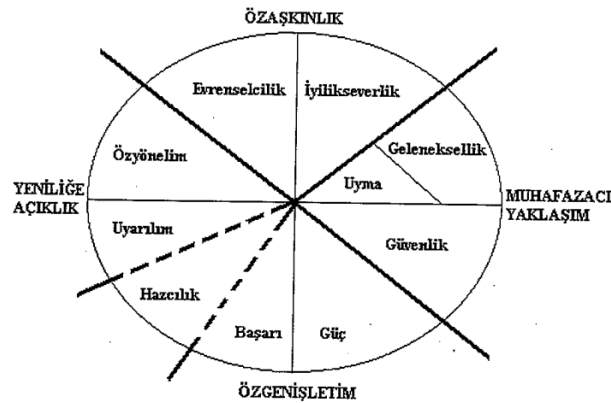
Yardımseverlik (Benevolence): Sıklıkla kişisel olarak iletişim kurulan kişilerin refahının korunması ve geliştirilmesi (yararlı olma, dürüstlük, affedici olma, sadık olma, sorumlu olma).

Geleneksellik (Tradition): Geleneksel kültür ya da dinin kendisine sağladığı gelenek ve düşüncelere saygı gösterme ve bunları kabul etme (mütevazı olma, yaşamında kendi payına düşeni kabul etme, dindar olma, geleneğe saygılı olma, ılımlı olma).

Uyumluluk (Conformity): Başkalarını üzen veya zarar verecek, sosyal beklentileri veya normları ihlal edecek davranış, eğilim ve dürtülerin kısıtlanması (nezaketli olma, itaatkar olma, öz disiplinli olma, ebeveynlere ve yaşlılara değer verip onları onurlandırma).

Güvenlik (Security): Toplumun, toplumda kurulan ilişkilerin ve bireyin kendisinin güvenliği, uyumu ve istikrarı (aile güvenliği, ulusal güvenlik, toplumsal düzen, güvende hissetme, iyiliklerin karşılıklı olması).

Shwartz'ın sınıflamasına göre belirtilen 10 üst değer kendi içerisinde iki ana boyuta ayrılarak uyumlulukları ve zıtlıkları açıklamıştır. Bu boyutların ilkinin yeniliğe açıklık (openness to change) / muhafazacı yaklaşım (conservation), ikincisini öz aşkınlık (self-transcendence) / özgenişletim (self-enhancement) olarak adlandırılmıştır.

Şekil 1. Shwartz'ın değer teorisindeki değer grupları ve değer grupları arasındaki ilişkilerle ilgili şema (Akt. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 62)

Belirtilen şemada değer tipleri arasındaki uyumluluk çemberde bir birlerine yakınlığı ile anlatılmış ve dış değişkenlere maruz kaldıklarında gösterdikleri ilişkilerin benzer olacağı iddia edilmiştir. Bununla birlikte şekilde gösterilen değerlerden dairesel olarak uzaklaştıkça değer arasındaki ilişkinin azaldığı varsayılmıştır. Örneğin muhafazakârlığın en fazla ilişkili olduğu değerlerden biri olan gelenekselliğin hazcılıkla en az ilişkili olduğu varsayılmıştır. Bununla birlikte şekil üzerinde geleneksellikten dairesel olarak yukarı veya aşağı doğru uzaklaştıkça (iyilikseverlikten uyarılıma ve güvenlikten başarıya doğru) geleneksellikte değer tipleri arasındaki ilişkinin azalacağı söylenebilir (Kuşdil ve Kağıtcıbaşı, 2000: 62-63).

2.2 DEĞERLER EĞİTİMİ

Bireysel ve toplumsal hayatı düzenleyen ve anlamlı kılan en önemli etkenlerden birisi yine değerlerimizdir. Sadece kurallar ve yasalarla bireysel ve toplumsal hayat, düzenli ve arzu edilebilir hale gelemmez. Toplumun yozlaşmasının ve çözülmesinin önüne geçebilmek, dürüstlük, saygı, sevgi hoşgörü, yardımseverlik, adalet gibi kavramları doğru şekilde benimseyebilmek için toplumsal yasalar ve kurallar kadar değerlere de bağlı yaşamak gerekir. Bu bağlamda aile, okul, sosyal çevre ve diğer kurumlar içerisinde edindiğimiz değerler bireysel ve toplumsal hayatımızı şekillendirir ve davranışlarımıza etki eder (Aydın ve Gürler, 2014: 14-15).

Değerler eğitimi, dünyada "karakter eğitimi", "ahlak eğitimi", "etik eğitimi" gibi birçok isimle anılmasına rağmen her birinin odak noktalarında farklılıklar olabilmektedir. Aralarında her ne kadar mana ve içerik bakımından farklılıklar gözlense de hepsinin yoğunlaştığı ortak tema, kişisel ve sosyal değerleri edinmede aile, okul ve eğitimcilerin önemli bir rol üstlenmesinin gerekliliğidir. Bireylerde değerlerin şekillenmeye başladığı ve hayat bulduğu en önemli kurum olan aileye destek olmak ve eksik kaldığı durumlarda eksikliklerini gidermeye yardımcı olmak tüm okulların ve eğitimcilerin görevi olmalıdır (Lovat, 2010: 3).

Bireylerin değerlerle tanışması ve onları öğrenmeye başlaması çok küçük yaşlardan başlar. Çocuklar, duygusal ve sosyal gelişimlerine bağlı olarak, iki yaşına kadar ahlaki gelişime açık hale gelir ve şüphesiz ki aile, değerleri öğrenme de başlangıç

noktasını oluşturur. Çocuklar okul öncesi dönemde ailenin yanı sıra, akranlarından, yakın çevresinden ve medya gibi aktörlerden de etkilenir. Bireyler okul hayatına başladıklarında ise okul öncesi dönemde edindikleri değer yargılarını okula taşırlar ve taşıdıkları değer yargıları yaşantılarına göre birbirlerinden farklılık gösterir. Bu nedenle okulun öğrencilerin değer kazanma sürecinde iki önemli rolü ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki, toplumda var olan ve kabul görmüş değerleri, değer edinme süreci çoktan başlamış olan çocuklarla tanıştırmak, bu değerleri edinmelerine yardımcı olmak veya var olan değerlerini geliştirmek açısından onlara seçenekler sunmak olmalıdır. İkincisi ise edindikleri değerleri göstermeleri için fırsat oluşturmak, geliştirdikleri değerlerini kendileri için anlamlı kılacak ve gerektiğinde var olan değerleriyle davranışlarını yönlendirmesine olanak sağlayacak faaliyetleri düzenlemektir (Halstead ve Taylor, 2000: 169-170). Aşağıda değerlerin ediniminde ailenin ve okulun rollerine aşağıda değinilmiştir.

2.2.1 Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

Ahlaki eğitimi gördüğümüz ve değerleri öğrendiğimiz ilk kurum ailedir. Ebeveynler çocuklarının ilk ahlaki eğitimcileridir. Çocuklar üzerinde bu bağlamda en fazla etkiyi bırakan yine ebeveynlerdir. Çocuğun hayatında arkadaşlar, öğretmenler, okullar değişebilir fakat çoğu çocuğun ebeveynleri çocuklarıyla beraberdir. Buna ek olarak çocuk ve ebeveyn arasındaki özel duygusal ilişkinin çocuk üzerinde çok büyük etkileri vardır. Çocuğun sevildiğini bilmesi ve kendini değerli hissetmesi ya da sevilmediğini ve değersiz olduğunu düşünmesi ebeveyn davranışları ile doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda kendilerine ve çevrelerine karşı hissettikleri duygular ilk etapta ebeveynlerinin eseridir. Çocukları üzerinde yüksek etki gücüne sahip ebeveynler, çocuklarına ahlakı ve değerleri, daha geniş bir dünya görüşünün ve hayatı anlamlı kılan sebep ve sonuç ilişkilerinin bir parçası olarak anlatma ve öğretme pozisyonuna sahiptirler (Lickona, 1991: 30).

Çocuk, hayata tutunmasını ve adapte olmasını sağlayan davranışları küçük yaşlardan itibaren öğrenir ve bu öğrenilen davranışlar derin ve kalıcı izler taşır. Aile çocuk için toplumun kendisidir ve ilk çağlarında sadece ailesiyle ilişki kurar. Bu ilişki yoğun olarak duygusal temellere dayanır ve bu bağlamda, çocuklar için değer ve ahlak gelişimi bakımından hiçbir kurum aileden üstün değildir. Aile içerisindeki

yaşantıları gelecekte kuracağı ilişkilerin provası niteliğindedir Bu sayede sosyal davranışın ilk kurallarını ailesinde görür. Ailede genellikle çocuklara neyi nasıl yapması gerektiği gösterilir ve bu çocukların gözünde mutlak doğrudur ve zihinlerine yer eder. Bunlara ek olarak karakter özelliklerinin ilk tohumları ailede atılır ve çocukların karakterlerinin temeli ailelerinden gelmektedir. Cömertlik, düzenli ve temiz olma, tutumluluk, hayvanseverlik gibi değerler ve karakter özellikleri çoğunlukla erken yaşlarda öğrenilir (Güngör, 2010: 214-216).

Ailede çocuğun iyi bir ahlaki eğitim alması ve doğru değerleri edinmesi konusunda Aydın'ın (2008) dikkat çektiği bazı prensipler şunlardır:

- Çocukların gelişim özelliklerine dikkat edilmeli ve bu özelliklere göre doğru tavır ve davranışlar sergilenmelidir. Çocuğun yaşına ve gelişimine uymayan isteklerden ve beklentilerden uzak durulmalıdır.
- Çocuğun ahlaki eğitimi için belirli bir yaşa gelmesi beklenmemeli ve doğumundan itibaren bu manada davranışlarımız konusunda dikkatli olunmalıdır. Doğru yaptığı davranışlar pekiştirilmelidir.
- Çocuğun en önemli rol modellerinden olan ebeveynler, çocuğa iyi örnek olmalıdırlar.
- Aile bireyleri çocuğa karşı tutum ve davranışlarında birliktelik sağlamalıdır ve tutarlı davranmalıdır. Ayrıca çocuğa karşı doğru ve dengeli bir disiplin anlayışı geliştirilmelidir. Bununla birlikte çocuk, her daim şiddetten korunmalıdır.
- Aile içi iletişime önem verilmeli ve çocuğa yeterince vakit ayrılmalıdır.
- Çocuklarda bireysel farklılıklar olabileceği unutulmamalı ve başkalarıyla kıyaslanmamalıdır.
- Çocuklara yeterince ahlaki davranış edinmeleri bakımından sorumluluk vermekten kaçınılmamalıdır. Ayrıca çocuğun kendi kendine bazı şeyleri yapması ve öğrenmesi için fırsat sunulmalıdır.
- Çocuğun duygularını ifade etmesine imkân verilmelidir ve duygularını kontrol etme hususunda ona yardımcı olunmalıdır.
- Çocukların soruları geçiştirilmemeli ve önemsenmelidir. Ayrıca çocukların korkuları da küçümsenmemelidir.
- Çocuklara verdiğimiz sözleri yerine getirmekte ve çocuklardan tutmasını istediğimiz sözlerin seçiminde dikkatli olunmalıdır.
- Çocukların okuldaki hayatı ve arkadaş çevresi dikkatli gözlenmelidir.

- Çocuk sosyal medya gibi dış etkenlerin zararlarından muhafaza edilmelidir.

2.2.2 Değerler Eğitiminde Okulun Rolü

Değer eğitiminin okullarda da yürütülmesi fikri özellikle 21. yüzyılda çok daha fazla popülerlik kazanmıştır. Okullarda hangi değerlerin öğretilmesi gerektiği, değerleri öğretecek vasıflı eğitimcilerin olup olmaması gibi tartışmalı konular hala var olmasına rağmen okullarda değerler eğitimi verilmesi fikri çoğunlukla olumlu karşılanmaktadır. Şüphesiz ki hemen tüm çevrelerin değerler eğitimine verdiği önemin artmasında günümüzde yaşanan bazı sıkıntıların etkisi vardır. Toplumda; suç oranlarının artması, şiddet olayları, madde bağımlılığı, cinsel istismar, parçalanmış veya zorluk içerisinde olan ailelerin getirdiği sorunlar, medyanın olumsuz etkileri, dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma gibi değerlerimizin kaybolmaya başlaması, bireylerin benmerkezci bir hayatı benimsemesi gibi birçok etken, okulların değer eğitiminde tarafsız olması fikrini büyük oranda ortadan kaldırmıştır (Lickona, 1991: 3-5).

Değerler, hem eğitim teorisi hem de okulların pratik faaliyetleri için iki yönden merkezi bir unsurdur. Birincisi, okullar ve öğretmenler, ailelerin, medyanın ve akran grubunun yanı sıra çocukların ve gençlerin gelişen değerleri üzerine büyük bir etkindir. Çocuklar ve gençlerin değer edinmelerine etki eden okul hayatı doğal olarak toplumunda değerleriyle de doğrudan ilişkilidir ve bu değerleri bünyesinde barındırır. Okullar ve eğitimciler, toplumda var olan değerleri, öğrencilerin edinip geliştirmesinde önemli bir paya sahiptir (Halstead, 1996: 3).

Toplumların barış, güven ve huzur ortamı içerisinde ayakta durabilmesinde ortak değerleri bulundurma elzemdir. Okul, farklı kültürleri barındıran toplumların ve grupların ortak bir paydada değerlerini inşa edebileceği en önemli kurumdur. Okul, değerleri yozlaştıran dış etkenlere karşı çocuklarda bir farkındalık oluşturarak, değer kazanmadaki olumsuz etkileri azaltabilir. Buna ek olarak, çocuklara ve dolaylı olarak topluma; hoşgörü, bağlılık, farklılıkları kabul etme, barış içerisinde yaşama gibi birçok değeri aşılabilir. Ayrıca okulda birlikte yaşama kültürü edinen bireyler topluma daha kolay adapte olabilirler (Kaya ve Taşkın, 2016: 133-134).

2.2.3 Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar

Eğitimin temel amaçlarından birisi de gelecek nesillere, toplumda kabul gören ve benimsenen değerleri aktarmaktır. Bu aktarım, eğitimciler tarafından hazırlanan belirli programlar dahilinde yürütülmektedir. Eğitimciler, değer eğitimi programlarını belirlemenin yanı sıra değerlerin aktarımında aktif rol üstlenmektedir. Bu sebeple hangi değerlerin veya değerler sisteminin aktarılacağı, hangi şekilde aktarılacağı, eğitimcilerin bu aktarımda nasıl davranması gerektiği, somut etik ilkelere bağlanmalı ve eğitimciler bu etik ilkeleri içselleştirmelidirler (Akbaba-Altun, 2003: 10). Eğitimcilerin hem değer eğitimi programları hazırlamada hem de değer aktarımındaki vazgeçilmez rolü düşünüldüğünde, her eğitimcinin değer eğitimindeki yaklaşımlar ve uygulamalar konusunda donanımlı olması çok önemlidir. Günümüzde geçerli olan değer eğitimi yaklaşım ve yöntemlerine aşağıda yer verilmiştir.

2.2.3.1 Değerlerin telkin edilmesi

Bilerek ya da bilmeyerek en çok kullanılan değer aktarım yöntemi değerlerin telkinidir. Telkin yaklaşımının amacı, arzu edilen bazı değerleri yerleştirmek veya içselleştirmektir. Bu yaklaşıma göre değerler, kaynağı kültür ve toplum olan standartlar ve davranış kuralları bütünüdür. Bu yaklaşımdaki öğretme yöntemlerine bakıldığında, pekiştirme en çok başvurulanlardan birisidir. Bir öğretmenin doğru değeri sergileyen öğrencisini övmesi ve değeri ihlal eden öğrencilere ceza vermesi olumlu ve olumsuz pekiştirmeye örnek gösterilebilir. Diğer bir yöntem model almaktır. Öğretmen öğrencilerin benimsemesi istediği değerler için model teşkil eder. Derse zamanında gelmek, öğrenmeye istekli olmak gibi istenilen durumlara öğretmen model olur. Diğer taraftan öğretmenin yanlış model olması durumunda öğrencilerin yanlış rol modeli benimsemesi de mümkün olabilir. En çok kullanılan bu iki yöntemin yanı sıra drama (canlandırma), oyunlarla öğrenme, taklit, doğrudan bir konuda öğütte bulunma, bazı durumlarda söylenme veya azarlama gibi yöntemler de kullanılabilir (Superka, Ahrens ve Hedstrom, 1976: 7-9).

Değerleri doğrudan aşılama olarak ta bilinen bu yaklaşım, öğütte bulunma ve hikâyeler gibi yöntemlerle değerleri bireye aktararak ve hatta ezberleterek değerleri kazanmasını hedeflemesine rağmen etkili olmayabilir. Sadece hikâyeler anlatmak,

devamlı bireye yapması ve yapmaması gerekenleri telkin etmek ve bunların sonucunda davranışa göre ödül ve ceza ile pekiştirme yapmak, bireyleri doğruların ne olduğunu ezberlemiş fakat hiçbirini içselleştirememiş kişilere dönüştürebilir. Ezbere dayalı davranış kazanan çocuğun, yetişkin olduğunda, sosyal sorumluluk alma yeteneğine sahip olmaması da muhtemeldir (Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015: 192).

2.2.3.2 Değer açıklama (Değer belirginleştirme)

Değer açıklama ilk 1950' lerde bir rehberlik girişimi olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra eğitimci Louis Rath, gençlerin duygusal ihtiyaçları ve değerlere dair ihtiyaçları arasında belirgin bir fark olduğunu gözlemlemiştir. Bu gözlemlerde, gençliğin duygusal ihtiyaçları aidiyet, ekonomik güvence, korkulardan arınmışlık, sevgi ve şefkat, suçluluk duygusundan bağımsız olma, öz saygı ve başkalarının dünyalarını anlayabilme olarak kategorilere ayrılmıştır. Bu ihtiyaçların karşılanmasının çok önemli olduğunu vurgulayan Rath, duygusal ihtiyaçların yanı sıra gençliğin değerlere dair ihtiyaçları olduğunu belirlemiştir. Bu fikrine dayanak noktası olarak gençliğin kendileri için neyin önemli olduğunu belirleyememeleri ya da kendileri için anlamlı ve tatmin edici bir hayatı kuramamalarını göstermiştir (Kirschenbaum, 2013: 5-6). Değerlere dair ihtiyaçları karşılanmamış bireylerin özellikleri ise:

Umursamazlık (Apathy) :Yaşamsal aktivitelere karşı ilgisizlik,

Maymun iştahlılık (Flightiness) : Devamlı tutku, uğraş değiştirmek ve hedeflerine nadiren bağlı kalmak,

Başka bir gruba aşırı uyma (Overconforming): Her zaman bir grupla hareket etme,

Aşırı aykırı duruma düşme (Overdissenting): Farklı görünmek için her zaman karşı pozisyonda olma eğilimi,

Karar vermede zafiyet gösterme (Poor decision making): Kendilerini memnun etmeyen ya da başkalarına zarar veren seçimler yapma ve kararlar alma şeklinde açıklanmıştır. Bu gözlemler doğrultusunda, Rath ve iki öğrencisi tarafından değer açıklama teorisi ve uygulamaları genişletilmiştir (Kirschenbaum, 2013: 5-6)

Değer açıklama bireylerin, hedeflerinin, yönlerinin ve önceliklerinin farkına varmasına ve bunları gerçekleştirmesine yardımcı olmayı amaçlayan bir rehberlik

yaklaşımıdır. Bu bağlamda değer açıklama bireye, hedeflerini ve önceliklerini belirlemede, hedef ve önceliklerine ulaşması için seçim yapma ve karar verme süreçlerini doğru yönetmesinde ve hedef ve önceliklere ulaşmada eylem durumuna geçmesinde yardımcı olmayı amaçlar (Kirschenbaum, 2013: 3).

Değer açıklama yaklaşımının merkez odak noktası, öğrencilerin kişisel davranış kalıplarını incelemeleri, değerlerini açıklığa kavuşturmaları ve gerçekleştirmeleri için hem rasyonel düşünme hem de duygusal farkındalığı kullanmalarına yardımcı olmaktır. Öğrenciler kendi değerlerini tanımlamaları, fark etmeleri ve değerleri arasındaki ilişkiyi keşfetmeleri için teşvik edilir. Ayrıca kişisel değer çatışmalarını ortaya çıkarma ve çözme, kendi değerlerini başkalarıyla paylaşma ve kendi değer tercihlerine göre hareket etme konusunda cesaretlendirilir. Değer açıklama yaklaşımında bunları gerçekleştirebilmek için birçok teknik ve yöntem kullanılır. Bu yöntemler (Superka ve diğerleri, 1976: 105-106):

- Bireysel çalışmaları ve grup çalışmalarını,
- Grup tartışmalarını,
- Varsayımsal ve gerçek ikilemleri,
- Derecelendirmeyi ve zorunlu tercihte bulunmayı,
- Duyarlı olma ve dinleme tekniklerini,
- Sanat eserleri ve şarkıları,
- Oyunları ve simülasyonları,
- Kişisel dergileri ve röportajları içerir.

Bununla birlikte, bu yöntemler daha da önemlisi bireyin kendisini analiz etmesini sağlayan çalışma kâğıtlarıdır. Bu çalışma kâğıtları genellikle öğrencilerin kendi duygu, düşünce ve değerlerini yansıtmalarını sağlayan kısa okuma parçaları, sorular, çizimler ve aktiviteleri içerir (Superka ve diğerleri, 1976: 105-106).

Değer açıklama öğretim modeli üç ana başlık altında toplam yedi süreçten oluşmaktadır. Diğer değer öğretim modellerinin aksine, değer açıklama öğretim modelinin yedi basamaklı süreçleri arasında adım adım katı bir prosedür izlenmesi gerekmemektedir. Bu süreçler daha ziyade eğitimciler için, bir dizi esnek yönlendirici ilkeler olarak görülmektedir. Bu süreçler aşağıda açıklanmıştır: (Raths, Harmin ve Simon, 1966: 38-39; Superka ve diğerleri, 1976: 106).

Seçme:

Alternatifler arasından seçimde bulunma: Öğrencilerin mevcut alternatifleri keşfetmelerine, incelemelerine ve seçmelerine yardımcı olma.

Özgürce seçim yapma: Öğrencileri özgürce seçim yapma ve geçmiş seçimlerin nasıl yapıldığını belirleme konusunda teşvik etme.

Düşünerek seçim yapma: Öğrencilere alternatiflerin sonuçlarını yansıtarak, alternatifleri düşünmelerine ve tartmalarına yardımcı olma.

Takdir etme ve ödüllendirme:

Değer verme ve seçimini değerli kılma: Öğrencilerin yaptıkları seçimleri değerli kılmasını ve onlara değer vermesi konusunda cesaretlendirme.

Seçimini başkalarına onaylatma: Öğrencilere, yaptıkları seçimleri çevresindekilere onaylatma fırsatı sunma.

Eylemde bulunma:

Seçimine göre hareket etme: Öğrencilerin seçimlerine göre hareket etmelerini, davranmalarını ve yaşamalarını teşvik etme.

Zaman içerisinde aynı şekilde tekrarlayan eylemleri sergileme: Öğrencilerin seçimlerine göre tekrarlayan davranışlarını veya davranış kalıplarını incelemesine ve oluşturmasına yardımcı olma.

Değer açıklama yaklaşımına göre yukarıda belirtilen süreçler, doğru yöntem ve teknikler kullanılarak uygulandığında, öğrencilerin kendi değer sistemlerine dayalı olarak, kendi duygu, düşünce ve inançlarının farkına varacağını, kararlarını daha bilinçli ve kasıtlı alacağını öngörülmektedir. Bununla birlikte değer açıklama yaklaşımına bir dizi sınırlılıklar oluşabilir. Welton ve Mallan (1999) çalışmalarında bu sınırlılıkları şu şekilde sıralamıştır (akt. Akbaş, 2004: 100):

Değer açıklama yaklaşımında, açıklama ve kendini ifade etme önemli bir yer tutar ve bu durumda öğrencinin mahrem alanına girme potansiyeli vardır.

Öğretmenin, istemeden bir psikolog ya da gelişim danışmanı rolüne bürünmesi ihtimal dahilindedir.

Bütün değerlerin eşit düzeyde olduğu düşünülerek yola çıkılan bu yaklaşım, ahlaki ve ahlaki olmayan konular arasında ayırım yapılmasında başarılı olamayabilir.

2.2.3.3 Değer analizi

Değer analizi yaklaşımının amacı, öğrencilerin değer sorunları ile başa çıkmada, mantıklı düşünme ve bilimsel araştırma prosedürlerini kullanmalarına yardımcı olmaktır. Ahlaki gelişim yaklaşımına benzer şekilde rasyonellik bu yaklaşımda önemlidir. Öğrenciler iyilik ya da değer hakkında doğrulanabilir gerçekler sunmak için teşvik edilir. Bu bağlamda değer verme, bu doğrulanabilir gerçeklere karar verme ve bu gerçekleri meşrulaştırma süreci olarak görülür. Değer analizi yaklaşımı öncelikli olarak, sosyal değerlere dair konulara odaklanır ve bu yönüyle, kişisel ahlaki ikilemler üzerine yoğunlaşan ahlaki gelişim yaklaşımından ayrılır. Değer analizi yaklaşımına göre değer edinmeye dair tüm süreçlerdeki uygulamalar *gerçekler ve sebepleri* üzerine yoğunlaşır. İnsan dünyada rasyonel bir aktör olarak kabul edilir ve bilimsel metotlarla, duygu ve tutkularından bağımsız olarak değerlere dair çözümler yapabilir (Scriven, 1966: 232).

Newmann ve Oliver (1972), bu yaklaşıma göre öğretim metotlarının, sosyal değer konuları ve problemlerine dair bireysel çalışmalar ve grup çalışmalarını, alan araştırmalarını, rasyonel sınıf tartışmalarını (seminerler, Sokratik tartışma vb.) içerdiğini aktarmıştır. Ayrıca değer analizi yaklaşımında sıklıkla kullanılan entelektüel çalışmaların içeriğinin:

sorunları belirleme,

önergelerle ilişkili sorgulama ve doğrulama,

değer konularını nitelendirmek ve iyileştirmek için benzer vakaları tatbik etme,

argümanlarda mantıksal ve ampirik tutarsızlıkları ortaya koyma, bu tutarsızlıklara karşı mantıksal yollar arama ve bunları test etme olduğunu belirtmiştir (akt. Superka ve diğerleri, 1976: 56).

Welton ve Mallan (1999), değer analizi yaklaşımının uygulanmasındaki süreci aşağıdaki başlıklar şeklinde aktarmıştır (akt. Doğanay ve Sarı, 2004: 362):

- Değer sorununu belirleme ve açıklığa kavuşturma.
- Karşılaşılan değer sorununa ilişkin gerçeklere ve bilgilere ulaşım bunları organize etme ve bu bilgilerle ilgili kanıtları toplama.
- Bilgilerin ve kanıtların uygun ve doğru olup olmadığını değerlendirme.
- Soruna dair muhtemel çözüm yollarını ortaya koyma.

- Belirlenen çözüm yollarının her birinin olası sonuçlarını ve etkinliğini değerlendirme.
- Seçenekler arasından birini seçme ve bu öneri doğrultusunda davranma.

Yukarıdaki uygulama süreci incelendiğinde bu yaklaşımın, öğrencilere değer sorunlarını çözme becerisini kazandırmak için, onları mantıksal düşünmeye ve bilimsel bilgi ve araştırmalara yönlendirdiği görülmektedir.

2.2.3.4 Ahlaki ikilem/muhakeme

Kohlberg, Piaget'in zihin ve ahlak gelişimi yaklaşımında ortaya koyduğu verileri göz önünde bulundurarak, ahlaki gelişime yeni bir boyut kazandırmıştır. Kohlberg ahlak gelişimini üç ana düzeyde incelemiştir. Her bir ana düzeyi iki döneme ayırarak toplam altı dönem oluşturmuştur (Selçuk, 2008: 117). Bu dönemler aşağıda gösterilmiştir (Coşkun-Keskin, 2007: 55; Çağdaş ve Seçer, 2002: 116-121; Selçuk, 2008: 118-122):

Gelenek Öncesi Düzey

Dış kurallara ve iyi- kötü doğru yanlış gibi değerlere açık olduğu düzeydir. Bu kuralları ihtiyaç duyduğu kişilerin koyduğu kurallardır ve etrafındaki kural koyucuların fizik gücü ya da ödül-ceza gibi fiziksel sonuçlar birey için önemlidir. Ben merkezli bakış hâkimdir.

1. Evre- Ceza ve İtaat Yönelimi: Cezadan kaçınmak için kurallara uyma söz konusudur. Davranışın arkasındaki nedenden ziyade fiziksel sonucu onun iyi veya kötü olması belirler. Bu dönemdeki bireyler başkasının istek ve ilgilerini düşünmezler ve otoritenin görüşünü kendi görüşlerinden ayıramazlar. Ben merkezli düşünce ağır basar.

2. Evre- Kişisel Ödül Yönelimi (Saf Çıkarıcı Evre): Bir durumun yanlış veya doğrulu bireyin kişisel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla alakalıdır. Yani birey kendi ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda hareket eder ve diğer bireylerin de ihtiyaçları olabileceğini göz önünde bulundurabilir. Her şeyin karşılıklı yapıldığı inancı hakimdir.

Geleneksel Düzey

Aile, toplum, ulus veya herhangi bir grubun değer ve beklentileri birey için önem teşkil eder. Bireyin kendisinden ziyade bulunduğu grubun menfaatleri ön plandadır.

3. Evre- İyi Çocuk Yönelimi (Kişiler Arası Uyum): İyi davranma, başkalarını mutlu etme, toplumsal kurallara uyma ve toplumu koruma arzusu bu dönemin temel özellikleridir. Birey toplum tarafından kendine biçilen role göre davranma eğilimindedir ve bu şekilde başkalarının takdirini kazanmak ister. Kendisini başkasının yerine koyarak düşünebilir. Başkalarına iyi davranarak kendisine de bu şekilde davranılmasını ister.

4. Evre- Kanun ve Düzen Yönelimi: Sorgulamadan tüm kanun ve kuralları onaylama eğiliminin olduğu dönemdir. Sosyal düzeni korumak ve sorumluluklarını yerine getirmek için kurallara uymak elzemdir doğru davranış şekli kurallara bağlı kalmak ve görevini yerine getirmektir.

Gelenek Sonrası Düzey

Bireyin kendine özgü ahlak ilkelerini seçtiği ve değer sistemini örgütlediği düzeydir.

5. Evre- Sosyal Sözleşme Yönelimi: Bu dönemde toplumun üstünde bir bakış açısı hâkimdir. Kanuna sosyal bir anlaşma olduğu ve toplumun haklarını koruduğu için uyulur. Yani yasalar toplum yararına olarak çoğunluk tarafından konulmalıdır Hatta kurallar toplum yararına değiştirilebilmelidir.

6. Evre- Evrensel Ahlaki İlkeler Yönelimi: Mantık ve evrensellik bu dönemde önemlidir. Birey, eşitlik, adalet, insan hakları gibi evrensel değer kavramlarının üzerine kurulu bir ahlâkî duygudan hareketle doğru ve yanlışa karar verir.

Kohlberg'e göre yukarıdaki basamakları geçme hızı kişiden kişiye değişmekle birlikte her birey bu basamakları takip etmez. Bireyin yaşıyla yukarıda belirtilen basamaklar arasında sınırlamalar yapılamaz ve her birey (özellikle beşinci ve altıncı basamakları) tamamlayamamaktadır (Coşkun-Keskin, 2007: 55; Ekşi, 2006: 30).

Ahlaki ikilem, ahlaki gelişim yaklaşımında en çok kullanılan yöntemlerden biridir. Ahlaki ikilem içeren gerçek veya gerçek dışı bir hikâyenin küçük gruplarla tartışılması ahlaki ikilem yönteminin temelini oluşturur. Kısa bir okuma yapmak ya da kısa film izlemek gibi bir etkinlikle, öğrencilere bir ya da daha fazla karakterden

oluşan ve ahlaki ikilem içeren hikâye tanıtılır. Daha sonra öğrencilerin hikâyedeki kişiler ve yaşadıkları ikilemler hakkında yorum yapmaları; bu karakterlerin hangi tarafta durmaları gerektiğini düşünmeleri ve açıklamaları istenir. Her bir karakterin ne yapması gerektiği ve hangi sebeplerle bunları yapmaları gerektiği irdelenir. Kohlberg'in araştırması, daha ileri düzey ahlaki ikilem tartışmalarının ve muhakeme etmenin, öğrencilerin bir sonraki basamağa geçmesini ve basamakları atlamasını tetikleyeceğini göstermiştir (Superka ve diğerleri, 1976: 33-34).

Bu yöntemin asıl gayesi öğrencilerin davranışlarını yönlendirecek ahlaki ilkeler oluşturmalarına yardımcı olmaktır. Öğrenci muhakeme yaparken kullandığı dayanaklar ahlaki gelişiminin ne düzeyde olduğu hakkında bilgi verir. Burada öğrencinin çözümünden ziyade neden o çözüme ulaştığı önemlidir (Akbaş, 2004: 101).

2.2.3.5 Adil topluluk okulları

Adil topluluk okulları yaklaşımı, Kohlberg'in ahlaki gelişime dair ileri sürdüğü ikinci bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşımın temelinde okullarda, gerçek yaşamdaki ahlaki durumları ve eylemleri, demokratik katılımı sağlayarak tartışmak (geniş katılımlı komite ve toplantılar gibi) ve bu durumlarla ilgili karar alma sürecinde demokratik bir tutum izlemek yatmaktadır. Bu şekilde ahlaki gelişim ve ahlaki düşünmenin tetikleneceği düşünülmüştür. Katılımcı demokrasinin, diğer toplumsal düzenlemelere nazaran, rol almayı ve algılanmasının daha yüksek olduğu varsayılarak, daha kapsamlı fırsatlar sunduğu öngörülmüştür. Adalet ve uygun ahlaki davranış ile ilgili meselelerde, demokratik katılımı karar verme bizzat ahlaki eğitim olarak benimsenmiştir. Çünkü demokratik katılımı ahlaki düşünme geliştirecektir ayrıca demokratik şekilde alınan kararlara bağlılık artacağı için ahlaki davranış bazında öğrenciler gelişim gösterecektir. Dolayısıyla toplumun da ahlaki gelişimi desteklenecektir (Kohlberg, 1975: 676-677).

2.2.3.6 Örtük program yoluyla öğretim

Örtük program yazılı olarak belirtilen resmi programlarda bulunmayan, eğitim öğretim süreci içerisinde öğrenciler tarafından kazanılması beklenen amaç, bilgi, tutum, davranış ve niteliklerdir. Örtük programda verilen mesajlar açık değildir ve

süreç içerisinde öğrencilerin dolaylı olarak bazı nitelikleri kazanması söz konusudur. Örtük program yoluyla öğretim sürecinde öğrenci, öğretmen, okul ve toplum arasındaki karşılıklı etkileşim önemlidir (Yüksel, 2002: 362-363).

Örtük müfredatın bazı özelliklerini Gordon (1997), Giddens (2000) ve Jackson (1968) şu şekilde anlatmışlardır (akt. Tezcan, 2003) :

Örtük programın iyi bir şekilde hazırlanması ve uygulanması, demokratik bir toplum oluşturma sürecine ve değerlerin aktarılmasına büyük katkı sağlar.

Kavramlar çok belirgin değildir. Bu da örtük programın geniş içeriğinden kaynaklanmaktadır.

Öğrencilerin sosyal yaşama uyumunda, en az diğer eğitim programları kadar etkilidir.

Örtük programda aktarma biçimi gizli ve bilinçsizdir.

Örtük programın temelinde, gerçek yaşam deneyimleri, informal olarak öğrenme ve toplumsal etkileşim yarmaktadır. Bu nedenle açık programlarla paralel olarak tasarlandığı ve uygulandığı takdirde, bilgi, tutum ve becerileri aktarmada ve davranış değişikliği oluşturmada çok etkili bir yöntemdir ve bazı durumlarda açık programlardan daha etkilidir (Doğanay ve Sarı, 2004: 366-367).

2.2.3.7 Eylem öğrenme

Eylem öğrenme, öğrencilerin davranış bazında değerleri göstermesi gerektiği prensibine dayanan bir yaklaşım olmakla birlikte, bu yaklaşımda öğrencilerin davranışlarında gözlenmeyen değerlerin bir anlamı olmadığı savunulur (Huitt, 2004'ten akt. Yiğittir ve Kaymakçı, 2012: 52).

Değerlerin insanların eylemlerinde bulunması gerektiğini savunan bu yaklaşımda değer açıklama ve değer analizi yaklaşımında kullanılan öğretim metotlarının bir kısmı kullanılmaktadır. Ayrıca eylem yaklaşımına özgü iki teknikten bahsedilebilir. Bunlardan ilki kişilerarası ilişkiler ve eylem projelerinde beceri uygulamasıdır. Diğeri ise okulda ve toplumda bireysel ve grup şeklinde eyleme geçme fırsatları sağlayan eylem projeleridir. Ochoa ve Johnson, eylem öğrenme yaklaşımında, öğretim modelinin kendi içerisinde, doğrusal olmaktan ziyade daha çok döngüsel olduğundan söz etmiştir. Yani basamaklar sıkı sıkı sırasıyla uygulanmak zorunda

değildir ve basamaklar arasında ileri ve geri gidişler olabilir. Döngüsel hareketler içeren bu yaklaşımın öğretim modelinin basamakları ise kabaca aşağıdaki gibidir (Superka ve diğerleri, 1976: 178):

Bir problemin ya da sorunun farkında olmak: Öğrencilerin, başkalarını ya da kendilerini rahatsız eden bir problemin farkında olmalarına yardımcı olun.

Problemi ya da sorunu anlamak ve pozisyon almak: Öğrencilerin bilgiyi toplamalarına, analiz etmelerine ve konuyla ilgili kişisel bir değer tutumu izlemesine yardımcı olun.

Harekete geçip geçmeyeceğine karar vermek: Öğrencilerin eylemde bulunacakları değerleri netleştirmelerine ve kişisel katılım konusunda karar vermelerine yardımcı olun.

Stratejileri ve eylem adımlarını planlamak: Öğrencilerin beyin fırtınası yaparak muhtemel eylemleri organize etmelerine; beceri uygulamaları ve ileriye yönelik provalar yapmalarına olanak sağlayın.

Stratejileri uygulama ve harekete geçme: Öğrencilere bireysel ya da bir grubun üyeleri olarak planlarını uygulayabilmeleri için özel fırsatlar sunun.

Yapılan eylemler üzerine derinlemesine düşünme, sonraki adımları değerlendirme: Öğrencilere, buldukları eylemlerin belirtilen problem açısından kendilerine ve başkalarına yansıyan sonuçlarını düşünmelerine rehberlik edin. Bununla birlikte öğrencilere bir sonraki adımların neler olabileceğini düşünmeleri konusunda rehberlik edin.

Yukarıdaki basamakları doğrusal sırasıyla takip ederek sonuca ulaşmak çoğunlukla gerçek hayatta olanla bağdaşmamaktadır. Çünkü insanlar gerçek hayatta problemin farkına vardıklarında içlerinden geldikleri gibi anlık tepkiler ve hareketlerde bulunur. Daha sonrada yaşadıkları üzerine düşünürler. Bu yüzden Ochoa ve Johnson eylem öğrenmede öğretim modelinin döngüsel olması gerektiği kanısına varmıştır. Öğretim modelinin özünde eylemde bulunma vardır. Bu yaklaşım, basitçe eylemden önce hazırlıkta bulunmaktan ziyade, eylemlerin bizzat kendileriyle öğrencilerin gelişim göstermesini esas alır (Superka ve diğerleri, 1976: 178).

2.2.3.8 Karakter eğitimi programları

Karakter eğitimi ya da ahlaki eğitim ortaya konulan yeni atılan bir fikir olmamakla birlikte, 21. yüzyılda her geçen gün daha popüler hale gelmektedir. Şüphesiz bu durumun altında, çağın getirdiği ahlaki problemlere karşı çözüm arayışı yatmaktadır. Gelecekte değerlerine bağlı ve iyi karaktere sahip bir nesle sahip olmak tüm toplumların arzusudur. Uygun ahlaki değerlere sahip bir nesil yetiştirmek okullarda verilen eğitimsel hedeflerdendir (Ekşi, 2003: 79-83).

Karakter eğitimi üzerine önemli araştırmalara imza atan Lickona (1991: 12-22), Amerikan toplumunda, genç nesilde yaşanan ahlaki olumsuzlukları ortaya koymuştur. Genç nesilde, özellikle de okullarda, şiddet ve barbarlık, hırsızlık, aldatmaya yönelik davranışlar, otoriteye saygısızlık, akranlara karşı acımasız olma, ırkçılık gibi önemli konularda önyargı ve bağnazlık, küfürlü ve kötü konuşma, erken cinsel gelişim ve cinsel istismar, bencillik ve vatandaşlık bilincinde zafiyet gibi birçok problemi dile getiren Lickona, karakter eğitimi programlarının uygulanmasının gerekliliğine dair on madde belirtmiştir.

Bu maddelere aşağıda yer verilmiştir:

- Gençlerin birbirlerine ve başkalarına zarar vermesi, akran düzeyinde toplumsal refaha katkıda bulunmamaları,
- Gençlerin, değerleri edinme sürecinde, ebeveynlerinden yeteri kadar destek görememesi ve değerleri aşıl原因an dini kurumlar gibi öğelerin gençlerin hayatında eksik olması ya da olmaması,
- Medeniyetin devamlılığı açısından değer aktarımının elzem oluşu,
- Değer çatışmalarının yaşandığı çoğulcu toplumlarda bile ortak bir etik zeminin oluşu,
- Başkalarının haklarına saygı, toplumun iyiliği ve toplumsal sorumluluk gibi konuların çok önemli olduğu demokratik yönetimlerde ahlaki eğitime daha çok ihtiyaç duyulması,
- Değerlerden bağımsız bir eğitimin mümkün olmaması, değerlerin eğitim ve öğretim vasıtasıyla aktarılabilmesi,
- Bireysel ve toplumsal olarak yaşamımızın ahlaki amaçlarının farkına varma ve kafamızdaki soruları cevaplama ihtiyacı,
- Okullarda değer eğitimi konusunda gerekli desteğin var oluşu,

- Yaşamının önemli bir kısmını okulda geçiren bireylerin ahlaki gelişiminde, okulun tüm öğeleriyle insani ve toplumsal değerlerle donatılmış hale getirmenin önemli olması,
- Değer eğitimin okullarda uygulanabilir ve başarıya ulaşmasının mümkün oluşu, karakter eğitimi programlarının uygulanmasına ilişkin önemli nedenlerdir.

Karakter eğitiminde öğretim metotlarına ilişkin, önemli teorisyenlerin hemen hepsi (Watson, De Vries, Berkowitz, Lickona, Ryan) açık ya da dolaylı olarak bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlara dikkat çekmiştir. Bununla birlikte tüm eğitimcilerin, karakter eğitiminde model olması gerektiğine; demokratik, işbirlikçi, temelinde saygı ve sevgiye dayalı bir okul ortamı oluşturulması gerektiğine vurgu yapmışlardır. (Williams, 2000: 37). Etkili bir karakter eğitiminin temel prensipleri şu şekilde özetlenebilir (Lickona, Schaps ve Lewis, 2002):

- Karakter eğitimi, iyi karakterin temeli olarak etik değerleri teşvik eder.
- "Karakter", düşünmeyi, hissetmeyi ve davranışı kapsamlı şekilde içererek tanımlanmalıdır.
- Etkili karakter eğitiminde, okul hayatının her aşamasında temel değerleri destekleyen, kasıtlı, proaktif ve kapsamlı bir yaklaşım benimsenmelidir.
- Etkili bir karakter eğitimi için okul, duyarlı toplumun özelliklerini barındırmalıdır.
- Etkili bir karakter gelişimi için, öğrencilere ahlaki davranışlar gösterebilecekleri fırsatlar sunulmalıdır.
- Etkili bir karakter eğitimi, tüm öğrencilere saygı duyan ve öğrenmelerine yardımcı olan, etkileyici ve anlamlı bir akademik müfredatı içerir.
- Karakter eğitimi, öğrencilerin içsel motivasyonunu geliştirmek için çabalamalıdır.
- Okul personeli, karakter eğitimi için tüm sorumlulukları paylaşan, öğrenmeye istekli, ahlaki bir topluluk haline gelmelidir ve öğrencilerin eğitimine rehberlik eden temel değerlere sadık kalmalıdır.
- Etkili bir karakter eğitimi için hem okul personelinin hem de öğrencilerin, bulunacakları eylemlerde ahlaki liderlikleri gereklidir.
- Etkili bir karakter eğitimi için karakter oluşturma çabasında aileler ve toplumun diğer üyeleri, etkin birer ortak olarak sorumlu olmalıdırlar.
- Karakter eğitiminin değerlendirilmesinde, okulun karakteri, karakter eğitimcileri olarak işlev gören okul personelinin etkinliği ve öğrencilerin ne derece iyi karakter sergiledikleri açıklığa kavuşmalıdır.

Karakter eğitimi programları günümüzde popüler bir konu olmasına rağmen bu programın uygulanmasına ve okulun değer kazanımında merkez odak haline gelmesine dair bazı eleştirilerde söz konusudur. Bu eleştiriler şu başlıklar altında toplanabilir (Williams, 2000: 33) :

- Ahlak, özel bir meseledir ve okullar yerine, aile ve dini kurumların odak noktası olması daha doğrudur.
- Ahlaki meseleler tamamen bireyseldir ve okulların kişiye özgü olan değerleri bireysel olarak aktarması mümkün değildir.
- Pek çok eğitimci, öğrencilerde ahlak geliştirmek için gerekli olan karakteri veya yetkinliği barındırmamaktadır.
- Ahlak bize ilahi bir kaynaktan gelir ve seküler bağlamda öğretilemez.
- Okullarda karakter eğitiminin öğretilmesi, dinin devlet eğitiminin bir parçası haline gelmesini sağlayacaktır.
- Karakter eğitimi için gereken süre, okullarda asıl amaç olan akademik eğitimi sekteye uğratar.

2.3 SOSYAL MEDYA KAVRAMI VE SOSYAL MEDYANIN İÇERİĞİ

Hızlı teknolojik gelişmeler, iletişim alanında hızlı değişimlere neden olmuş ve insanlara farklı iletişim tercihleri sunmuştur. Medya literatürüne, teknolojik gelişmelerin bir getirisi olarak, yeni medya, sosyal medya, internet gibi birçok kavram girmiştir. Ayrıca iletişim alanında yaşanan gelişmeler, sosyolojik, kültürel ve ekonomik anlamda değişimler meydana getirmiştir (Başlar, 2013).

2000'li yılların başında ortaya çıkan, sosyal ağ siteleri, video paylaşım siteleri, blog oluşturma ve mikroblog platformları gibi araçlarla, katılımcıların iletişim kurmalarına, kendi içeriklerini oluşturmalarına ve paylaşmalarına olanak veren siteler ve hizmetler sosyal medya olarak adlandırılmaktadır (Boyd, 2014: 6).

Hayatımızda yeni bir iletişim ortamı oluşturan sosyal medyanın bazı özellikleri aşağıda özetlenmiştir (Mayfield, 2008: 5; Zafarmand, 2010: 10):

Katılım: Sosyal medya, ilgilenen herkesin katkıda bulunmasını ve geri bildirimlerini teşvik eder. İzleyici, dinleyici ve medya arasındaki mesafeyi belirsiz hale getirir.

Açıklık: Çoğu sosyal medya hizmetleri geri bildirim ve katılım için açıktır. Bu hizmetler oylama, yorum ve bilgi paylaşımına insanları teşvik eder. Bununla birlikte nadiren şifre korumalı içerikler vasıtasıyla içerik erişimine ve içerik kullanımına engel teşkil eder.

Konuşma (Sohbet): Geleneksel medya araçları, sunduğu içerikle tek yönlü iletişim sağlarken sosyal medya çift yönlü konuşma ve iletişime olanak sağlar.

Topluluk: Sosyal medya, toplulukların hızlı bir şekilde oluşmasına ve etkili bir şekilde iletişim kurmasına izin verir. Topluluklar, fotoğraf sevgisi, bir siyasi mesele veya bir televizyon programı gibi birçok ilgi alanında paylaşımlar yapabilirler.

Bağlantı oluşturma: Sosyal medyanın büyük bir bölümü, insanlar, diğer siteler ve kaynaklarla arasında bir zincir oluşturur ve bağlılık geliştirir.

2.3.1 Sosyal Medyayı Oluşturan Araç ve Ortamlar

Sosyal medyayı oluşturan içerik, araç ve ortamlar her geçen gün yenilenmekte ve değişmektedir. En çok kullanılan sosyal medya araç ve ortamlarını aşağıda değinilmiştir (Mayfield 2008: 6; Öztürk ve Talas 2015: 110-112) :

Sosyal Ağlar: Bu siteler, kullanıcıların kişisel web sayfaları oluşturmalarına ve ardından arkadaşlarıyla içerik paylaşmasına ve bağlantı kurmasına olanak tanır. En büyük sosyal ağlara Myspace, Facebook, LinkedIn ve Bebo örnek gösterilebilir.

Bloglar: Belki de en iyi bilinen sosyal medya ortamlarından olan bloglar çevrimiçi günlük veya dergi tarzındaki sitelerdir. Kullanımının kolay olması ve üstün bir teknik bilgi gerektirmemesi yazılı ve görsel paylaşımı kolay hale getirir. Blog sahiplerinin yayınladıkları son paylaşım, en yeni uyarısıyla görünür.

Wikiler: Bu web siteleri kullanıcıların içerik eklemelerine ve bilgi üzerinde düzenleme yapmalarına imkân tanıyan, insanların oluşturduğu bir veri tabanı veya doküman olarak karşımıza çıkmaktadır. 2 milyondan fazla İngilizce makaleyi barındıran online ansiklopedi Wikipedia, en tanınan wikilerdendir.

Podcast: Apple iTunes gibi servislere abonelik oluşturma aracılığıyla kullanılabilen, indirilebilir ses ve video dosyaları podcast olarak adlandırılır.

Forumlar: Forumlar, genellikle belirli konular ve ilgi alanları etrafında gelişen çevrimiçi tartışma alanlarıdır. Forumlar “sosyal medya” teriminden önce ortaya çıkmakla birlikte çevrimiçi toplulukların güçlü ve popüler bir ögesidir.

İçerik Paylaşım Toplulukları (Content Communities): Sosyal medyada belirli içerik türlerini organize eden ve paylaşan topluluklardır. En popüler içerik toplulukları fotoğraflar (örnek: flickr), yer imi konmuş bağlantılar (örnek: del.icio.us) ve videolar (örnek: youtube) etrafında şekillenme eğilimindedir.

Mikrobloglar: Kullanıcıya, kendi durumu, duygu ve düşüncelerini paylaşma fırsatı sunan bir blog türü olmakla birlikte paylaşım boyutu sınırlıdır. Devamlı güncellemeye açıktır. Bu alanın tartışmasız lideri Twitter' dır.

2.3.2 Sosyal Medyanın Kullanımına İlişkin Avantajlar ve Dezavantajlar

Sosyal medyanın hayatımıza girmesi, birçok alanda bazı avantajları ve dezavantajları beraberinde getirmiştir. Sosyal medya platformlarının hayatımıza getirdiği avantajların başında sosyalleşme ve iletişim alanında sağladığı kolaylıklar gelir. Sosyal medya araçları sayesinde bireylerin; birbirleriyle ve aileleriyle iletişimde kalabilmesi günümüzde oldukça kolaylaşmıştır. Bunun yanı sıra sosyal medya vasıtasıyla bireylerin kendi düşünce ve ilgilerine göre yeni arkadaşlar edinebilmesi olanaklı hale gelmiştir. Ayrıca bireyler, bu platformları kullanarak çevresinde olan bitenden haberdar olup kendilerini ifade etme fırsatları bulabilir, fikir ve düşüncelerini daha kolay aktarabilirler. Sosyal medya kullanıcılarının ait olduğu topluluğa maddi ve manevi anlamda katkıda bulunabilmesi, bireyin kendi sosyal çevresine bakış açısını değiştirebilir. Hayır işlerini organize etmek, yerel sorunlarla ilgilenmek ve toplumdaki problemler için fikir ve duyguları ifade etmek, kişinin kendi çevresine sağladığı maddi ve manevi katkılara örnek gösterilebilir. Aynı zamanda bireyin öğrenme fırsatları sosyal medyadaki iletişim ve sosyalleşme süreci ile artış gösterebilir. Müzik, resim ve diğer sanatsal paylaşımlarla bireyin estetik ve sanat yönünün gelişmesine de sosyal medyadaki paylaşımlar katkı sağlayabilir (O'Keeffe ve Clarke-Pearson 2011: 801). Sosyal medya platformları sosyalleşme ve iletişimin yanı sıra eğitimle ilgili amaçları gerçekleştirmede önemli bir araç olabilir. Sosyal medya araçlarının öğrenme üzerine kolaylaştırıcı etkisi ve eğitim alanında kullanımları (Tess 2013: 60-68; Hung ve Yuen 2010: 703-714; Moran ve diğerleri 2011; Irwin ve diğerleri: 2012: 1221-1232; Ekici ve Kıyıcı 2012: 156-167) bazı araştırmaların konusu olmuştur. Bu çalışmalarda genel olarak araştırmacılar, çoğunlukla yükseköğretim ve orta öğretimde, sosyal medya araçlarının öğrencilerin etkileşimini artırması, materyal paylaşımını kolaylaştırması, farklı bir tartışma ve

kendini ifade edebilme ortamı oluşturması, öğretim aracı olarak kullanılabilmesi gibi nedenlerle kullanımının eğitim öğretilimi zenginleştirdiğini veya öğrencilerin öğrenme ortamlarında sosyal medya araçlarını faydalı bulduklarını dile getirmişlerdir. Son olarak bireyler, Facebook gibi sosyal medya platformlarında hazırladıkları profiller ve yaptıkları paylaşımlarla gerçek hayatta yaşadıkları bazı engel ve problemleri aşım kimlik oluşturmada yeni fırsatlar bulabilirler. Potansiyellerinde var olduğunu düşündükleri veya sergilemek istedikleri kimlik özelliklerini yansıtabilirler. Kendi imajlarını çizebilir ve başkalarının kimlik özellikleri hakkında bilgi sahibi olabilirler. Bu alanda iletişim kurmada yaşanan bazı sıkıntılarım üstesinden gelebilirler (Zhao, Grasmuck ve Martin, 2008: 1831-1833).

Sosyal medya araçlarının hayatımıza sağladığı avantajların yanı sıra dezavantajları da mevcuttur. Örneğin sosyal medyanın dezavantajlarından biri mahremiyet ihlaline veya mahremiyet duygusunun gelişmesini engellemeye neden olacak potansiyele sahip olmasıdır. Bireyler özel hayatlarına ilişkin paylaşımlarını kendi kontrolleri dahilinde paylaştıklarını düşünseler bile bu veriler, farklı amaçlarla başka kişiler ve gruplar tarafından kullanılabilir (Tokgöz-Bakıroğlu, 2013). Diğer taraftan özellikle ergenlik çağında gelişim göstermeye başlayan mahremiyet duygusunun gelişimi, özel hayata dair meselelerin sosyal medya vasıtasıyla kolayca dillendirilmesi ve yayılması nedeniyle sekteye uğrayabilir (URL3, 2017). Sosyal medyada iletişim kurmanın oluşturabileceği bir başka problem sosyal medya araçlarına bağımlılık olabilir. Kuss ve Griffiths (2011: 3529-3530), gençlerin çevrimiçi sosyal medya araçlarını yoğun olarak kullanması neticesinde farklı tiplerde bağımlılıklar geliştirebileceğini ve bu bağımlılıkların zihinsel, davranışsal ve psikolojik problemler oluşturabileceğini dile getirmiştir. Buna ek olarak Echeburua ve De Corral (2010: 91-95) çalışmalarında yoğun internet kullanımının gençler üzerinde bağımlılık oluşturacağına değinerek bu tür bağımlılıkların, diğer madde ve davranış bağımlılıklarıyla bazı benzer özellikler gösterdiğini belirtmiş ve bireyin toplum içerisinde iletişim kurmasını engelleyerek bireyi yalnızlaştırabileceğini söylemiştir. Sosyal medya platformlarının eğitim öğretilime katkı sağladığını gösteren birçok çalışma olsa da Facebook gibi sosyal medya platformlarında geçirilen vakit ile akademik başarı karşılaştırıldığında, akademik başarımın düştüğünü (Junco 2012: 187-198; Kirschner ve Karpinski 2010: 1237-1245) gösteren çalışmalar da vardır. Sosyal medyanın bireyler, özellikle de çocuklar ve ergenler üzerindeki diğer olumsuz etkilerine, siber zorbalığa, tacize,

ticari kaygılar taşıyan reklamlara, cinsel içerikli paylaşımlara maruz kalmaları örnek gösterilebilir. Siber zorbalık, dijital medya ortamında kasıtlı olarak başka bir kişiye düşmanca davranış sergileme ve zarar verme amaçlı iletişim kurma biçimidir. Bu tür bir tehlike, internet ağı ortamında hem dışarıdan hem de çocuk ve ergen akran grupları içerisinde kendini gösterebilir. Ticari kaygılar taşıyan reklamlar, kişisel verileri toplayıp alışveriş eğilimini ölçmek ve bireyleri etkileyerek alışveriş eğilimini değiştirmek amacıyla sosyal medya sitelerinde sıkça görülmektedir. Bu reklamlar bireyler üzerinde olumsuz etki oluşturabilir ve onları manipüle edebilir. Cinsel içerikli paylaşımlara maruz kalma ise özellikle çocuk ve ergenler için ruhsal ve psikolojik açıdan tehlike arz edebilir (O'Keeffe ve Clarke-Pearson 2011: 801-803).

2.3.3 Medya Okuryazarlığı

Günümüzde yeni iletişim teknolojileri ve bilgi akışının şekli sürekli değişip gelişmektedir ve gelişmeye devam edecektir. Bu değişim aynı zamanda kişisel, sosyal ve kültürel boyutta da hayatı etkilemektedir. Bunun neticesinde, bu değişim içerisinde insanların, kişisel, sosyal, kültürel bağlamda kendilerine yardımcı olabilecek aktiviteleri gerçekleştirebilmesi bir gereklilik haline gelmiş; iletişim araçlarını ve kaynaklarını etkili kullanma ihtiyacı doğmuştur. Ayrıca iç içe olduğumuz medya ve kitle iletişim araçlarının, bazı konularda (siber zorbalık, önyargıyı artıran nefret aşıl原因an siteler, sağlıksız ürünlerin satılmasını sağlayan satış promosyonları, cinsellik ve şiddet içeren filmler, ırkçılık içerikli paylaşımlar vb.) olumsuz etkide bulunduğu fark edilmektedir (Hobbs, 2010: 15).

Yukarıda belirtilenler baz alındığında medya okuryazarlığı, yazılı ve elektronik medya ortamında, içerik çözümleme, değerlendirme, analiz etme ve üretme yetisine sahip olma olarak tanımlanabilir (Aufderheide, 1993: 1). Medya okuryazarlığı ve medya eğitiminin içeriği hakkında farklı tanımlamalar mevcuttur ve fikir birliği sağlanamamıştır. Buna rağmen medya mesajlarının anlaşılması açısından bilinmesi gereken bazı temel prensipler 1992 yılında gerçekleştirilen Medya Okuryazarlığı Ulusal Liderlik Konferansı'nda kabul görmüştür. Bu prensipler aşağıda belirtilmiştir (Bağlı, 2004: 124; Aufderheide, 1993: 2; Thoman, 2003):

- Medyada verilen mesajlar bir kurgunun ürünüdür.
- Medya mesajları, ticari, sosyal, politik, ideolojik çıkarımlara ait olabilir.

- Medyada verilen mesajların her biri şekil ve içerik bakımından birbiriyle bağlantılıdır. Bu bağlantı eşsiz bir estetik, kodlama ve düzen içerisinde gerçekleşir. Ayrıca medya araçları ile verilen mesajların, kendine özgü kuralları olan yaratıcı bir dili vardır.
- Medyada verilen aynı mesajı, her insan farklı anlayabilir. İnsanların yaşı, aldığı eğitim, yetiştiği çevre ve kültürel kazanımları farklı olabilir ve verilen mesajları farklı şekilde yorumlayabilir.
- Medya mesajlarının arka planına değerler ve bakış açıları yerleştirilmiştir.

Medya okuryazarlığı kazanmış bir birey, yukarıda belirtilen medya ile ilgili temel prensiplerin farkında olmalıdır. Bununla birlikte medya okuryazarlığının bir bireye hangi kazanımları edindirmesi gerektiği konusunda aşağıda belirtilen kriterlerden söz edilebilir (Silverblatt, Smith, Miller, Smith ve Brown, 2014: 4-6):

Medya okuryazarlığı kazanmış bir bireyler;

- Hangi medya programlamasının seçilmesi ve kitle iletişim kanalları aracılığıyla aldıkları bilgilerin nasıl yorumlanacağı konusunda bağımsız seçimler yapabilmelerini sağlayan eleştirel düşünme becerilerini geliştirirler.
- Kitle iletişim sürecinin nasıl işlediğini kavrarlar.
- Medyanın, bireyler ve toplum üzerindeki etkisi hakkında bir farkındalık geliştirirler.
- Medya mesajlarını analiz edip tartışacak stratejilere sahip olurlar.
- Medyadaki sunumların içeriğinde genellikle bir kültürü tanımlayan tutumlar, değerler, davranışlar, düşünceler, düşünce kalıpları ve mitler olabileceğinin farkındadırlar ve kültürel anlayışın oluşturulan medya sunumlarına bakış açısı kazandırabileceğini bilirler.
- Medya okuryazarlığının, basitçe medyadaki içeriğin engellenmesi anlamına gelmediğini bilirler. Medya içeriğini doğru anlama ve takdir edilmesi gereken ve yarar sağlayan içeriği seçebilme yetilerine sahip olurlar.
- Geliştirdikleri stratejiler ve yaptıkları seçimlerle, medya iletişimcilerinin etkili ve sorumluluk sahibi medya içeriği oluşturmalarına ve medya mesajları vermelerine katkı sağlarlar.

2.3.4 Medya Okuryazarlığı Eğitimi

Etkili bir medya okuryazarlığı eğitimi için şüphesiz doğru bir vizyona ve geçerli stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır. Frau-Meigs (2006: 12-18), medya okuryazarlığında etkin bir stratejinin içeriğini anlatmıştır. Bu içeriğe göre medya okuryazarlığı politikaları etkin, nasıl uygulanacağı belirgin olmalıdır. Medya okuryazarlığını tanımlayan ve uygulanmasına temel teşkil eden açık ve tutarlı otoriter politik belgelere sürekli ihtiyaç vardır. Medya eğitiminin müfredatının, tüm müfredat konularının bir parçası olarak görülmesi önemlidir. Ayrıca medya eğitimi için hazırlanan müfredat çerçeveleri, dikkatlice hazırlanmalı, uygun öğrenme modellerini, ölçme ve değerlendirme kriterlerini kapsamalıdır. Medya eğitiminde kullanılan öğretim materyalleri ve kaynaklar dikkatli ve profesyonel şekilde üretilmelidir. İyi bir stratejinin temelinde yatan başka bir unsur mesleki eğitimidir. Medya eğitiminde tüm eğitim öğeleri başlangıç ve hizmet içi eğitim programlarına tabi tutulmalı ve öğretmenler gelişiminin bir parçası haline getirilmelidir. Medya eğitimi sürecine geniş katılım iyi hazırlanmış bir medya eğitimi stratejisinin başarıya ulaşmasını sağlayan diğer bir etkidir. Ebeveynlerin, medya endüstrisinin, gençlik gruplarının bu sürece katkı sağlamaları hayati öneme sahiptir. Ayrıca katılımcı ve uygulayıcı pozisyonunda olanlara, uygulamalarda edindikleri tecrübeleri paylaşma, kaynak değişimi sağlama, yeni müfredat plan ve projeleri üretme fırsatları sunulmalıdır. Medya eğitimi ile ilgili yapılan araştırma ve değerlendirmelere açık olunmalıdır. Medya eğitimini oluşturan faaliyet ve uygulamalar hakkında, bölgesel uluslararası seviyelerde iletişim içerisinde olmak, eğitimdeki uygulama ve tecrübelerin değişimi ve gelişimi açısından önem taşımaktadır.

Avrupa Birliği'nin medya okuryazarlığı eğitimine dair politika ve stratejilerini inceleyen Altun (2011: 82-84) yaptığı analizde, AB medya okuryazarlığı politikalarında;

- ulusal ve imkanlar dahilinde uluslararası ortak bir medya okuryazarlığı politikası geliştirilmesinin,
- medya kuruluşları, eğitim kurumları ve diğer paydaşların işbirliği içinde hareket etmesinin,
- öğretmen ve yetişkin eğitiminin,
- öğretim müfredatı ve oluşturulan materyallerinin etkililiğinin,

- medya okuryazarlığı programlarının kullanılan diğer öğretim programlarıyla bağlantılı olmasının,
- medya üretiminin ve gençlerin medyada ürettikleri ürünlerin dikkate alınmasının,
- medya okuryazarlığı seviyelerini ölçecek ortak değerlendirme ölçütleri geliştirilmesinin,
- medya okuryazarlığı konusunda düzenli araştırmalar yapılmasının,
- korumacı bir medya okuryazarlığı anlayışından ziyade yetkilendirici bir medya okuryazarlığı anlayışı geliştirmenin önemli olduğunu ortaya koymuştur.

2.3.5 Medya ve Değerler

Bir toplumun kültürünü, o toplumun değerleri, inançları, yaşam tarzları, iletişim tarzları, kişilerarası ilişkileri, toplumsal rolleri ve gelenekleri gibi etkenler belirler. Bu etkenlerin tamamı, doğduğumuzdan itibaren toplum içerisinde iletişim ve etkileşim kurularak öğrenilir ve hayatımızdaki düşünce davranış biçimini etkiler (Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015: 177).

Her birey hayatta kalabilmek için, var olduğu toplum içerisinde iletişim ve etkileşim içerisinde olmak zorundadır. Bireyler, kurdukları sosyal ilişkilerinde öğrendikleri tutum ve davranışları sergiler ve edindikleri değerleri yansıtırlar. Ayrıca bu sosyalleşme sürecinde birbirlerinden etkilenirler (Tokgöz-Bakıroğlu, 2013).

Günümüzde medya araçlarının çeşitlenmesi ve hayatımızın bir parçası haline gelmesi, öğrenme, sosyalleşme ve iletişim gibi birçok alanlarda yeni bir boyut oluşturmuştur. Özellikle çocuklar ve gençler için medya, onların değerlerini, inançlarını, tutum ve davranışlarını etkileyen etkili bir öğretmen olabilir. Bunun nasıl gerçekleşebileceğini tam olarak açıklamak için birçok teori vardır, ancak önce *yer değiştirme etkisinin* (displacement effect) anlaşılması gerekir: Çocuklar ve gençler gün içerisinde medya ile çok uzun zaman geçirerek, oyun, kitap okuma veya arkadaşlarıyla, ailesiyle yüz yüze iletişim kurma zamanlarından çalarlar. Bandura (2001), Huesmann (1998) ve Strasburger (1995) medyanın etkileme gücünü açıklayan en dikkat çekici teorileri şu başlıklarla açıklamışlardır (akt. Strasburger, Jordan ve Donnerstein, 2012: 538): (1) Sosyal Öğrenme Teorisi (Social Learning Theory), (2) Senaryo veya Şema Teorisi (Script or Schema Theory) ve (3) Süper Akran (Super-Peer) Teorisi'dir. Bu teorilere aşağıda kısaca değinilmiştir:

Sosyal Öğrenme Teorisi: Bu teoriye göre çocuklar ve gençler, televizyonda, filmlerde veya diğer medya araçlarında gördükleri çekici rol modellerini gözlemleyerek ve taklit ederek öğrenirler. Bu rol modellerin gerçekçi olan veya ödüllendirilmiş davranışları daha çabuk benimsenir.

Senaryo veya Şema Teorisi: Özellikle ergen ve gençler için şema teorisi çok önemli görünmektedir. Bu teori, gençlerin romantik ilişkiler gibi birçok konuda karşılaştıkları alışılmadık durumlarda, medyanın, nasıl davranmaları gerektiğini gösteren genel senaryolar veya şemalar oluşturduğunu savunur.

Süper Akran Teorisi: İlk defa 1955'te Strasburger tarafından dillendirilen bu teoriye göre medya, normatif davranış olarak tasvir edilen şeyle (örneğin, herkes partilerde içki içer) meşgul olmak için çocuklara ve gençlere karşı büyük bir baskı uygular. Ergen davranışsallık üzerindeki akran baskısının önemi evrensel olarak kabul edilmiş bir kavramdır; medyada bu bağlamda "*süper akran*" işlevi göstermektedir.

Hem kamu hem de akademik alanlarda, medyanın sosyal ilişkilerimizi, davranışlarımızı ve değerlerimizi etkilemesi bakımından çeşitli iddialar mevcuttur. İyimser açıdan yaklaşanlar genellikle medyanın demokratik katılımı, kendini ifade edebilme yeteneğini geliştirdiğini belirtirler. Ayrıca var olan bilginin kolay ve hızlı şekilde ulaşıp kullanılmasını ve bu sayede de çeşitliliği, farklılıkları anlamayı, hoş görmeyi ve kültürel etkileşimi desteklediğini savunurlar. Kötümser açıdan bakanlar ise medyanın; çocukluğun, masumiyetin, geleneksel değerlerin ve otoritenin sonunu getirdiğini ve getireceğini düşünmektedirler. Bununla birlikte interaktif medyanın, bireyselleşmiş bir yaşam tarzı sunarak, ölçüsüzce küresel tüketime bağımlılığı desteklediğini ve bunların neticesinde de ulusal kültürü ve ulusal medya düzenlemelerini zayıflattığını dile getirmektedirler (Livingstone, 2012: 2).

Sonuç olarak, hayatımızın her alanına nüfuz eden medya ve yeni iletişim teknolojileri değer, tutum, davranış ve alışkanlıklarımız açısından önemli bir etkidir. Özellikle medyadaki yeni iletişim teknolojileri ve araçlarının potansiyel etkileri, evden işe, eğitimden boş zamana, vatandaşlıktan tüketimciliğe, yerelden dünyaya, hemen hemen bireysel ve toplumsal yaşamın her alanında hissedilmektedir (Livingstone, 2012: 2).

2.4 SOSYAL MEDYA VE DEĞERLERİ KONU ALAN ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde sosyal medya ve değerleri konu alan araştırmalar incelenmiş olup, araştırmalardan bazıları tartışma bölümünde tekrar irdelenecektir.

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırma ve çalışmalar incelendiğinde değerlerin tek tek ele alınıp sosyal medyada nasıl yansıtıldığına dair bir araştırmaya rastlanmamıştır. Konu ile ilgili yapılan çalışmaların genellikle sosyal medyada 1) sosyo-kültürel değişim/etkileşimi konu alan 2) tek veya birkaç değer baz alınarak incelenmiş ya da 3) dolaylı olarak değerlere vurgu yapılmış araştırmalar olduğu görülmüştür. Aşağıda bu araştırmaların bazılarına yer verilecektir:

2.4.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Aşağıda kategorilere ayrılarak konuyla ilgili araştırmalardan bazıları açıklanmıştır:

2.4.1.1 Sosyo-kültürel değişim/etkileşimi konu alan araştırmalar

Arslan (2004), medyanın birey, toplum ve kültür üzerine etkilerini incelemiştir. Çalışmanın sonucunda medyanın, birey ve toplum bazında değer tutum ve davranışları etkileme gücünün çok yüksek olduğunu ve bu etkinin bireysel ve toplumsal problemleri beraberinde getirebileceğini dile getirmiştir.

Karagülle ve Çaycı (2014), sosyal medyanın bireylere sosyalleşme anlamında yeni bir boyut kazandırdığını, bireylerin sosyal medyada etkileşimde olmaları nedeniyle kimlik, davranış, tutum, norm ve değerlerinin de etkilendiğini belirtmiştir. Ayrıca sosyal medyada sosyalleşme ortamının bireyleri bağımlı hale getirerek gerçek manada yalnızlaştırabileceği sonucuna varmıştır.

Efe (2018), araştırmasında sosyal medyanın kültürel değişime etkisini vurgulamış ve farklı boyutlarıyla ele almıştır.

Mora (2008), medyanın değerleri ve geleneksel kültürü yozlaştırması, kültürel yabancılaşmaya sebebiyet vermesi, toplumsal ahlakı etkilemesi ve şiddet gibi kötü eğilimlere neden olması bağlamında olumsuz etkilerine dikkat çekmiştir.

Sütçüoğlu (2014), araştırmasında sosyal medya araçlarından Facebook'u baz alarak gençlerin sosyalleşme ve kimlik inşası süreçlerine yer vermiştir.

Vural ve Bat (2010), sosyal medyanın, gençlere nasıl bir iletişim ortamı sunduğunu ve gençlerin kullanımlarını irdelemişleridir.

2.4.1.2 Belirli değerlere vurgu yapan araştırmalar

Kılıçer ve diğerleri (2018), sosyal medya kullanıcılarının siber davranışlarının insani değerler bağlamında incelenmesi konulu araştırmalarında, katılımcıların bireysel, ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri de göz önünde bulundurularak farklılıklara göre insani değer düzeyleri incelemiş, siber insani değerlerinin genel olarak yeterli düzeyde olduğu sonucuna varmışlardır. Uygulanılan siber insani değerler ölçeğine göre değer düzeyleri barışçıl olma, dürüstlük, dayanışma, saygı ve hoşgörü şeklinde yüksekten düşüğe sıralanmıştır.

Oğuz ve Sözcü (2016), Karaduman ve diğerleri (2017), araştırmalarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerleri sosyal medyada nasıl yansıttığı ve onlara göre nasıl yansıtılması gerektiği konusuna yer vermişler ve bulguları paylaşmışlardır.

Oz (2014), sosyal medyada Facebook kullanıcıların mahremiyet algısı ve farkındalıklarına dair bulgularını paylaşmıştır.

Kakırman-Yıldız (2012), bir grup üniversite öğrencisinin sosyal medya kullanımlarını inceleyerek, bilgi edinme yaklaşımları ve mahremiyet algılarını irdelemiştir.

Sarı (2012), Facebook kullanıcılarının mahremiyet algılarını ve kimlik inşasını konu alan araştırmasında, kullanıcıların kimlik inşa süreçlerini ve mahremiyet algılarını incelemiştir. Araştırma sonucunda Facebook kullanıcılarının mahremiyet algılarını Facebook'un değiştirmedeği sonucuna varmıştır.

Çil (2015), sosyal paylaşım sitelerinin demokratikleşme ile ilişkisini araştırmış, katılımcıların demokrasi ve sosyal medya algılarını incelemiştir. Katılımcıların genel olarak sosyal medya ve demokratikleşme arasındaki ilişki açısından kararsız kaldıkları araştırmada belirtilmiştir.

Acet (2013), Türkiye'de sosyal medya aracılığıyla siyasi katılımın boyutlarını ele almıştır. Araştırmacı, sanal kamusal alanın bir biçimi olarak Facebook'un, aktif siyasi

katılımı ve muhalif ya da karşı-hegemonik politik ifade etmeyi özendirdiğini, bununla birlikte açık ve şeffaf bir politik tartışmayı engelleyen kısıtlayıcı ve disiplinli bir potansiyele de sahip olduğunu belirlemiştir.

Yakut İpekoğlu (2015), aile ve akrabalık konularının sosyal medyada nasıl paylaşıldığını incelemiş ve Ekşi Sözlük sitesindeki konu ile ilgili paylaşımları sınıflandırmıştır. Araştırma sonucunda aile hakkında genellikle koşulsuz ve karşılıksız sevgi bağlamında paylaşımlar yapılarak, sevgi, güven, paylaşma, samimi olma gibi değerlerin ön plana çıktığı görülmüştür. Akrabalık konusunda ise büyük oranda olumsuz yorumların bulunduğu belirtilmiştir.

Kırık (2014), aile ve çocuk ilişkisinde internetin rolünün ne olduğu konusunda yaptığı çalışmada, 0-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarıyla internet kullanımına ilişkin tutum ve davranışları incelemiştir. Araştırma sonucunda ebeveynlerin birçoğunun 2 saatten fazla internette vakit geçirdiklerini ve bu zamanda çocuklarıyla yeterince ilgilenmediklerini, internetin zararlarından çocuklarını korumak için bireysel bir girişimlerinin olmadıklarını vurgulamıştır. Ayrıca bu durumun bireysel ve toplumsal olarak zararlı olabileceğini savunmuştur.

Baştürk -Akça ve diğerleri (2015), ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin, Erdur-Baker ve Kavşut (2007), lise öğrencilerinin, siber zorbalığa maruz kalmasına ilişkin yaptıkları araştırmalarda, siber zorbalığa karışma ve maruz kalma oranlarının yüksek oluşu vurgulanmıştır. Ayrıca her iki araştırmada siber zorbalık deneyimleriyle ilgili cinsiyet farklılıkları incelendiğinde, erkek öğrencilerin siber zorbalığa karışma ve maruz kalma oranının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Gezginci (2017), sosyal medyadaki dini metinlerin içerik analizlerini incelemiş ve bunun için Facebook kullanıcıları seçilmiştir. Kullanıcıların bu tür paylaşımları hakkında amaç ve düşünceleri incelenen araştırmada, sosyal medyanın çoğunlukla, din olgusunu ve dini değerleri olumsuz etkilediği kanısına varılmıştır.

Şimşek (2012), sosyal medya araçlarından Facebook'un insanları yalnızlaştırmasını konu alan araştırmasını, uyguladığı ölçeğe göre yalnızlık puanı yüksek çıkan kullanıcıların dikkate değer derecede fazla olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca bu tür kullanıcıların birçoğunun kimliklerini farklı gösterdiğini, resim/müzik/video paylaşımlarının daha çok olduğunu, daha çok oyun oynadıklarını, arkadaşlarıyla

dışarıda buluşmadıklarını ve son olarak Facebook'un kendilerini daha da yalnızlaştırdığını bildiklerini vurgulamıştır.

2.4.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Aşağıda kategorilere ayrılarak konuyla ilgili araştırmalardan bazıları açıklanmıştır:

2.4.2.1 Sosyo-kültürel değişim/etkileşimi konu alan araştırmalar

Bolton ve diğerleri (2013) Y jenerasyonunun sosyal medyadaki kullanımlarını ele alan araştırmasında, sosyal medya kullanımlarının bireysel ve toplumsal avantaj ve dezavantajları tartışılmıştır. Sonuç olarak bu jenerasyonun sosyal medya kullanımlarının bireysel ve toplumsal hayatı, değer ve davranışları birçok alanda şekillendirdiği kanısına varılmıştır.

Amichai-Hamburger ve Vinitzky (2010), kişilik ve sosyal medyayı konu alan araştırmalarında, bireylerin kişilik özellikleriyle internetteki davranış şekilleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır.

Zhao ve diğerleri (2008), Facebook üzerinde kimlik inşası isimli çalışmalarında, Facebook'un yüz yüze iletişime göre bazı sınırlılıkları ortadan kaldırdığını, kimlik üretimi için insanlara bazı fırsatlar oluşturduğunu vurgulamıştır. Çalışmanın bulgularına göre insanlar, online iletişim sayesinde kimliksel olarak gerçek hayatta umutsuzluk yaşadıkları bazı iletişimsel sorunlarını aşabilirler.

Lee ve diğerleri (2014), kişilik özellikleri ve Facebook'ta kendini ifade etme isimli çalışmasında, dışadönüklük (extraversion), duygusal dengesizlik (neuroticism), uyumlu olma (agreeableness), deneyime açıklık (openness to experience) , sorumluluk duygusuyla hareket etme (conscientiousness) ve narsisizm kriterlerinin, Facebook'ta kendilerini ifade etme davranışlarıyla ilişkisini araştırmıştır. Araştırma neticesinde, bazı kriterler baz alınarak, Facebook'ta kendini ifade etme davranışlarıyla, dışadönük olma ve narsisizm arasında pozitif ilişki, diğerlerinde ise negatif ilişki bulunmuştur.

Livingstone (2002), gençler ve yeni medya isimli çalışmasında yeni medyanın birçok açıdan genç nesil üzerindeki etkilerini kaleme almıştır.

Meyrowitz (1985), çalışmasında elektronik medyanın toplumsal rolleri ve sosyal davranışları, kültürel kimliğimizi nasıl değiştirdiğini incelemiştir.

2.4.2.2 Belirli değerlere vurgu yapan araştırmalar

Boyd (2014), ergenlerin sosyal medyadaki durumlarını içeren çalışmasında kimlik oluşumu, mahremiyet, bağımlılık, siber zorbalık, sosyal eşitsizlik, cinsel istismar ve medya okuryazarlığı gibi birçok konuyu ele almıştır.

Madden ve diğerleri (2013), ergenler ve sosyal medyadaki mahremiyet algıları üzerine yaptıkları çalışmada kullanıcıların geçmişe oranla daha fazla bilgi paylaştığını ve verilerine üçüncü tarafların erişimi konusunda çok endişeli olmadıklarını dile getirmişlerdir.

Livingstone (2008), araştırmasında sosyal paylaşım sitelerinin iletişim ve samimiyet kurma, sosyalleşme, mahremiyet alanlarında barındırdığı fırsatlar ve riskleri konu almıştır.

O'Keeffe ve Clarke-Pearson, (2011) çalışmalarında sosyal medyanın çocuklar, ergenler ve aileler üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Çalışmada olumlu etkiler olarak sosyalleşme, iletişim, yaratıcılığı geliştirme, öğrenme fırsatları sunma, sağlık meselelerine dair bilgilere vakıf olma gibi kriterler belirlenmiştir. Sosyal medyanın olumsuz etkilerine istinaden siber zorbalık ve şiddet, cinsel içerik, depresyon (aşırı sosyal paylaşım sitelerini kullanma sonucu), mahremiyet, ticari reklamlar, yaşa ve gelişim düzeyine uygun olmayan bilgiye ulaşma gibi konular tartışılmıştır.

Tokunaga (2010), araştırmasında siber zorbalığı tanımlamış ve siber zorbalığa maruz kalan bireylerde meydana gelen olumsuz durumlar irdelenmiştir. Bununla birlikte siber zorbalığa neden karışıldığını veya maruz kalındığını bazı teoriler ışığında açıklamıştır.

Smith ve diğerleri (2008), 11-16 yaş arasındaki öğrencilerin katıldığı çalışmada siber zorbalık ve internet kullanımına ilişkin bulgularını paylaşmıştır. Ayrıca siber zorbalığın diğer günlük hayattaki zorbalıkla karşılaştırılması yapılmış ve etkileri tartışılmıştır. Araştırma sonucunda siber zorbalığın daha çok okul dışında gerçekleştiği, telefon aramaları ve mesajların siber zorbalık araçları olarak en fazla kullanılan araçlar olduğu tespit edilmiştir. Cep telefonunun, video veya resim

kullanılarak yapılan siber zorbalık türlerinin daha nadir olmasına rağmen daha çok negatif etkiye sahip olduğu belirtilen araştırmada öğrencilerin siber zorbalıktan korunmak için en çok gönderileri engelleme veya başka birisine bu durumu anlatma stratejisi geliştirdiği belirtilmiştir.

Nadkarni ve Hofmann (2012), çalışmalarında, öğrencilerin sosyal paylaşım platformlarından Facebook'u neden kullandıklarını bulmaya çalışmıştır. Çalışmada bu platformu kullanmanın temel faktörleri aidiyet ihtiyacı ve kendini ifade etme isteği olarak belirlenmiştir. Bu iki faktörün Facebook kullanımında önemli rol oynadığının vurgulandığı araştırmada kültürel geçmiş, sosyo-demografik değişkenler ve kişilik özelliklerinin de bu temel faktörleri etkilediği dile getirilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, verilerin toplanması ve analiz edilmesi hakkında bilgi verilmektedir.

3.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ

Öğrencilerin sosyal paylaşım araçlarında yansıttıkları değerleri ve bu araçları kullanım amaçlarını belirlemek için yapılan bu araştırma; nitel araştırma yöntemlerinden örnek olay çalışması ile yapılmıştır. Nitel araştırmalardaki diğer yaklaşımlar gibi durum çalışması da olayları derinlemesine, doğal ortamında, karmaşıklığını dikkate alarak kavramayı hedefler. Olayın bütünlüğü ve birliği korunarak anlamayı amaç edinen nitel durum çalışmaları, bütüncül bir odak noktasına sahiptir (Punch, 2005: 144). Yin (1984) örnek olay çalışmasını, a) fenomen ve bağlam arasındaki sınırların belirgin olmadığı, b) fazla kanıt kaynağı kullanıldığında c) güncel bir fenomeni gerçek hayattaki durumuyla araştıran görgül bir araştırma şeklinde ifade eder (akt. Punch 2005: 145). Örnek olay modelleri ile gerçekleştirilen çalışmalar genel tarama modellerine göre daha ayrıntılı bilgiye ulaşmayı sağlar ve ulaşılan bilgiler gerçeğe daha yakındır. Örnek olay çalışmalarında olayların olası nedenleri genel taramaların yetersiz ve yüzeysel kaldığı durumlarda daha kolay tespit edilebilir. Diğer taraftan örnek olay büyük ölçüde nitelik araştırmaları olduğundan istatistiksel analizlere genelde imkân tanımaz. Bu nedenle verileri yorumlamak daha zordur. (Karasar, 2014: 86-87).

Bilindiği üzere örnek olay çalışmalarının seçilen duruma göre dört tür deseni söz konusudur (Aytaçlı, 2012:7). Bu çalışmada Facebook ortamında öğrencilerin yaptıkları paylaşımlar, başta değerler olmak üzere; değerler penceresinden pek çok

durum göz önüne alınarak ele alındığı (değerlerin yansıtılma durumu, değerlerle ilgili çelişkiler ve ihlaller vb.) için bütüncül çoklu bir durum söz konusudur. Bu nedenden dolayı durum çalışması desenlerinden *bütüncül çoklu durum deseni* kullanılmıştır. Bu desen, iki veya daha fazla kendi başına bütüncül olarak algılanabilecek durumlar için kullanılır. Her bir durum kendi içinde bütüncül olarak ele alındıktan sonra birbiriyle mukayese edilir (Yin 1984'ten akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011: 291-292).

3.2 VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE VERİLERİN ANALİZİ

Etkili bir araştırma yapabilmek için veri toplama yöntemleri, araştırmaya konu olan problemler bazında belirlenmesi ve ilgisiz verileri toplamaktan kaçınılması elzemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 285). Bununla birlikte nitel araştırmalarda birden fazla veri toplama yöntem ve tekniğini kullanmak araştırmacının sistematik hata yapmasını engeller ve araştırmada kaliteyi artırıcı etkenlerdendir (Maxwell,1996'dan akt. Özdemir, 2010: 327). Bu bağlamda etkili bir araştırma yapabilmek için aşağıdaki adımlar izlenmiştir.

3.2.1 Çalışma Grubunun Oluşturulması

Çalışmada 30 sekizinci sınıf öğrencisiyle çalışılmıştır. Çalışma grubunun seçiminde kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Çünkü araştırmacı çalışma grubunda yer alan öğrencileri, kendi arkadaş listesinde yer alan listeden seçmiştir. Bu seçimde 30 öğrenci belirlenirken Facebook platformunu kullanım sıklıkları dikkate alınmıştır. Araştırma grubu 17 erkek ve 13 kız öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcı grubun özelliklerini gösteren tablo ekte sunulmuştur (Bkz. Ek 1).

Görüşme yapmak için 30 öğrenciden içerisinde 3 öğrenci belirlenerek görüşme yapılmıştır. Görüşme için belirlenen öğrencilerin seçiminde, gerek duyulduğunda tekrar ulaşılabilir olmaları, değer yansıtan paylaşımlarının sıklığı ve bu paylaşımların araştırma problemlerine açıklık getirecek içeriğe sahip olması göz önünde bulundurulmuştur. Bu öğrencilerin özelliklerini gösteren Tablo 1 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Görüşme Yapılan Öğrenci Bilgileri

No	Kod	Sınıf/Yaş	Cinsiyet	Okul türü
1	K-8	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
2	K-13	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
3	İE-9	8. Sınıf/14	Erkek	İmam Hatip Ort.

3.2.2 Verilerin Toplanması

Yapılan araştırmada veriler belirlenen problemlere dayalı olarak toplanmakla birlikte *doküman incelemesi* ve *görüşme* yöntemleri kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılmak istenen olgulara ilişkin bilgi içeren yazılı materyalleri içerir. Ayrıca film, video ve fotoğraf gibi öğeler diğer doküman türlerine örnek gösterilebilir. Yazılı kaynaklar ve diğer dokümanlar tek başlarına temel veri toplama araçları olabileceği gibi aynı zamanda ek kaynak olarak veri sağlayabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187-189). Yapılan araştırmada öğrencilerin sosyal medyada paylaşmış olduğu yazı, video ve fotoğraf gibi öğeler kaynak olarak kullanılmıştır. Doküman analizi için, öğrencilerin 2012 yılından 2015 yılının Aralık ayına kadar olan tüm paylaşımları kaydedilmiştir. Bu paylaşımlar belirlenen araştırma problemleri uyarınca tek tek incelenerek ve tasnif edilerek veri tabanı haline getirilmiştir ve yaklaşık 3600 sayfalık bir doküman arşivi oluşturulmuştur.

Yapılan araştırmada yapılacak görüşmeler için Patton'un (1987) dile getirdiği görüşme formu yaklaşımı tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 122). Araştırmada yapılan görüşmeler için form hazırlanmış olup, bu form, araştırmanın problemlerini aydınlatmaya yönelik açık uçlu sorular şeklinde dizayn edilmiştir (Bkz. EK-3). Ayrıca görüşmecilere gerekli durumlarda ek sorular sorulmuştur. Verdikleri cevaplara istinaden görüşmecilere ek sorular sorulma gereği doğmakla birlikte, yaptıkları paylaşımların farklılıklarından dolayı da farklı sorular sorma gereği oluşmuştur. Bununla birlikte görüşmecilere yaptıkları paylaşımların daha önceden seçilmiş bir kısmı gösterilerek yaptığı paylaşımı hangi amaçla yaptığının belirlenmesi adına sorular da yöneltilmiştir. Öğrencilerle düzenlenen görüşmeler, hem araştırmanın alt problemlerine dair derin bilgiye ulaşmak hem de doküman incelemesinde çıkan sonuçların sağlamasını yapmak adına tasarlanmıştır.

Görüşmeler rahat bir ortamda, gerekli süre temin edilerek öğrencilerin ve velilerinin bilgisi dahilinde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerin süresi, öğrencilerin cevaplarına ve yöneltilen ek sorulara göre değişkenlik göstermiştir ve en az 1 saat sürmüştür.

Araştırmanın niteliğini artırmak için Yin (2003), veri toplama sürecinde yapılması gereken bazı önlemlerden bahsetmiştir. Bunlar *dış geçerlik için veri çeşitlemesi, kanıt zinciri oluşturma; güvenilirlik için durum çalışması protokolünü kullanma ve veri tabanı geliştirmedir* (akt. Aytaçlı, 2012: 6). Çalışmanın yapı geçerlik düzeyini artırmak adına hem öğrencilere ait paylaşımlar doküman incelemesinden geçirilmiş hem de görüşmeler düzenleyerek daha geniş bir yorumlama için ortam oluşturulmuştur. Veriler doküman incelemesi ve görüşme yöntemiyle toplanılarak veri çeşitliliği sağlanmıştır. Ayrıca tüm veriler toplanarak ve tasnif edilerek veri tabanı oluşturulmuştur. Veri toplama sürecinde öğrenciler ve öğrenci velileri, yapılan çalışma konusunda bilgilendirilmiş ve velilerin izinleri alınmıştır.

3.2.3 Verilerin Analizi

Yapılan çalışmada verilerin analiz sürecinde içerik analizinden faydalanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011: 228-240) içerik analizinin aşamalarını 4 bölümde toplamıştır ve bunlar 1) verilerin kodlanması, 2) temaların bulunması, 3) verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve kodlanması, 4) bulguların yorumlanması şeklindedir. Çalışmanın analiz sürecinde bu adımlar takip edilmiştir ve aşağıda bu sürece ilişkin bilgi verilmiştir.

3.2.3.1 Verilerin kodlanması

İçerik analizinin başlangıcını oluşturan verilerin kodlanmasında elde edilen verilerin anlamlı bölümlere ayrılması amaçlanır. Bununla birlikte bu bölümlere dair kavramsal içeriğin ne olduğu ortaya çıkarılması hedeflenir. Bu bağlamda öğrencilerin paylaşımlarına dair doküman analizini yapabilmek için Talim Terbiye Kurulunun ilköğretim bazında belirlediği değerler, dersler bazında tek tek incelenerek listelenmiş ve bir değerler listesi oluşturulmuştur. Daha önceden hazırlanmış olan bu liste baz alınarak bir analiz tablosu oluşturulmuş ve yıllara göre öğrenci paylaşımlarının değerleri yansıtma durumları, değer ihlalleri, değerlerle ilişkili

çelişkiler bağlamında ayrıntılı şekilde incelenerek bu kategorilere dair sıklıklarına göre sınıflandırılmışlardır. Paylaşımlar incelenirken 5 uzman (Din eğitimcisi akademisyen, sosyolog, psikolog, felsefe öğretmeni, değerler eğitimi uzman akademisyeni) araştırmaya dahil edilmiş ve paylaşımların hangi kategoriye girdiği, hangi değeri ya da değer ihlalini yansıttığı konusunda öznellikten uzaklaşmıştır. Paylaşımlar analiz edilirken kişi sayısından ziyade paylaşım sıklığı dikkate alınmıştır. Ayrıca araştırma esnasında paylaşımların bir kısmının birden fazla değerle ilgili olduğu görülmüştür. Örneğin sevgi ve saygı değerlerinin, hayvanseverlik ve merhamet değerlerinin sıklıkla iç içe olduğu tespit edilmiştir. Bu tür paylaşımlarda araştırmaya dahil olan uzmanlarla birlikte paylaşımın en belirgin hangi değeri yansıttığı bulunmaya çalışılmıştır. Ayrım yapılamadığı durumlarda barındırdığı birden fazla değer sıklık tablosuna eklenmiştir. Araştırmanın diğer bir alt problemi olan Facebook paylaşım sitesindeki diğer paylaşım türleri ve bu siteyi kullanım amaçlarını belirlemek adına öğrencilerin 4 yıl boyunca yaptıkları fotoğraf, resim, video, şarkı, yer bildirim gibi sıklıkla yaptıkları paylaşımları yıllara göre ayrılıp incelenmiş ve sıklıkları belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemlerine dair derinlemesine bilgiye ulaşmak için yapılan öğrenci görüşmelerinde öğrencilere yöneltilen ortak sorulara verdikleri cevaplardaki cümle ve sözcüklere dair kodlamalar yapılmıştır. Bununla birlikte öğrenci görüşmelerinde öğrencilere, paylaşımlarına göre farklı sorularda yöneltilmiş ve bazı paylaşımları gösterilerek gerekçeleri sorulmuştur. Öğrenci paylaşımlarını yönlendiren gerekçelerde ayrıca kodlamaya tabi tutulmuştur.

3.2.3.2 Temaların bulunması

Temaları belirleme sürecinde oluşturulan tüm kodlamalar bir araya getirilip incelenmiştir. Kodların sıklıklarına ve benzer özelliklerine göre bir araya getirilerek araştırmanın alt problemleriyle tutarlı şekilde kategorilere bölünmüştür. Öğrenci paylaşımlarının doküman analizi kodlamasında ortaya çıkan değer yansıtan paylaşımlara dair veriler sıklıklarına göre 5 kategoriye ayrılmış ve en çok hangi değerlerin sosyal medyada yansıtıldığı ya da hangi değerlerin sosyal medyada az yansıtıldığı veya yansıtılmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan öğrencilerin Facebook ortamında diğer paylaşım türleri sıklıklarına göre anlamlı kategorilere bölünmüş ve öğrenciler tarafından yoğun olarak tercih edilen paylaşım türleri temalara ayrılmıştır.

Öğrenci görüşmelerinde çıkan kodlamalara dair veriler araştırmanın alt problemlerini aydınlatmak üzere benzerlikler ve farklılıklarına göre temalara ayrılmıştır. Ayrıca öğrenci görüşmelerine dair temalar oluşturulurken doküman analizi ile karşılaştırma yapılmasına olanak tanıyacak şekilde düzenlenmiştir.

3.2.3.3 Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması

Ayrıntılı kodlama ve tematik kodlama neticesinde veriler bir sistem içerisinde sıralanmış ve birbirleriyle ilişkili biçimde sunulmuştur. Elde edilen bulgular yorumlamaya gidilmeksizin olduğu gibi verilmiş ve betimlenmiştir. Doküman analizi ve öğrenci görüşmelerinde elde edilen bulgular birbirleriyle ilişkilendirilerek olduğu gibi sunulmuştur.

3.2.3.4 Bulguların yorumlanması

Bulgular neticesinde elde edilen veriler neden sonuç ilişkisine dayalı olarak ayrıntılı şekilde incelenmiştir. İnceleme neticesinde bulgular arasındaki ilişki, benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiş ve elde edilen bulgularla tutarlı şekilde yorumlanmıştır. Yorumlamalarda gerektiğinde uzman görüşüne başvurulmuştur. Yorumlamalara gidilirken doküman analizinde çıkan verilerle öğrenci görüşmeleri birlikte değerlendirilmiş ve birbirleri ile ilişkilendirilmişlerdir. Bulguların yorumlanması aşamasından sonra araştırmaya dair sonuçlar ortaya konmuş ve bu sonuçlar tartışılmıştır.

3.3 RAPORLAŞTIRMA

Araştırmanın raporlaştırılması esnasında Cropley (2002), Altheide ve Johnson (1998) ve Kvale 'in (1995) çalışmaları kapsamında etkili bir rapor yazmanın beş özelliği dikkate alınmıştır. Bunlar: 1) akla yatkınlık, 2) bireylerin deneyimlerine uygunluk, 3) inandırıcılık, 4) önem ve 5) okunurluktur (akt. Yıldırım ve Şimşek 2011: 241-242). Bu bağlamda yapılan araştırmanın sonuçlarıyla alan yazındaki diğer sonuçlar karşılaştırılarak benzer ve farklı yönler irdelenmiştir. Araştırmanın sonuçları birkaç alan uzmanı ile değerlendirilmiş ve deneyimleri açısından fikirleri alınmıştır.

Araştırmada kapsamında ortaya çıkan sonuç ve çıkarımların tümü araştırmanın bulgularıyla ilişkili olmakla birlikte öznelliğe yer verilmemiştir. Araştırma raporu yazılırken açık, akıcı, mantıklı ve tutarlı bir rapor yazılmasına zen gösterilmiştir. Bulgulara örneklendirilerek sunulmuştur. rneklendirmelerde sıklılığın çokluğundan ziyade değerin alt boyut sayısı oranında örnek belirlenmiştir. Araştırma raporunda araştırmanın problemlerine ilişkin ortaya çıkan sonuçlar tartışılarak öneriler getirilmiştir ve gelecek çalışmalar için katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

3.4 GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK

Bir araştırmanın geçerlik ve güvenirlik bakımından niteliğinin artırılması bakımından Yin (1984) dört kriter belirlemiştir. Bu dört kriter *yapı geçerliliği*, *i geçerlilik*, *dış geçerlilik* ve *güvenirlik* olarak belirlenmiştir (akt. Yıldırım ve şimşek, 2011: 288-290). Yapılan araştırmada, yapı geçerliliğinin niteliğini artırmak açısından hem doküman incelemesi yapılmış hem de görüşmeler düzenlenerek birden fazla veri türünün kullanılması sağlanmıştır. Araştırmanın i geçerliliğini artırmak için ulaşılan kanıtlara ve sonuçlara ne şekilde ulaşıldığı araştırmada açıkça belirtilmiş ve sırayla sunulmuştur. Ayrıca araştırmanın belirli aşamalarında araştırmaya dahil olan uzman görüşleri dikkate alınmıştır. Dış geçerlilik açısından araştırmanın deseni bazı analitik genellemelere müsaade edecek şekilde seçilmiş ve oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında her bir durum kendi içerisinde bütüncül olarak değerlendirilmiş ve daha sonra birbirleriyle karşılaştırmalara gidilmiştir. Araştırmanın güvenirliğini sağlamak için araştırmada izlenen süreçler adım adım tanımlanmış ve ilgili dokümanlarla desteklenmiştir. Araştırma sistematik ve aşamalı olarak gerçekleştirilebilmesi adına araştırma için veri tabanı oluşturulmuştur. Ayrıca etik açıdan çalışma grubunda yer alan öğrencilerin velilerinden yazılı izin alınmıştır (Bkz. Ek 2).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın problemlerini aydınlatmaya yönelik elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. ÖĞRENCİLERİN SOSYAL MEDYADA PAYLAŞTIĞI DEĞERLER

4.1.1 Sıklığı 100 ve Yukarısı Olan Değerler

Araştırmada öğrencilerin 2012 yılından itibaren sosyal medya paylaşımlarında; en çok, üst (şemsiye) değerler olan sevgi (794), saygı (504) ve duyarlılık(368) değerlerine yer verdikleri tespit edilmiştir. Bilindiği üzere sevgi, saygı ve duyarlılık değerleri çoğu zaman birbiriyle ilişkili ya da iç içe geçmiş durumdadır. Bu sebeple bu değerlerin birbiriyle kesin çizgilerle ayıramayacağı söylenebilir. Aşağıda sevgi değerine ait alt değerleri gösteren tablo ve bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

4.1.1.1. Sevgi

Tablo 2. Sıklığı 100 ve Yukarısı Olan Değerlerden Sevgi Üst Değerine İlişkin Paylaşımların Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı

ÜST DEĞER	ALT DEĞER	2015		2014		2013		2012		Σ E	Σ K	Σ E+K	Σ Genel
		E	K	E	K	E	K	E	K				
Sevgi	Anne Baba Sevgisi	23	55	28	42	21	21	25	3	97	121	218	
	Arkadaş Sevgisi	39	27	25	30	20	8	3	5	87	70	157	
	Kardeş Sevgisi	13	14	6	16	6	9	4	5	29	44	73	
	Sporseverlik	19	11	19	7	7	0	2	0	47	18	65	
	Vatanseverlik	37	5	1	1	0	16	0	1	38	23	61	
	Hayvanseverlik	16	3	10	11	6	6	5	0	37	20	57	

Peygamber Sevgisi	19	3	6	2	5	2	2	0	32	7	39	794
Öğretmen Sevgisi	1	8	7	10	4	1	1	1	13	20	33	
Bayrak Sevgisi	9	2	4	0	1	10	1	0	15	12	27	
Millet Sevgisi	7	2	4	1	1	7	0	1	12	11	23	
Müzikseverlik	4	2	4	4	5	1	2	0	15	7	22	
Atatürk Sevgisi	3	2	2	0	1	2	0	0	6	4	10	
Okul Sevgisi	2	3	2	0	0	1	0	1	4	5	9	

Tabloda da görüldüğü üzere 2012-2015 yılları arasında öğrenciler tarafından sevgi değerine dair paylaşımlar 794 defa yapılmıştır. Öğrencilerin bir üst değer olan sevgi değeri bağlamında; anne baba sevgisi (218), arkadaş sevgisi (157), kardeş sevgisi (73), sporseverlik (65), vatanseverlik (61), hayvanseverlik (57), peygamber sevgisi (39), öğretmen sevgisi (33), bayrak sevgisi (27), millet sevgisi (23), müzikseverlik (22), Atatürk sevgisi (10) ve okul sevgisi (9) alt değerleriyle ilgili paylaşımlarda buldukları görülmüştür.

Anne Baba Sevgisi: Bireyin içine doğduğu aile, değerlerin şekillendiği ilk yerdir. Zira toplumsallaşma sürecinde bireyin aile, arkadaşlar gibi yakın ilişkide bulunduğu kişiler onun gelecekteki kişiliğini şekillendirir (Büyükşahin Çevik ve Atıcı, 2009: 340). Öğrencilerle yapılan görüşmelerde de bu noktaya vurgu yapıldığı söylemlerinde görülmüştür. Örneğin, hayatta edindiği değerleri nelerin etkilediği sorusuna tüm öğrenciler, ailelerinin etkili olduğu şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin yapmış olduğu paylaşımlar incelendiğinde; sevgi üst değeri bağlamında paylaşım sıklığı en yüksek olan alt değer “anne baba sevgisi (218)” olduğu izlenmiştir. Öğrencilerin çoğunlukla aileleriyle farklı zaman ve ortamlarda birlikte yapmış oldukları aktivitelerin fotoğraflarını paylaştığı ve paylaşımlarında anne, baba ve diğer aile fertlerinin hayatlarındaki önemini anlatan yazılara, özlü sözlere, videolara, hadislere yer verdikleri tespit edilmiştir. Toplam paylaşım sıklığına bakıldığında; öğrencilerin yaşı ilerledikçe paylaşımlarında artış olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin bu paylaşımlarında, aileye duyulan sevgi ve saygı değerleri iç içe değerlendirilmiştir. Bu bağlamda araştırma sürecinde sevgi ve saygı değerleri arasında kesin bir ayrımın yapılması doğru bulunmamıştır.

Aşağıda öğrencilerin ailelerine duyduğu sevgiyi ifade eden bazı paylaşım örneklerine yer verilmiştir.

K.6

- ANNE YORULDUM.... -

- Yoruldum bugün anne.. omuzlarım düşük, boynum ağrıyor yine. Sürüsüyle yüklenmiş sorumluluğun altında eziliyor bedenim. Sen yorulmayayım diye bir bardak suyu isterken çekinirdin benden, ben ise "ah!" demeye çekiniyorum şimdi.. Ah annem zor anlarda daha da bir anıyorum seni, sesini, şefkatini, gülümseyişini bana dua edişini.. Ama sen bana dua et annem hiç eksik etme üzerimden nefesini.. Ayakları altına cennet serilmiş olan sensin ben ise o cennetin kapısını sürekli çalan evladın.. O cennet kapısı önce sana açılsın sen zaten beni yanına alırsın, darda hiç bırakmazsın Annem...

K.2

Evlat neydi tam olarak

Korktuğun yer..
Canının en tatlı yeri::
Baktığın gözün..
Tuttuğun ellerin..
Yürüdüğün ayakların..
Yemeğin, suyun, nefesin..
Ona gelmesin bana gelsin tüm acılar
Dediğin tek varlık....

K.13

Bir Babanın EVDE OLMASI 10 Kapıdan Daha Güvenlidir !

E.6

Babalar Gününüz Kutlu Olsun...

FAVORİ

K.2

"Kim ana-babasının yüzüne şefkat ve merhametle bakarsa Allah-ü Teala onun için makbul olan bir haccın sevabını yazar."

H.z. Muhammed (Sav)

E.4

-6 Yaşında | Seni Seviyorum Annecim
-10 Yaşında | Beni Anlamıyorsun Anne
-16 Yaşında | Annem Sinirbozucu
-18 Yaşında | Bu Evden Ayrılmak İstiyorum
-25 Yaşında | Sen Haklıydın Anne!
-30 Yaşında | Annemim Evine Gitmek İstiyorum
-50 Yaşında | Annemi Kaybetmek İstemiyorum
-70 Yaşında | Annem Yanımda Olabilseydi Herşeyimi Verirdim!

Bu Yazıtı Duvarınızda Paylaşın, Annenizi Sevin Burada Olsa da Olmasa da

Görüldüğü üzere öğrenciler anne ve babalarına olan sevgi ve saygıyı paylaşımlarında dile getirmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde "Değerlerinizi nasıl edindiniz ve edinirken ne etkili oldu ?" şeklinde yöneltilen soruya her üç öğrencinin ortak cevabı aile olmuştur. Ayrıca bir öğrenci aile ortamında değerlerini daha rahat uygulayabildiğini belirtmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin anne ve babalarına

duydıkları sevginin yanı sıra değerlerini edindikleri en önemli kişiler olarak onları gördükleri söylenebilir.

Arkadaş Sevgisi: Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlardan arkadaş sevgisi alt değerinin paylaşım sıklığı 157 olmuştur. Toplam paylaşım sıklığına bakıldığında öğrencilerin yaşı ilerledikçe paylaşımlarında artış olduğu gözlemlenmiştir. Ergenlerin arkadaşlık ilişkileri yaşadıkları dönem dolayısıyla daha da önem kazanır. Arkadaşlarıyla sosyal ilişkiler kurmak ve onlara kendilerini kabul ettirmek ergen bireyler için elzemdir. (Ekşi ve diğerleri, 2013:297-298). Bu değer paylaşım sıklığının yüksek oluşunun nedenlerinden birisi ergenlik döneminin özelliklerinden kaynaklanabilir. Öğrencilerin arkadaşlarına olan sevgilerini; beraber çektiikleri fotoğraflar, kendi yazdıkları sevgi ifadeleri, doğru arkadaşlığın ne olduğunu tarif eden ve onların yanında mutlu olduklarını ifade eden yazılar, sözler ve videolar paylaşarak gösterdikleri tespit edilmiştir. Aşağıda öğrencilerin arkadaşlarına duyduğu sevgiyi ifade eden bazı paylaşımlara yer verilmiştir.

E.7

Güller laleler bütün çiçekler solar.
Çelik ve demir kırılır ama sağlam
dostluk ne solar, ne kırılır.

RESİM

İki arkadaş okulun
penceresinden dışarı
bakarken...

K.4

Arkadaşlarım yanımda; neşe, sevgi,
mutluluk, eğlence bizimle...

RESİM

Doğum günü masası ve pastanın
başında üç arkadaş birbirlerinin
omuzlarına ellerini atıp poz
verirken...

Yukarıdaki paylaşımlarda E-7 gerçek arkadaşlık ve dostluğun önemini vurgulayan bir paylaşım yapmıştır. Bu paylaşımda gerçek arkadaşlık kalıcıdır ve sağlam dostluklar asla son bulmaz mesajı verilmiş olup, bu mesaja kendi arkadaşıyla birlikte pencereden bakarken çektiği bir fotoğrafı eklemiştir. K-4 ise bir doğum günü kutlamasında arkadaşlarıyla birlikte çektiği bir fotoğrafı paylaşmış ve fotoğrafla

birlikte " *arkadaşlarım yanımda; neşe, sevgi, mutluluk, eğlence bizimle...*" mesajını eklemiştir.

Öğrencilerin paylaşımlarında arkadaş sevgisi oldukça yüksek düzeyde (sıklık: 157) yansıtılmasına karşı görüşmelerde, öğrencilere arkadaşlarının günlük hayatta yansıtıkları değerlere etkileri sorulduğunda farklı cevaplar alınmıştır. Örneğin K-13: "*Arkadaşlarımla birlikte olduğum zamanlar, hoşgörülü olmaya çalışıyorum ama her zaman olmuyor. Karşıdakinin de biraz hoşgörülü olması gerek. Mesela İngilizce dersinde bir şeyi yanlış okuyorsunuz, hemen kahkaha atanlar oluyor. Ben temiz ve düzenli olmayı çok seviyorum. Sınıfta nöbetçi olduğumda 'çöpünüzü kaldırın,' diyorum. Hemen 'sana ne!' diyen oluyor mesela.*" şeklindeki söylemiyle; bazı arkadaşlarının davranış tarzlarından rahatsız olduğunu ve edindiği bazı değerleri yansıtamadığını vurgulamıştır. İE-9 de, K-13'e göre daha ılımlı yaklaşarak aynı soruya, değer kazanmada arkadaşlarının hem olumlu hem de olumsuz tavırlarını dikkate alarak cevap vermiştir. İE-9'nin söylemi şöyledir: "*Sınıfta bir şeyler öğrendiğim arkadaşlarım var. Dürüst ve saygılı olmak mesela. Ama bazen bu değişiyor. Arkadaşlarımla hareketlerine verdiğim tepkiler, gösterdiğim değerlerimi çok fazla etkiliyor. Edep çok önemli benim için. Ahlaksız hareketleri olan, küfür eden arkadaşlarım da var. Bazen onlarla tartışırken ben de sinirlenip kötü şeyler söylüyorum. İyi arkadaşlarımla yanında olmuyor. Samimi arkadaşlarım daha saygılı davranıyorlar.*" Bunlara ilaveten K-8 ise yakın arkadaşlarının yanında; sevgi, saygı ve fedakârlık değerlerini daha iyi yansıtabildiğini dile getirmiştir

Kardeş Sevgisi: Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlarından kardeş sevgisi alt değerinin paylaşım sıklığı 73 olmuştur. Öğrencilerin kardeşleri hakkında herhangi bir olumsuz paylaşımda bulunmadığı tespit edilmiştir. Toplam paylaşım sıklığına bakıldığında öğrencilerin yaşı ilerledikçe paylaşımlarında artış olduğu gözlemlenmiştir. Kız öğrencilerin bu değer bağlamında daha fazla paylaşımda bulunduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin kardeşleriyle birlikte olan fotoğraflarını sıklıkla paylaştığı ve bunun yanı sıra kardeşlerinin varlığının hayatlarındaki önemini ve değerini anlatan kendi ifadelerine ve güzel sözlere yer verdiği görülmüştür. Aşağıda öğrencilerin kardeşlerine duyduğu sevgiyi ifade eden bazı paylaşımlara yer verilmiştir.

K.6

İE.5

Su prensesi, canım kardeşim benim...

RESİM

Küçük bir kız çocuğu
banyodan bornoza sarılı çıkmış
poz verirken...

K.10

İE.2

RESİM

İki kardeşin küçüklük resimleri....
Koltukta oturup poz verirken...

Sporseverlik: Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlardan sporseverlik alt değerinin paylaşım sıklığı 65 olmuştur. Özellikle erkek öğrencilerin -daha sık olmakla birlikte- futbola olan merakı dikkat çekmiş, futbolcu ve futbol müsabakaları ile ilgili paylaşımlar gözlenmiştir. Bununla birlikte futbol fanatizmi çok sık izlenmiştir. Öğrencilerin spor sevgilerini farklı spor dallarında kendilerinin katıldıkları müsabakaların fotoğraflarını paylaşarak veya arkadaşlarının müsabakaları hakkında yorumlar yaparak gösterdikleri belirlenmiştir. Aşağıda öğrencilerin spora dair duyduğu sevgiyi ifade eden bazı paylaşımlara yer verilmiştir.

İE.6

Maç Heyacanı :)

RESİM

Bir voleybol müsabakası öncesi
sahada kazanma sözü veren
öğrenciler topluluğunun resmi...

K.7

RESİM

Bir voleybol müsabakası öncesi sahada
kazanma sözü veren öğrenciler
topluluğunun resmi...

K-3

Öğrencinin voleybol şenliği katılım belgesi

İE-8

RESİM

Futbol takımı ve antrenör, spor salonunda aynı karede....

Vatanseverlik: Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlardan vatanseverlik alt değerinin paylaşım sıklığı 61 olmuştur. Öğrencilerin çoğunlukla vatan sevgilerini, askerlerimizin kahramanlıklarını anlatan resimler, fotoğraflar ve videolar, Çanakkale Savaşı'na ait yazı ve resimler, vatan sevgisini anlatan sözler ve terör olaylarına duydukları tepkiler aracılığıyla dile getirmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. 2015 yılında belirgin şekilde paylaşımların arttığı tespit edilmiş olup, bu artışın terör olaylarına bağlı olduğu söylenebilir. Bu durumda da öğrencilerin sosyal olaylara karşı duyarlı bir tavır sergiledikleri iddia edilebilir. Aşağıda öğrencilerin vatanlarına karşı duyduğu sevgiyi ifade eden bazı paylaşımlara yer verilmiştir.

İE.6

Allah yardımcımız olsun; vatan sağ olsun!

İE.9

K.3

Sizin dediğiniz VATAN
Dağda başlayıp cöplükte biter....
Bizim bildiğimiz VATAN
Yürekte başlayıp, ŞEHADETLE biter

K.6

H. Z MUHAMMED
sallallahu aleyhi ve sellem
Vatan Sevgisi İmandandır

Paylaşımlarda görüldüğü üzere vatanseverlik içeren paylaşımların çoğunda dini duygular içeren mesajlarda vardır. Ayrıca İE-6 ve K-3'ün paylaşımlarından görüldüğü üzere terör olaylarının vatanseverlik paylaşımlarını etkilediği söylenebilir. Yapılan görüşmelerde İE-9'a vatanseverlikle ilgili bazı paylaşımları gösterilip paylaşımlarının neyi ifade ettiği sorulmuştur İE-9, kendisi için vatanseverlik ve cesaretin kendisi için önemli bir değer olduğunu ayrıca yaptıkları bu tür paylaşımlardan dolayı çok beğeni aldığını ve bu durumun onu mutlu ettiğini dile getirmiştir.

Hayvanseverlik: Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlarında, hayvanseverlik alt değerinin paylaşım sıklığı 57 olmuştur. Paylaşımların çoğu hayvanseverlikle birlikte merhamet ve duyarlılık değerlerini de yansıtmaktadır.

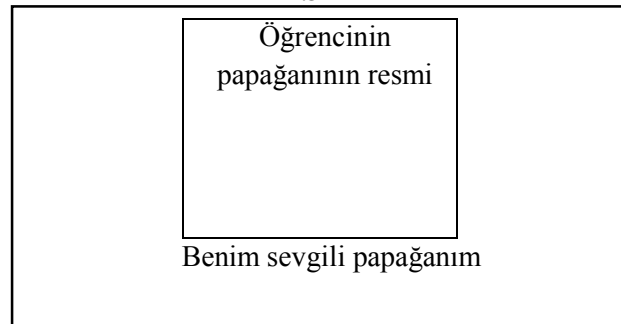
K.1

E.2

K.3

Bu bağlamda öğrenciler, kendi evcil hayvanlarının resim ve videolarını paylaşmışlardır. Buna ek olarak, hayvanlara olan sevgilerini, zor durumda ve yardıma muhtaç olan hayvanların durumlarını başkalarına anlatan resim, video ve yorumlarla anlatmaya çalıştıkları görülmüştür. Öğrencilerin hayvanseverlik değeriyle birlikte merhamet ve duyarlılık değerlerini sergiledikleri görülmüştür. Merhamet değeri ile ilgili paylaşımlarının, en çok hayvanların düştüğü zor durumlarla alakalı olduğu tespit edilmiştir. Buna ilaveten öğrencilerin hayvanlara karşı kötü muameleye veya şiddete karşı duyarlı olmalarından da bahsedilebilir.

Görüşmelerde, öğrencilere "*gündelik hayatta yansıtmak isteyip yansıtamadığınız değerleriniz var mıdır?*" şeklinde yöneltilen soruda iki öğrenci değerler listesinden hayvanseverlik değerini belirtmiştir. K-8 : "*Severim ama yaklaştıkları zaman korkuyorum özellikle köpekleri görürsem yolumu değiştiriyorum*" diye açıklama yapmıştır. K-13 ise: "*Severim ama yanına yaklaştığım zaman korkuyorum. Köpekler mesela. Uzaktan seviyorum hayvanları.*" şeklinde cevap vermiştir. Her iki öğrencinin cevabına bakıldığında öğrencilerin hayvanları sevdiklerini fakat dokunmaktan korktuklarını söyledikleri görülmüştür. K-13 ve K-8'in paylaşımlarında hayvanseverlikle ilgili içeriğin olduğu da tespit edilmiştir.

Peygamber Sevgisi: Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlardan peygamber sevgisi alt değerinin paylaşım sıklığı 39 olmuştur.

K.8

İE.2

E.5

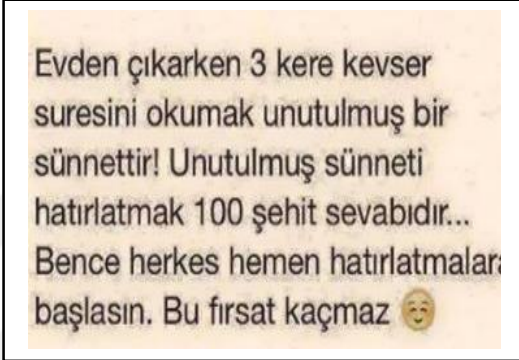
İE.1

K.8

E.4

Öğrencilerin, peygamber efendimizin saçının, ayak izinin ve peygamber efendimizin hayatında önemli yer tuttuğunu düşündükleri kutsal mekânların fotoğraflarını paylaşarak (peygamberimizin evi, peygamberimizin mezarı, Kâbe, Hira Mağarası, Kudüs vb.) ve bu paylaşımlara yorumlar yaparak peygamber efendimize sevgilerini dile getirmeye çalıştıkları söylenebilir. Sünnetlerle ilgili paylaşımlarda unutulmuş sünnetleri ortaya çıkarma ile ilgili yorum ve görsellerin daha sık paylaşılması dikkat çekmiştir.

Öğretmen Sevgisi: Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlardan öğretmen sevgisi alt değerinin paylaşım sıklığı 33 olmuştur.

E.2

RESİM

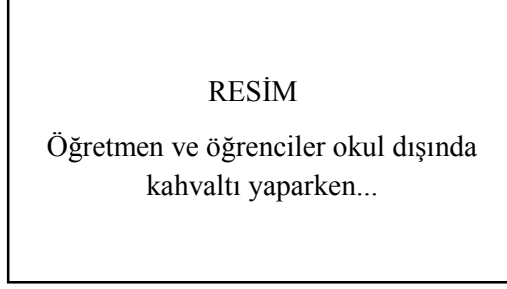
Sınıfta öğretmen masasının başında öğrenciler ve öğretmen bir arada...

K.3

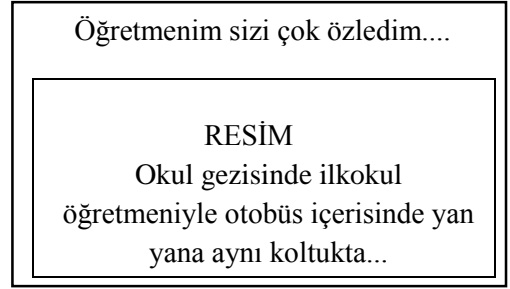
RESİM

Karne günü, öğrencinin elinde karnesiyle birlikte öğretmeniyle fotoğraf çektirirken...

K.8

E.7

Öğrenciler öğretmenleriyle; sınıfta, okul gezilerinde, müsamerelerde ve beraber düzenlenen kahvaltı yemek gibi etkinliklerde çektiikleri fotoğrafları paylaşmış ve bazıları bu durumdan duyduğu mutluluğu bu fotoğraflara yorum yaparak dile getirmiştir. Bazı öğrenciler öğretmenler günü tebriklerinde bulunmuştur. İE-9 ile yapılan görüşmede, kendisinin sosyal medyada öğretmenleriyle alakalı paylaşımları olup olmadığı sorulduğunda, kendisine daha yakın davranan ve iletişiminin daha güçlü olduğu öğretmenleri arkadaş listesine eklediğini ve onlarla ilgili daha çok paylaşımda bulunduğunu söylemiştir. Sosyal medyada öğretmenleriyle iletişim kurup kurmadığı sorulduğunda ise daha çok ödev paylaşımı ve e-mail yoluyla haberleştiklerini dile getirmiştir. Aynı sorular K-8'e sorulduğunda O da benzer cevaplar vermiş, sevdiği ve daha iyi anlaştığı öğretmenlerinin beraber çektiikleri fotoğrafları Facebook'ta paylaştığını ve öğretmenlerinin de bu paylaşımları beğendiğini söylemiştir. Bu bağlamda paylaşımlar ve öğrencilerle yapılan görüşmeler doğrultusunda, öğrencilerin etkili iletişim kurabildiklerini düşündükleri, okul içinde ve dışında ders haricinde vakit geçirdikleri öğretmenleriyle, diğer öğretmenlerine oranla daha çok paylaşımda buldukları söylenebilir.

Bayrak Sevgisi: Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlardan bayrak sevgisi alt değerinin paylaşım sıklığı 27 olmuştur. Öğrenciler Türk bayrağına olan sevgilerini çeşitli görseller ekleyerek göstermişler ve bu değerle ilgili paylaşımda bulunmuşlardır. Bayrak sevgisinin çoğu kez, vatanseverlik, millet sevgisi ve Atatürk sevgisi alt değerleriyle iç içe olduğu ve öğrenciler tarafından birlikte dile getirildiği görülmüştür.

E.5

K.3

E-5 ve K-3'ün paylaşımları bu duruma örnek olarak gösterilebilir. E-5 bayrağımıza duyduğu sevgiyi direkt ifade ederken, K-3 de bayrakla ilgili takdir ettiği bir görüntüyü "*Allah, herkese böyle gelin nasip etsin*" şeklinde bir söylemle paylaşmıştır.

Millet Sevgisi: Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlardan millet sevgisi alt değerinin paylaşım sıklığı 23 olmuştur.

Aşağıda da örnekleri verildiği üzere öğrenciler; millet sevgisi bağlamında öğrenciler çeşitli fotoğraflar ve videolar paylaşmışlardır. Öğrencilerin milletlerine duydukları sevgi; milletine güvenme ve onunla gurur duyma şeklinde paylaşımlara yansımıştır. Terör olaylarının da öğrencilerin millet sevgisine dair paylaşımlarını etkilediği düşünülmektedir. Öğrencilerin askerlerimizle ilgili paylaşımlarında milletimizle ilgili kahramanlık cümlelerine yer verildiği buna karşın, teröristlerle ilgili olarak nefretlerini dile getirdikleri görülmüştür.

K.8

İE.4

K.3

Ayrıca öğrencilerden bazıları ise milletlerinin karakteristik özellikleri olduklarını düşündükleri videolar paylaşmışlardır. Konuyla ilgili olarak Boşnak kökenli olduğu düşünülen K-6'nın paylaştığı video içeriği aşağıda örnek olarak sunulmuştur:

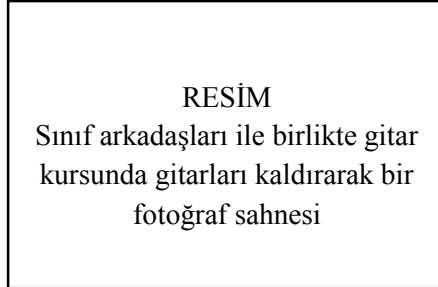
"Boşnaklar genellikle akraba evliliği yapmazlar. Boşnaklar kesinlikle hainlik yapamazlar. Boşnaklar gittikleri yere neşe götürmeden yapamazlar. Boşnaklar kahveyi lokumla içer. Boşnaklar kolo oynamadan yapamazlar. Boşnaklar tüm aile fertlerinin nasıl olduğunu tek tek sormadan yapamazlar. Gelinler dimijasız (Boşnak şalvarı) olmaz. Kuru etsiz yapamazlar. Her Boşnak'ın evinde jambolija (Boşnak battaniyesi) vardır. Soka ve kompiri çok severler. Bayram sabahı evde muhakkak pita (Boşnak böreği) pişer. Coşmaları için akordeon yeterlidir, başka bir şey istemezler. Birinin bebeği olduğunda mutlaka babinaya (hayırlı olsuna) giderler. Çat kapı misafirliğe, posedaklara (akşam oturması) çıkarlar. En güzeli bayramlarda sülaledeki bütün erkeklerin topluca gezmeleridir. Boşnaklar Dino Merlin'in şarkılarıyla coşarlar, Halid Bešliç ile efkârlanırlar, Safet Isoviç ile maziye giderler. Gelinlerini el üstünde tutarlar. Boşnaklar, Boşnaklığın ne olduğunu bilmeyip "siz Sırp mısınız" diyenlere ağızlarının payını çok iyi verirler. Bir Boşnak'a "yalan söylüyorsun" denmez. Hep bir gün Bosna Hersek'e gitme hayalini kurarlar ve oranın özlemini hep içlerinde hissederler. Israr eder ama ısrar istemezler. Boşnaklar Boşnak dışındakilere zor kız verirler. Boşnaklar yaşadıkları yere uyum sağlamak yerine, yaşadıkları yeri kendilerine benzetme gibi üstün bir yeteneğe sahiptir. Boşnaklar kendi aralarında ne kadar Türkçe konuşmaya çalışırsa çalışsın, araya Boşnakça kelime sokmadan edemezler. İftara misafir çağırırsa eğer, mönü bellidir: pasulsasuhommesom, birjan, pita, harçelija. Boşnaklar cümbüşsüz düğün yapmazlar. Boşnaklar kahveyi yandan şekerli içerler. Boşnaklar gelenek ve göreneklerine çok önem verirler. Boşnaklar misafirliğe giderken kesme şeker götürürler. Boşnaklar, Boşnak olduklarını gururla söylerler. Boşnaklar her zaman neşeli insanlardır. Harmonika (akordeon) görünce

dayanamazlar. Boşnaklar sporcu insanlardır. Boşnaklar hastalara zaponude(hediye) meyve götürürler. Bayramda sutlijaş(sütlaç) yaparlar, tatlısını yemediğiniz zaman sorun yok ama tuzlusu ikram edilince kurtulma şansınız sıfır. Boşnaklar fotoğraf çekilmeyi severler. Boşnaklar, Boşnak olmayana kaçan kızlarıyla ortalama 3 yıl konuşmazlar. Genelde "ş" ve "ç" harflerini vurgulayarak söylerler. Boşnaklar aldatmaz sevdi mi bir kere sever sevmedi mi arkasını dönüp giderler. Boşnaklar uzun boylu olurlar. Boşnaklar böreksiz yaşayamazlar. İyi ki Boşnağım; iyi ki Boşnağız. "

Öğrenciler milletleriyle alakalı olumsuz denilebilecek çok az paylaşımda bulunmuşlardır ve bu paylaşımlar eğlenme amaçlı mizah türünde paylaşımlardan oluşmaktadır. Bu paylaşımlara değer ihlalleri bölümünde değinilecektir. Ayrıca paylaşımlarda diğer milletlere karşı olumlu bir tutum yansıtan paylaşıma da rastlanmamıştır.

Müzikseverlik: Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlardan müzikseverlik alt değerinin paylaşım sıklığı 22 olmuştur.

K.2

İE.1

Öğrenciler ilgili değerle alakalı olarak, müzik enstrümanlarıyla çektirdikleri fotoğrafları, müzik kurslarında çekilen fotoğrafları, müzik enstrümanlarıyla çalabildikleri basit melodileri, beğendikleri şarkıları ve sanatçıların fotoğraflarını paylaşmışlardır. Öğrencilerin dinledikleri müziklerde yerli ve yabancı ayırımına bakıldığında, yerli müzik parçalarının 47, yabancı müzik parçalarının 35 kez paylaşıldığı görülmüştür. Buna karşın kendi kültürümüzde ilgili olan Türk Sanat Musikisi, Türk Halk Müziği gibi kültürümüzle ilgili müzik türlerine dair bir paylaşım yapmadıkları oldukça dikkat çekmiştir.

Atatürk Sevgisi: Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlarında, "*Atatürk sevgisi*" alt değerinin paylaşım sıklığı 10 olmuştur.

İE.6

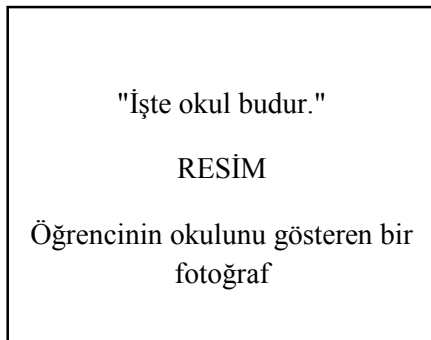
K.2

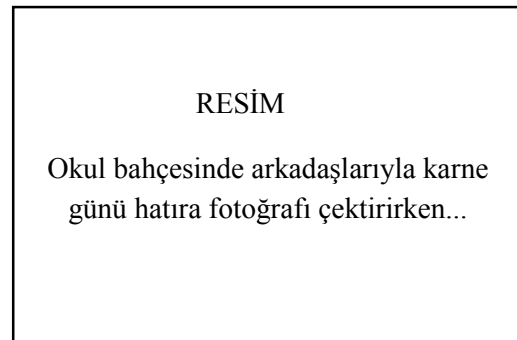
Öğrenciler Atatürk'e duydukları sevgiyi Atatürk resimlerinin altında paylaştıkları sözlerle ifade ettikleri görülmüştür. Öğrencilerin Atatürk sevgisini anlatan paylaşımları genellikle vatan sevgisi, millet sevgisi ve bayrak sevgisine dair paylaşımlarla iç içedir.

Okul Sevgisi: Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlarında, "*okul sevgisi*" alt değerinin paylaşım sıklığı 9 olmuştur. Öğrencilerin okul sevgisine dair paylaşımlarının fazla olmadığı görülmekle birlikte var olan paylaşımların okulda arkadaşlarıyla çektikleri fotoğraflarla okullarına karşı duydukları aidiyet hissini kısa cümlelerle vurguladıkları söylenebilir.

K.4

İE.6

Görüşmelerde öğrencilere "Okulda edindiğin değerler nelerdir? Okulda hangi değerlerin öğretilmesini isterdin?" soruları yöneltilmiştir. Bu sorulara K-13: " *Mesela saygılı olmayı öğretiyor. Özgüvenli olmayı mesela. Sınavlara falan girip çıkıyoruz bu da özgüveni öğretiyor. Arkadaşlarımıza karşı hoşgörülü olmayı öğretiyor. Dayanışmayı öğretiyor mesela. Savaşları falan öğrenirken dayanışma içinde olması gerektiğini mesela. Okulda öğretilmesini istediğim değer var galiba. Mesela ibadete saygı. Aslında ibadete saygı var da daha çok olması lazım.*" şeklinde cevap vermiştir. Aynı sorulara İE-9: " *Okulda her zaman doğruyu söylememek gerektiğini öğrendim. Doğruları söylediğimde okulda zararını görüyorum. Öğretmenlerimizin çoğu değerleri öğretirken tam yeterli değil. Değerleri öğreten öğretmenlerimiz var ama bazıları da öğretmiyor. Ben okulda öğretmenlere saygılı olmaları gerektiğinin öğretilmesini isterdim. Ve bize karşı daha sıcak davranmalarını öğretmek isterdim.*" şeklinde yanıtlamıştır. Öğrenci görüşmelerinde K-13'ün okulda öğretildiğini düşündüğü değerleri anlatırken *dayanışma* konusunda kavram karmaşası yaşadığı tespit edilmiştir. İE-9 ile yapılan görüşmede ise okuldaki öğretmenlerin değer aktarımında olumlu veya olumsuz yönde ne kadar etkili olabileceğine dair söylemler tespit edilmiştir. İE-9'un söylemleri baz alınarak okuldaki rol model pozisyonundaki öğretmenlerin yanlış davranışlarıyla öğrencilerin değer edinme sürecinde zorluklar yaşayabileceğinden bahsedilebilir.

4.1.1.2. Saygı

Daha öncede belirtildiği gibi; sevgi, saygı ve duyarlılık değerleri çoğu zaman birbiriyle ilişkili ya da iç içe geçmiş durumdadır. Bu sebeple bu değerlerin birbiriyle kesin çizgilerle ayıramayacağı söylenebilir. Aşağıda saygı değeri bağlamında yer alan değerlerin paylaşım sıklığı verilmiştir.

Tablo 3. Sıklığı 100 ve Yukarısı Olan Değerlerden Saygı Üst Değerine İlişkin Paylaşımların Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı

Üst değer	Alt Değer	2015		2014		2013		2012		Σ E	Σ K	Σ E+K	Σ Genel
		E	K	E	K	E	K	E	K				
Saygı	Dini Değerlere Saygı	102	27	35	26	23	39	29	20	189	112	301	504
	Dini Günlere Saygı	17	8	5	5	1	12	20	4	43	29	72	
	Anne Babaya Saygı	6	8	7	7	4	6	9	1	26	22	48	
	Sanata Saygı	5	2	2	0	4	1	0	0	11	3	14	
	Öğretmene Saygı	1	2	4	2	3	1	1	0	9	5	14	
	Türk Bayrağına ve İstiklal Marşına Saygı	2	3	1	1	1	5	0	0	4	9	13	

Türk Büyüklerine Saygı	2	1	4	2	0	2	1	0	7	5	12
Kültüre Saygı	5	1	2	0	2	1	0	0	8	2	10
Farklılıklara Saygı	2	2	3	0	1	1	0	0	6	3	9
Engellilere Saygı	1	0	0	4	0	1	1	1	2	6	8
Özel Yaşamın Gizliliğine Saygı	0	1	1	1	0	0	0	0	1	2	3

Tabloda da görüldüğü üzere 2012-2015 yılları arasında öğrenciler tarafından saygı değerine dair paylaşımlar 504 defa yapılmıştır. Bir üst değer olan saygı değeri bağlamında dini değerlere saygı (301), dini günlere saygı (72), anne ve babaya saygı (48), sanata saygı (14), öğretmene saygı (14), Türk bayrağına ve İstiklal Marşına Saygı (13), Türk büyüklerine saygı (12), kültüre saygı (10), farklılıklara saygı (9), engellilere saygı (8), özel yaşamın gizliliğine saygı (3) alt değerleriyle ilgili paylaşımlarda buldukları görülmüştür.

Dini Değerlere Saygı: Saygı üst değeri bağlamında, dini değerlere saygı alt değerinin paylaşım sıklığı 301'dir. Dini değerlere saygı bağlamında pek çok alt değer mevcuttur. Bunlar; peygamber efendimize sevgi ve saygı (63), Allah'a karşı sevgi ve saygı (40), duaya sevgi ve saygı (28), ayet/sureye sevgi ve saygı (22), Kur'an-ı Kerim'e sevgi ve saygı (19), oruca sevgi ve saygı (19), namaza sevgi ve saygı (15), hadislere sevgi ve saygı (13), sünnet uygulamalarına sevgi ve saygı (11), şehitlerimize sevgi ve saygı (10) hac ibadetine saygı (8), dini hassasiyetlere saygı (6) ve ümmet birlik ve beraberliği (5) temalı paylaşımlardır. Mevlana'nın sözlerinin öğrenciler arasında sıklıkla paylaşılması ve beğenilmesi dikkat çekmiştir.

Bütün olarak dini değerler teması, tüm değerler arasında en fazla paylaşım sıklığına sahiptir. Bu durum nedeni; öğrencilerin birçoğunun dini değerlere karşı ilgili ve duyarlı olmasının yanı sıra dini değerlere saygı değerinin pek çok alt değeri içermesi de olabilir. Öğrenciler dini değerlere duydukları sevgi ve saygıyı çeşitli görsellerle, videolarla, paylaşımlara yaptıkları yorumlarla ve sloganlarla gösterdikleri görülmüştür. Dini değerlere saygı alt değeri ayrıntılı olarak incelendiğinde, bu değerlerin erkek öğrenciler tarafından -2013 yılı dışında- daha fazla paylaşıldığı izlenmiştir. Buna ek olarak genel toplamda da bu değeri, erkek öğrencilerin(189) kız öğrencilere (112) oranla daha fazla paylaşımında bulunduğu görülmektedir.

K.6

Biliyor muydunuz?
Hz. Muhammed (s.a.v)'in;
Annesi:.....Amine
Babası:.....Abdullah
Dedesi (Babasının babası):.....Abdülmuttalip
Dedesi (Annesinin babası):.....Vehb
Anneannesi:.....Berre
Babaannesi:.....Fatıma
Süt Annesi:.....Halime
Süt Kardeşi:.....Şeyma
Doğum Tarihi ve Yeri:.....20 Nisan 571 - Mekke
Vefat Tarihi ve Yeri:.....8 Haziran 632 - Medine

Beğen - Paylaş herkes bilsin!

(Peygamber Efendimize Sevgi ve Saygı)

İE.2

**"Ben bir garip insanım,
ne tahtım var, ne tacım..
Tut elimden Allah'ım
yalnız sana muhtacım..."**

Her nefis ölümü tadacaktır sayfası

(Allah'a/Duaya karşı sevgi ve saygı)

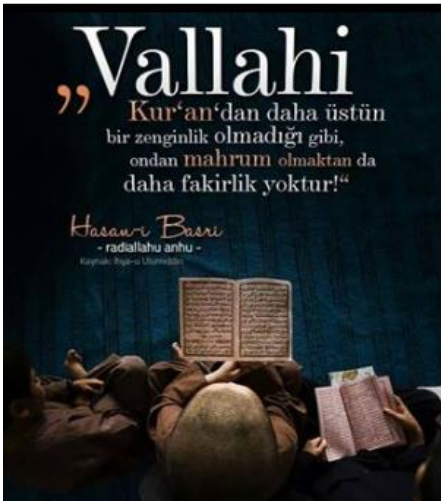
K.2

RASÜL'ÜN
"Duadan bıkkınlık
göstermeyiniz. Çünkü, dua
ile beraber olan hiç kimse
helak olmamıştır."
Hz. Muhammed (sav)
GÜLLERİ

(Peygamberimize ve Duaya Sevgi /Saygı)

K.13

Vallahi
"Kur'an'dan daha üstün
bir zenginlik olmadığı gibi,
ondan mahrum olmaktan da
daha fakirlik yoktur!"
Hasa'ri Basri
- radiallahu anhu -
Kaynak: İygiye Uluğbayrak

(Kuran-ı Kerim'e Sevgi/Saygı)

İE.5

Çenab-ı Hak, **oruç** ibadetiyle nefisleri
terbiye olan kullarından eylesin!

(Oruç İbadetine Sevgi ve Saygı)

E.5

Günlerin en hayırlısı
Cumadır,
Ayların en hayırlısı
Ramazandır,
Amellerin en hayırlısı ise
Vakfında Kılınan Namazdır.

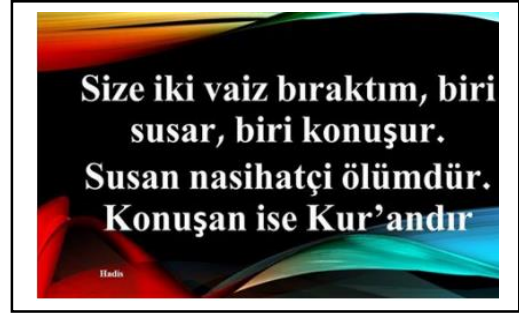
(Namaz İbadetine Sevgi ve Saygı)

E.5

(Surelere ve Ayetlere Saygı)

K.2

(Hadis ve Kuran-ı Kerime Sevgi ve Saygı)

İE.1

(Şehitlerimize Sevgi ve Saygı)

İE.6

(Hac İbadetine Sevgi ve Saygı)

Tü yazıklar olsun

(Dini Hassasiyetlere Saygı ve Duyarlılık)

Öğrenciler; bu paylaşımların yanı sıra helal kazanç, edep, ana baba hakkı, kadere inanmak, dürüstlük, alçak gönüllü olma, cömertlik, merhamet, tövbe etmek gibi birçok konuda paylaşımlarda bulunmuşlardır. Aşağıda bazı öğrencilerin paylaşımlarında helal kazanç (İE-4), kader (K-13), edep (K-2) ve anne hakkına (E-4) dair örnekler sunulmuştur.

İE.4

**Varsın Kalmasın
Babadan Villa.
Olmasın Para Ya da Araba.
Üzülme Baba
Takma Kafana,
Helal Ekmek Getirdin ya
O Yeter Banaa...!**

K.2

K.13

**Kader!.. deyip geçme..
Bak ne diyor Sırrın sahibi ;
"Biz her insanın kaderini ;
kendi çabasına bağlı
kıldık."
(İsra suresi 13)**

E.4

**"Edepli
edebinden
susar, Edepsiz
ben susturdum
zanneder."
Hazreti
Mevlana**

Anne hakkı ödenmez
sevmeye ömür
yetmez.
Bütün dünya benim
olsa,
bir tane ANNEM
etmez..!

Dini değerlere sevgi ve saygı ile ilgili paylaşımların öğrenciler için ne anlam ifade ettiği ve ne amaçla paylaşıldığı yapılan görüşmelerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Örneğin; K-13 bu tür paylaşımları neden yaptığı konusunda *"bu tür paylaşımlarda bulunmanın hoşuna gittiği"* yönünde görüş bildirmiştir. K-8 ise: *"Genelde başkalarından gördüğüm ve ilginç bulduğum paylaşımları ben de paylaşıyorum. Aslında çok fazla din konusunda paylaşımım yok. Arkadaşlarımın paylaşımlarından hoşuma giden olursa ben de bazen paylaşıyorum."* şeklinde açıklamada bulunmuştur. Aşağıda aynı konuyla ilgili olarak İE-9 ile gerçekleşen diyaloga yer verilmiştir:

Diyalog 1. Dini Değer Paylaşımının Neden Yapıldığının Üzerine

İE-9: Facebook listemdeki kişileri bilgilendirmek için paylaşıyorum çoğunlukla. Arkadaşlarım da bu tür paylaşımları beğeniyor çoğu da paylaşıyor.

Araştırmacı: Arkadaşlarının paylaşımlarını beğenmesi senin için önemli midir?

İE-9: Evet, önemli.

Araştırmacı: Neden önemli?

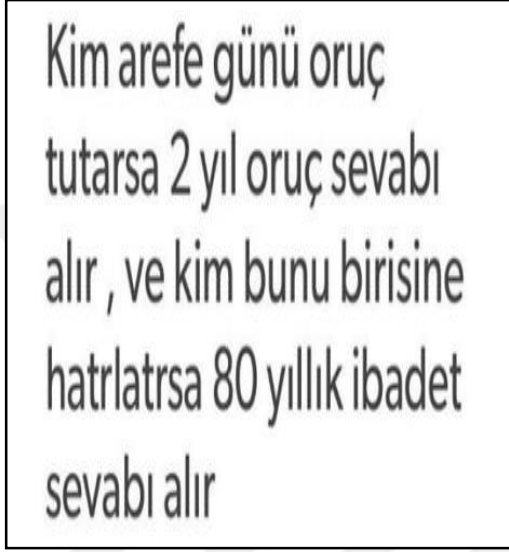
İE-9: Paylaştıklarımın beğenilmesi beni mutlu ediyor hem de 'popy oluyorum' bazen.

Araştırmacı: Popy nedir?

İE-9: Popüler yani. Çok beğeni aldığımızda... Arkadaşlar arasında önemli bu. Bir keresinde askerlerimizin fotoğrafı üzerine yenilmezler yazısıyla bir şekil yapmıştım. Popy olmuştu mesela.

Öğrenci söylemlerinden de anlaşılacağı üzere öğrencilerin dini değerlere saygı bağlamındaki paylaşımları; hoşlandıkları, ilginç buldukları, başkalarını bilgilendirmek istedikleri ve başkaları tarafından beğenilmek istedikleri için paylaştıkları görülmektedir. Aşağıda verilen örnekler de bu durumu destekler niteliktedir.

E.5

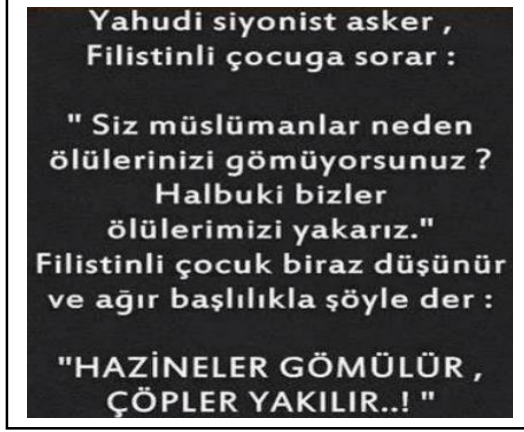
E.8

E-5 arife günü oruç tutmanın sevabına dair bilgilendirme amaçlı paylaşımda bulunurken, E-8 üzerinde Allah yazan bir patlıcanın çok fazla beğeni aldığını ifade eden bir paylaşımda bulunmuştur. İE-9 ile yapılan görüşme ve bazı öğrencilerin paylaşımları dikkate alındığında değer paylaşımlarında, o değere verilen önemin yanı sıra, paylaşımlar vasıtasıyla beğenilme ve onaylanma isteği de dikkat çekmiştir.

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde (K-13, K-8, İE-9) öğrencilerin dini paylaşımlarının doğru olup olmadığını araştırmadıkları fark edilmiştir. Nitekim yapılan paylaşımların doğru olup olmadığı konusunda sorulan sorulara; *"paylaştıkları şeylerin bilindik şeyler olduğunu düşündükleri için konuyla ilgili araştırma yapmadıkları"* yönünde cevaplar vermişlerdir. Öğrenci paylaşımları da genelde bu durumu destekler niteliktedir.

K.2

Örneğin K-2'nin, Yahudilerin ölüleri yakma gibi bir inanışları olmadığı halde böyle bir paylaşımında bulunması bu durumun kanıtı niteliğindedir. Ayrıca yandaki paylaşım gibi bazı paylaşımlarda kendi dini değerini yansıtırken toplu olarak bir grubun kötü gösterilmesi farklılıklara saygı duyma, insana değer verme gibi değerleri zedelemektedir.

Öğrenci paylaşımlarında dikkat çeken diğer bir unsur beğeni ve paylaşma koşuluna dayalı hurafe paylaşımlardır.

E-5

E-4

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde Facebook'ta "bunu paylaşmazsan başına kötü şey gelecek - bunu paylaşmayan bizden değildir -şunu seviyorsan paylaş - bunu paylaşırsan sana şans getirecek" tarzında paylaşımları beğenip paylaşıyor musun?

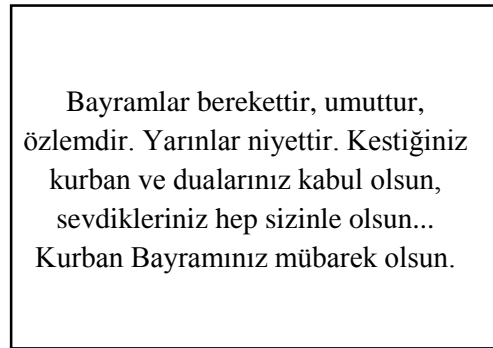
Neden?" şeklinde yöneltilen soruya K-8 : " Böyle paylaşımlar bazen geliyor. Başıma kötü bir şey gelir diye korkup paylaştıklarım oldu. Artık hemen siliyorum gördüğüm zaman. Bazen de seviyorsan paylaş derlerse ve sevdiğim bir şey olursa paylaşıyorum" şeklinde cevap vermiştir. K-13: " Başımıza bir şey gelecek diye korkutan mesajlar beni gerçekten ürpertiyor. Ben babama sormuştum bir keresinde. Sil dedi. Ben de artık gönderen arkadaşlara engellerim diyorum sizi. Şans getirecek diyenlere de çok inanmıyorum." şeklinde cevap vermiştir. Son olarak İE-9: " Ben öyle (yapmazsan başına şu gelir tarzında) paylaşım görmedim. Görsem paylaşmam herhalde. Paylaş yazanlara pek bakmıyorum ben. Beğenirsem paylaşırım zaten. Ama bazen de arkadaşlar "like" basmadığın için kızıyor. Sevdiğim arkadaşlar için" like'liyorum." şeklinde cevaplamıştır. Görüşmedeki söylemlerden dini unsurlar kullanılarak oluşturulan, korku salan hurafe paylaşımların, öğrenciler üzerlerinde baskı ve korku oluşturduğu anlaşılmıştır. Diğer taraftan öğrenciler beğenmeleri yönünde telkinde bulunan paylaşımlarla karşılaştıklarında gerçekten beğenirlerse paylaştıklarını söylemişler bir öğrenci ise arkadaşlarını kırmamak adına bazen beğenmese de beğeni ögesini işaretlediğini belirtmiştir. Görüşme yapılan üç öğrenci yapılan paylaşımlardaki " sana şans getirir ya da başına iyi bir şey gelir" tarzındaki dini içerikli mesajlara genelde inanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Dini Günlere Saygı: Saygı üst değeri bağlamında dini günlere saygı alt değerinin paylaşım sıklığı 72'dir. Bu gün ve haftalar İslam dininde yer alan Cuma, kutlu doğum haftası, bayram ve kandillerdir. Öğrenciler genelde bu günler için çeşitli görsellerle veya yazıyla tebrik mesajları paylaşmışlardır.

K.12

K.2

K-12'nin yukarıdaki paylaşımı Cuma günü ve Mevlit kandilini tebrik içermektedir. K-2'nin paylaşımında da kurban bayramı kutlaması için yazılı bir mesaj

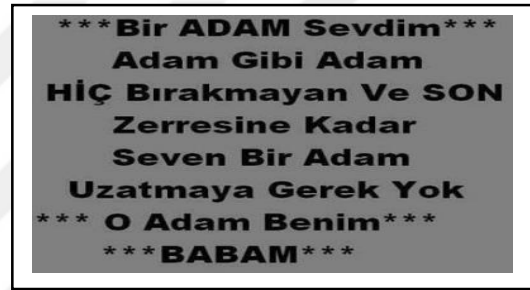
görülmektedir. Bu iki paylaşım dini günlere saygı değerine dair paylaşımlara örnek gösterilebilir. Ayrıca bu tür paylaşımların öğrencilerin birbirleriyle olan iletişimlerini devam ettirdiğinden de bahsedilebilir.

Anne-Babaya Saygı: Saygı üst değeri bağlamında anne babaya saygı alt değerinin paylaşım sıklığı 48'dir. Öğrenciler anne ve babalarına duydukları saygıyı çeşitli görseller, mesajlar, kendi düşüncelerini içeren yazı ve bazı aile fotoğraflarıyla göstermişlerdir.

E.4

E.8

Verilen örneklerde E-4 annesinin ayak tırnaklarını kesen bir gencin resmini paylaşarak annelere verilmesi gereken değer ve saygıyı anlatmıştır. E-8 ise paylaşımında babasına duyduğu sevgi, güven ve saygıyı göstermiştir.

Sanata Saygı: Saygı üst değeri bağlamında sanata saygı alt değerinin paylaşım sıklığı 14'tür. Öğrenciler genellikle sanata duydukları saygıyı sinema, müzik, fotoğraf, şairler ve şiirleri, yazarlar ve sözleri üzerinden anlatmışlardır. Vefat eden sinema sanatçılarının resimlerini paylaşarak onlara karşı özlem duyduklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda verilen örneklerde İE-6, Kemal Sunal'ın fotoğrafını paylaşarak özlemini dile getirmiştir. İE-9 ise Zeki Alasya'nın vefatı üzerine duyulan üzüntüyü dile getiren bir paylaşım sunmuştur.

İE.6

İE.9

Ayrıca bazı öğrenciler müzik aletleri çalan bazı sanatçılardan övgüyle bahsetmişlerdir. Bazıları ise belli şairlerin, yazarların ve düşünürlerin söz ve şiirlerini paylaşarak olumlu yorumlar yapmıştır. Mizah unsurlarının öğrenciler arasında sıkça paylaşıldığı fark edilmekle birlikte bunun çoğunlukla sadece eğlence için paylaşıldığı görülmüştür. Öğrencilerin çoğunda mizah konusunda sanatsal bir bakış açısının olmadığı düşünülmektedir. Çünkü onların mizah olarak kullandıkları paylaşımların birçoğunda bir durumla dalga geçerek, argo kelimeler ve küfür içeren sözcükler kullanarak eğlendikleri görülmektedir. Bunların yanı sıra estetik açıdan güzel görünen el becerisine dayalı ürünlerin, resimlerin ve fotoğrafların paylaşıldığı da görülmüştür. Bu paylaşımlar estetik duyarlılık değeri bağlamında değerlendirilmiştir.

Öğretmene Saygı: Saygı üst değeri bağlamında öğretmene saygı alt değerinin paylaşım sıklığı 14'tür. Öğrenciler öğretmenlerine saygı ve sevgilerini öğretmenleriyle çekilen fotoğraflarını paylaşarak ve bu fotoğraflara yorumlarda bulunarak göstermişlerdir. Ayrıca öğretmenler gününde buldukları tebrik paylaşımları da bu kapsamda sayılabilir.

İE.6

8-... Sınıfı Öğrencilerinin Sınıf
Öğretmenleri ..... Hoca' ya Öğretmenler
Günü Sürprizi..

RESİM

Öğretmen masasının başında
öğretmeniyle ve diğer arkadaşlarıyla
öğretmenler gününde pasta keserken
çekilmiş bir fotoğraf

K.8

Tüm öğretmenlerimizin öğretmenler
günü kutlu olsun !

Yukarıda verilen örneklerde İE-6 öğretmeniyle sınıfta çektiği bir fotoğrafı paylaşmıştır. K-8 ise öğretmenler günü mesajı paylaşmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin saygı değeri üzerine yaptığı yorumlar incelendiğinde, saygı ve bazı diğer değerlerin karşılıklı olduğunda anlam kazanabileceğini ifade ettikleri görülmüştür. Bu konuya ilişkin İE-9 ile gerçekleştirilen diyaloga aşağıda yer verilmiştir.

Diyalog 2: Öğretmene Saygı Değeri Üzerine

Araştırmacı: Okulda hangi değerlerin öğretilmesini isterdiniz?

İE-9 : "Ben okulda öğretmenlere saygılı olmaları gerektiğinin öğretilmesini isterdim. Ve bize karşı daha sıcak davranmalarını öğretmek isterdim."

Araştırmacı: Tüm öğretmenlerine saygı duyuyor musun?

İE-9: "Hepsine aynı şekilde saygı duymuyorum."

Yukarıda geçen diyalogda görüldüğü üzere öğrenci, tüm öğretmenlerine aynı derecede saygı duymadığını belirtmiş, bununla birlikte kendine saygı duyan, daha samimi davranan, sabırlı ve hoşgörülü olan öğretmenlerine daha çok değer verdiğini dile getirmiştir.

Türk Bayrağına ve İstiklal Marşına Saygı: Saygı üst değeri bağlamında "Türk bayrağına ve İstiklal Marşına saygı" alt değerinin paylaşım sıklığı 13 olmuştur.

İE.6

K.2

Yukarıda da görüldüğü üzere; Öğrenciler bayrak ve İstiklal Marşımızla birlikte sıklıkla bağımsızlığımıza olan inançlarını, ülkemizdeki terör olaylarına karşı duydukları nefreti dile getirmişlerdir.

Türk Büyüklerine Saygı: Saygı üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımlardan Türk büyüklerine saygı alt değerinin paylaşım sıklığı 12 olmuştur. Daha çok Atatürk'e sevgi ve saygı üzerine paylaşımlar görülmekle birlikte 2 öğrenci Osmanlı padişahları ve bir öğrenci Seyit Onbaşı ile ilgili paylaşım yapmıştır. Bunun haricinde Türk büyüklerine saygı bağlamında paylaşım görülmemektedir.

K.2

K.4

İE.2

İE.6

Örneğin K-2, Fatih Sultan Mehmet'e övgü içeren bir paylaşımda bulunmuştur. Bu paylaşımda ecdadımızı bilmekten ve okumaktan aciz olduğumuzu dile getirmiştir. K-4 ise Atatürk'ü sevmeyen Türk insanının sahte olduğunu ileri süren bir paylaşımda bulunmuştur. İE-2 padişahlarımıza gereken değeri vermediğimizi anlatan bir paylaşımda bulunurken, İE-6 ise Koca Seyit ile ilgili bir paylaşımda bulunmuştur.

Kültürümüze Saygı: Saygı üst değeri bağlamında kültüre saygı alt değerinin paylaşım sıklığı 10'dur. Kültür çok geniş bir kavram olduğu için diğer değerlerle iç içe geçmiştir. Bu nedenle kültürle ilintili olan birçok değere (büyüklerle hürmet, misafirperverlik vb.) diğer başlıklarda yer verilmiştir. Kültüre saygı değerine ilişkin daha çok Türk mutfağını, kültürel kıyafetleri ve milletlere özgü davranışları gösteren paylaşımlar incelenmiştir.

Ohhh. Annemin döneri.....

Ellerine sağlık

RESİM

Döner tabağı fotoğrafı

RESİM

23 Nisan kutlamalarında yöresel kıyafetler ile halk oyunu oynayan bir grup öğrenci

İE.1

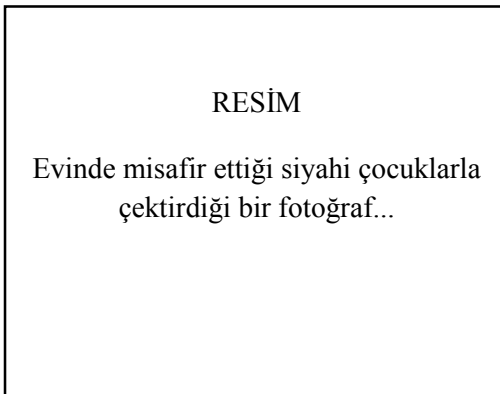
K.6

Boşnak kültürünü anlatan bir video
(İçeriği 64. sayfada verilmiştir.)

Yukarıdaki örneklerde İE-1 ve İE-5 Türk mutfağına dair paylaşımda bulunmuşlardır. Bu paylaşımlar da öğrencilerin Türk kültürüne ait bir değeri vurgulamaktan çok bu yiyecek ve içeceklerin lezzetine dair yorumlar eklenmiştir. Örneğin İE-5, bir akrabasının " *bize yok mu?*" yorumu üzerine " *benden kimseye kalmıyor ki! Çok lezzetli...*" yorumunu yapmıştır. K-10, 23 Nisan gösterilerinde halk oyunu oynanan bir fotoğraf paylaşmıştır. K-6 ise Boşnak milletini ve kültürünü anlatan bir video paylaşımında bulunmuştur. Bu videoda Boşnak halkının karakteristik özelliklerine, günlük yaşamdaki aktivitelerine, mutfak kültürüne ve halk oyunlarına değinilmiştir.

Farklılıklara Saygı: Saygı üst değeri bağlamında farklılıklara saygı alt değerinin paylaşım sıklığı 9'dur. Öğrencilerin farklılıklara saygı üzerine yaptığı paylaşımlarda daha çok farklı ülkelerden gelen öğrencilerle çektiikleri fotoğraflar ve yazışmalar görülmüştür. Bununla birlikte öğrencilerin farklılıklara saygı duymadığı paylaşımların daha çok olması dikkat çekmiştir.

İE.1

K.13

Örneğin, farklı kültür ve etnik gruptan insanlara saygı duymayla ilgili olarak İE-1 misafir ettiği siyahi öğrencilerle birlikte çektiği fotoğrafı paylaşmıştır. K-13 ise insanların kendilerinden farklı olan kişilerle bir bütün olacağını anlatan bir paylaşımda bulunmuştur.

Engellilere Saygı: Saygı üst değeri bağlamında engellilere saygı alt değerinin paylaşım sıklığı 8'dir. Öğrenciler engellilere saygı değerine ilişkin çeşitli görseller paylaşmış ve bu görsellere yorumlar yapmışlardır.

K.8

K.2

Yukarıda görüldüğü gibi öğrenciler engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştıracak ve onlara destek olacak tedbirlerin alınması yönünde paylaşımlarda bulunmuşlardır.

Özel Yaşamın Gizliliğine Saygı: Saygı üst değeri bağlamında özel yaşamın gizliliğine saygı alt değerinin paylaşım sıklığı 3'tür. Öğrencilerin bu değere ilişkin çok az sayıda paylaşımda buldukları görülmüştür.

K.10

E.2

(Öğrencinin yaptığı bir paylaşımına annesinin yorum yazması sonrasında)

" Anne yaaaaa! Bunları da mı okuyorsun!"

Yukarıda K-10 mahallede olup biten her şeyden haberdar olmaya çalışan yaşlı bayanlara esprili bir şekilde yaklaşmış ve özel yaşamın ihlalini dile getirmiştir. E-2 ise annesinin paylaşımlarının tamamını takip etmesinden rahatsız olduğunu gösteren bir cümle yazmıştır.

4.1.1.3. Duyarlılık

Tablo 4. Sıklığı 100 ve Yukarısı Olan Değerlerden Duyarlılık Üst Değerine İlişkin Paylaşımların Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı

Üst değer	Alt Değer	2015		2014		2013		2012		Σ E	Σ K	Σ E+K	Σ Genel
		E	K	E	K	E	K	E	K				
Duyarlılık	Estetik Duyarlılık	30	32	26	25	40	13	13	17	109	87	196	368
	Toplumsal Olaylara Duyarlılık	10	3	11	13	3	4	2	1	26	21	47	
	Doğal Çevreye Duyarlılık	8	9	5	9	6	4	1	1	20	23	43	
	Milli ve Evrensel Değerlere Duyarlılık	8	11	3	5	2	9	2	0	15	25	40	
	Dini ve Manevi Unsurlara Duyarlılık	17	0	2	4	2	8	0	2	21	14	35	
	Tarihsel Mirasa Duyarlılık	0	0	2	0	0	3	0	0	2	3	5	
	Kültürel Mirası Korumaya Duyarlılık	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	2	

Tabloda da görüldüğü üzere 2012-2015 yılları arasında öğrenciler tarafından duyarlılık değerine dair paylaşımlar 368 defa yapılmıştır. Bir üst değer olan duyarlılık değeri bağlamında estetik duyarlılık (196), toplumsal olaylara duyarlılık (47), doğal çevreye duyarlılık (43), milli ve evrensel değerlere duyarlılık (40), dini ve manevi unsurlara duyarlılık (35), tarihsel mirasa duyarlılık (5), kültürel mirası korumaya duyarlılık (2) alt değerleriyle ilgili paylaşımlarda buldukları görülmüştür.

Estetik Duyarlılık: Duyarlılık üst değeri bağlamında estetik duyarlılık alt değerinin paylaşım sıklığı 196'dır. Öğrencilerin manzara fotoğraflarını, doğal yaşama dair güzellikleri içeren fotoğraf ve videoları sıkça paylaştıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra sanatla ilgili estetik duyarlılığa ait paylaşımlar görülmüş ve bu tip paylaşımların az olması dikkat çekmiştir.

E.8

İE.1

K.4

K.13

Örneğin E-8 bir tavus kuşunun güzelliğini sergileyen bir fotoğrafı, K-4 bir kayanın içinden çıkan bir papatya fotoğrafını paylaşmış ve doğal güzellikleri dile getirmişlerdir. İE-1'in paylaşımında ise çiçeklerle bezenmiş bir duvarın yanından inen merdivenlerde bir yazı bulunmaktadır. Öğrenci yazılan bir yazıya dikkat çekmek için estetik bir öğeden faydalanmıştır. Öğrenciler arasında bu tip paylaşımlar sıkça görülmüştür. Son olarak K-13; doğa, deniz ve şehrin estetik bütünlüğünü anlatan bir fotoğrafta bir İstanbul manzarasını paylaşmıştır.

Bu noktada belirtilmesi gereken diğer bir husus ise estetik duyarlılık değerinin pek çok değerle birlikte ele alınmasıdır. Örneğin K-4'ün paylaşımı her ne kadar estetik duyarlılık ile ilgili olsa da doğal çevreye duyarlılık değerini de bünyesinde barındırmaktadır.

Toplumsal Olaylara Duyarlılık: Duyarlılık üst değeri bağlamında, toplumsal olaylara duyarlılık alt değerinin paylaşım sıklığı 47'dir. Öğrencilerin yaşı arttıkça toplumsal olaylara duyarlılıklarının arttığı söylenebilir. Öğrenciler çeşitli fotoğraf ve videolarla toplumsal olaylardaki duyarlılıklarını dile getirmişlerdir. Öğrencilerin toplumsal olaylara ilişkin görüşleri incelendiğinde, çoğu öğrencinin toplumsal olay kavramını siyasi olay kavramıyla karıştırdıkları tespit edilmiştir. Örneğin; yapılan görüşmelerde öğrencilere "*ne tür toplumsal olayları paylaştıkları*" sorulmuş ve bu soruya İE-9 : "*Şehit olaylarını bazen. Bir kere kendim caps yapmıştım. Pek sevmiyorum toplumsal olayları paylaşmayı. Babam da izin vermiyor zaten.*" şeklinde cevap vermiştir. K-8 ise sosyal medyada pek çok toplumsal olay paylaşmasına rağmen siyasi olayları kastederek, toplumsal olay paylaşmadığını dile getirmiştir. K-13 ise "*Hayır ben paylaşmıyorum. Genelde büyükler paylaşıyor. Siyasi olaylar falan...*" şeklinde söylemde bulunmuştur. Görüldüğü üzere öğrenciler toplumsal olay ve siyasi olay kavramını karıştırmaktadır. Aşağıda öğrencilerin toplumsal olaylara duyarlılık gösterme değerine yönelik örnekler sunulmuştur.

K.12

Elbette sağ olmalı vatan. Ama anne babaların yüreği yanmadan, gencecik hayatlar yok olmadan, küçücük çocuklar yetim kalmadan...

K.3

profilini
özgecanaslan
icin karart

K.8

K.4

Öğrenciler toplumumuzu ilgilendiren çeşitli paylaşımlarda bulunmuştur. Bu paylaşımların toplumsal olaylarla ilgili olan ve olumsuz, üzücü olayları yansıtması dikkat çekmiştir. Yukarıda yapılan paylaşım örneklerine bakıldığında K-3 ve K-4

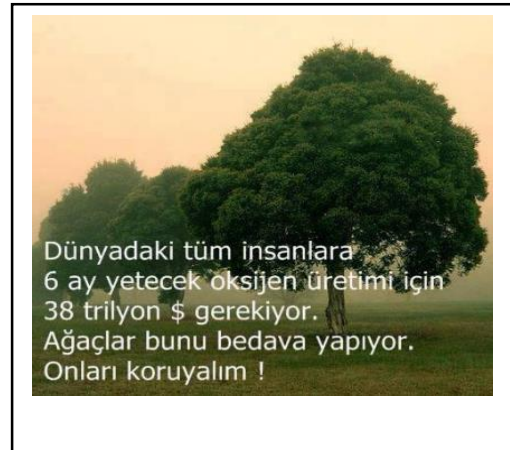
ülkemizde olan talihsiz olaylara karşı duyarlılıklarını dile getirmişlerdir. K-12 terör olaylarında hayatını kaybedenler ve arkalarında bıraktıkları ile ilgili üzüntü ve endişesini belirtirken K-8 de kayıp bir çocuk ilanını paylaşmıştır. K-8'in yaptığı paylaşım tarzında (kayıp ilanı, sağlık problemleri yaşayanlara yardım, fakirlere yardım vb.) birçok paylaşım yapıldığı fark edilmiştir. Bu paylaşımların doğruyu yansıtıp yansıtmadığı adına, birkaç telefon numarası araştırmacı tarafından aranmış ve hiçbir ilanın doğruluğu teyit edilememiştir. Bu tip paylaşımların doğruluğunun şüpheli olduğu ve bu tip bazı paylaşımların dikkat çekmek, beğeni toplamak veya farklı amaçlar için yapılabileceği ihtimal dahilindedir. Örneğin, K-8'in yaptığı paylaşımındaki kız resmi 2008 yılında yabancı bir sitede "küçük kız portresi" adı altında yayınlanmıştır. (URL 4: 2008). Bu sitede yayınlanan fotoğrafın Feryal Keskinlik adlı kişiyle alakası yoktur.

Doğal Çevreye Duyarlılık: Duyarlılık üst değeri bağlamında doğal çevreye duyarlılık alt değerinin paylaşım sıklığı 43'tür. Paylaşımların tamamına yakını doğal çevremizi korumamız gerektiğine dair bilgi ve uyarı içerikli yazı, fotoğraf ve videolardan oluşmuştur.

E.5

K.8

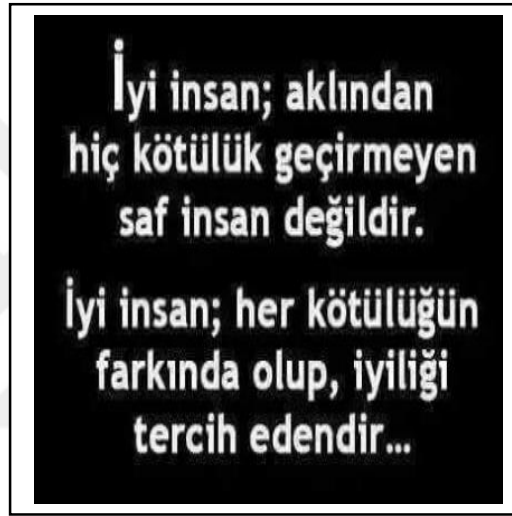

Yukarıda görülen her iki örnek paylaşımında öğrenciler doğal çevremizi korumaya ilişkin uyarıda bulunmuşlardır. Bu paylaşımlarda E-5 kullanılmış sıvı yağların içme sularımızı kirlettiğine dair bir paylaşımında bulunmuş ve dikkat edilmesi gerektiği

belirtmiştir. K-8 de dünyadaki ağaçların oksijen üretimindeki rolü üzerine bir paylaşım yapmış ve ağaçların korunması gerektiğini belirtmiştir.

Milli ve Evrensel Değerlere Duyarlılık: Duyarlılık üst değeri bağlamında milli ve evrensel değerlere duyarlılık alt değerinin paylaşım sıklığı 40'tır. Milli ve evrensel değerler çok geniş bir yelpazeye hitap ettiğinden dolayı bu bölümde, diğer değer kategorilerinde ele alınmamış milli ve evrensel değerler takip edilmiştir.

K.6

İE.6

İE.9

Öğrencilerin milli ve evrensel değerlere duyarlı olma değerine ilişkin; iyiliksever olma, şiddete karşı olma, milli ve dini bayramlarımıza geleneklerimize karşı duyarlı olma gibi birçok alanda çeşitli paylaşımlar yaptığı görülmüştür. Evrensel değerlere örnek olarak K-6, iyi insanın tanımını paylaşımına yansıtmıştır. Öte yandan milli ve dini bayramlarımız, gelenek ve göreneklerimiz milli değerlerimizle ilgili paylaşımlar, milli değerlerimizi yansıtan paylaşımlara örnek gösterilebilir. Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere, İE-6 hem bayram kutlamasında bulunmuş hem de paylaştığı resimle bayramda giyilen kırmızı bayramlık ayakkabılara vurgu yaparak çocukların bayramda yeni elbise ve ayakkabı giyme geleneğini anımsatmıştır. İE-9 ise 23 Nisan kutlaması ile milli bir bayramımıza işaret ederken diğer taraftan evrensel bir değer olan çocuk haklarına karşı duyarlı olmayı önemseydiğini göstermiştir.

Dini ve Manevi Unsurlara Duyarlılık: Duyarlılık üst değeri bağlamında dini ve manevi unsurlara duyarlılık alt değerinin paylaşım sıklığı 35'tir. Öğrenci paylaşımlarında dini unsurlara yapılan hakaret ve saygısızlıklara duyulan tepki dikkat çekmiştir.

E.5

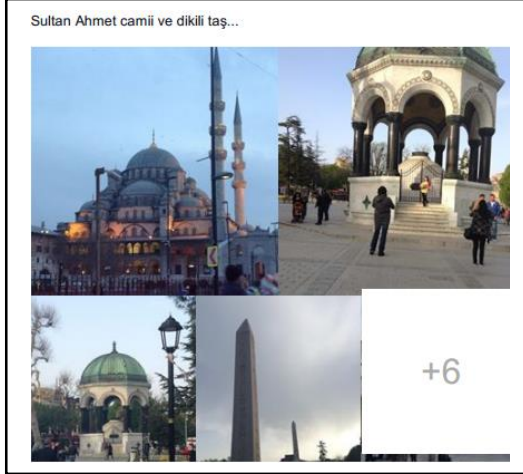

İE.1

Tarihsel Mirasa Duyarlılık: Duyarlılık üst değeri bağlamında, tarihsel mirasa duyarlılık alt değerinin paylaşım sıklığı 5'tir. Tarihsel mirasımızla ilgili paylaşımlar çok az olmakla birlikte öğrencilerin gezilerde çektikleri tarihi mekân fotoğrafları ve surlar üzerindeki mehteran takımı fotoğrafları ile sınırlıdır.

K.4

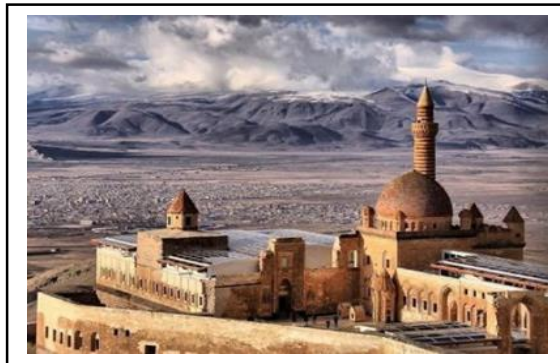
K.2

Yukarıdaki örneklerde K-4, Sultan Ahmet Camii ve Dikilitaş'ın fotoğrafını paylaşırken K-2 de surlarda konumlanan mehteran takımı fotoğrafını paylaşmıştır. Bu paylaşımlarda K-4, İstanbul ilindeki tarihi mekânların fotoğraflarını paylaşmıştır ve bu fotoğrafları arkadaşlarının beğenisini kazanmıştır.

Kültürel Mirası Korumaya Duyarlılık: Duyarlılık üst değeri bağlamında kültürel mirası korumaya duyarlılık alt değerinin paylaşım sıklığı 2'dir. Duyarlılık değerine bakıldığında paylaşım sıklığı en az olan değer olmuştur.

E.8

E-8'in İshak Paşa Sarayının bir fotoğrafını paylaşarak kültürel mirasımızı korumaya duyarlılık konusunda örnek bir paylaşımda bulunmuştur.

4.1.2 Sıklığı 51-99 Arası Olan Değerler

Araştırmada öğrencilerin 2012 yılından itibaren sosyal medya paylaştıkları değerlere bakıldığında sıklığı 51-99 arasında olan değerlerin özgüven (94) ve insana değer verme (71) olduğu tespit edilmiştir. Bu durumu gösteren tablo ve bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

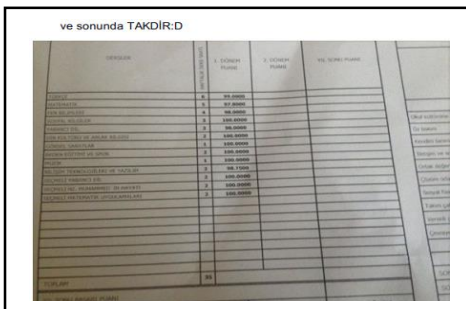
Tablo 5. Sıklığı 51-99 Arası Olan Değer Paylaşımının Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı

Değer	2015		2014		2013		2012		Σ E	Σ K	Σ E+K	Σ
	E	K	E	K	E	K	E	K				
Özgüven	19	31	14	17	3	3	3	4	39	55	94	165
İnsana Değer Verme	26	7	13	5	5	7	6	2	50	21	71	

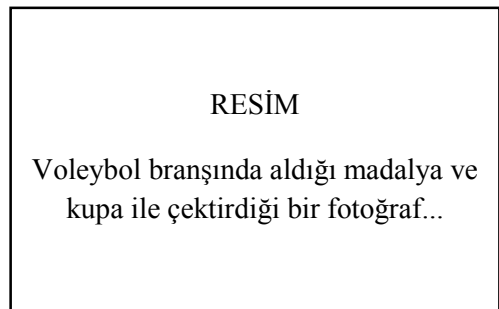
4.1.2.1 Özgüven

Paylaşım sıklığı 94 olan özgüven değeri, yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrenci yaşı ilerledikçe artmıştır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla paylaşımda bulunduğu görülmektedir. Öğrenciler genellikle karne ve başarı belgelerinin, spor müsabakalarında kazandıkları ödüllerin, sosyal medyada oynadıkları oyunların skorlarının, çaldıkları müzik aletlerinin fotoğraf ve videolarını paylaşarak ve bunları yorumlayarak özgüvenlerini yansıtmışlardır. Bunlara ek olarak bazı öğrenciler gelecekteki kariyerleri üzerine yorumlar yapmışlardır.

K.8

K.7

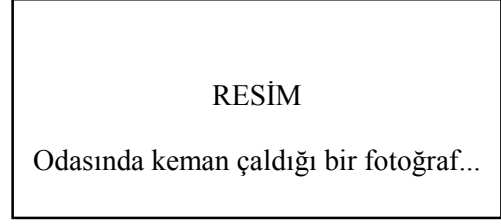

İE.1

K.2

Yukarıda verilen örneklerde K-8'in takdir aldığı karnesinin fotoğrafını, K-2'nin odasında keman çalarken çektiği bir fotoğrafı paylaşmıştır. İE-1'in oynadığı oyunda yaptığı skoru gösteren görseli ve bu skora yaptığı yorumu paylaştığı görülmüştür. K-7 de aldığı madalya ve kupa ile fotoğrafını paylaşmıştır. Bu durumda öğrencilerin kendilerini takdir ettikleri ve özgüven değerini sergiledikleri söylenebilir.

4.1.2.2 İnsana değer verme

Sıklığı 51-99 arasında olan değerlerden insana değer vermenin paylaşım sayısı 71 olmakla birlikte, paylaşım sıklığının öğrenci yaşıyla birlikte artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu değere ilişkin olarak erkek öğrencilerin daha fazla paylaşımında bulunduğu görülmektedir. Öğrenciler insanlara verdiği değeri; genelde başlarına gelebilecek kötü olaylara karşı çevresindekileri uyararak sergilemişlerdir. Bu tip paylaşımların fazla oluşundan dolayı, öğrencilerin hem sosyal medyada dolaşan haber ve uyarılara ilgi duyduğu hem de uyarı ve bilgilendirmeler yaparak arkadaş listesindeki kişilere değer verdiği düşünülebilir. Bu paylaşımların yanı sıra ayetler, peygamber efendimizin, Mevlana'nın ve Yunus Emre'nin sözleri gibi dini kaynaklar kullanılarak insana değer verilmesi gerektiğini vurgulayan paylaşımların da yapıldığı görülmüştür.

Bu bağlamda son olarak savaş mağdurlarının, sığınmacıların, açlık ve fakirlik çeken insanların durumlarının vurgulandığı paylaşımlar dikkat çekmiştir. Bu paylaşımların bazıları insana değer vermenin yanı sıra merhamet değerini de yansıtmaktadır.

E.5

E.4

E.2

K.13

Yukarıda verilen örneklerde; E-5, bankamatiklerde yaşanabilecek gasp olaylarına karşı bilinmesini düşündüğü bir bilgiyi çevresindekilere aktararak zarar görmelerini engellemeye çalışmıştır. E-4, peygamber efendimizin insanları incitmememiz gerektiğine dair bir hadisini paylaşmıştır. E-2, paylaşımında Mevlana'nın öfkeli davranışlarla insanlara verebileceğimiz zarara dikkat çeken bir sözüne yer vermiştir. K-13 ise sığınmacı olarak kaçarken denizde boğularak ölen ve cesedi kıyıya vuran Aylan bebeği ve onun gibi diğer insanları anımsayarak insanlığın kirlendiğini ifade eden bir paylaşımında bulunmuştur.

4.1.3 Sıklığı 25-50 Arası Olan Değerler

Araştırmada öğrencilerin 2012 yılından itibaren sosyal medya paylaştıkları değerler incelendiğinde, sıklığı 25-50 arasında olan değerlerin; merhamet (43), sorumluluk sahibi olma (39), dostluk (37), aile birliğine önem verme (33), sağlıklı olmaya önem

verme (26), milli birlik ve beraberlik (25) olduğu tespit edilmiştir. Bu durumu gösteren tablo ve bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 6. Sıklığı 25-50 Arası Olan Değer Paylaşımının Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı

Değer	2015		2014		2013		2012		Σ E	Σ K	Σ E+K	Σ Genel
	E	K	E	K	E	K	E	K				
Merhamet	14	6	4	6	2	8	1	2	21	22	43	
Sorumluluk Sahibi Olma	13	4	11	3	2	5	1	0	27	12	39	
Dostluk	6	11	4	9	1	6	0	1	10	27	38	
Aile Birliğine Önem Verme	4	13	4	6	1	4	1	0	10	23	33	204
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	5	4	5	3	1	3	4	1	15	11	26	
Milli Birlik ve Beraberlik	13	1	3	0	3	4	1	0	20	5	25	

4.1.3.1 Merhamet

Paylaşım sıklığı 43 olan merhamet değerine ilişkin öğrencilerin, çeşitli sebeplerden zor durumda olan insanların hallerini, hayvanların çektikleri sıkıntıları ve dini kaynakları baz alarak merhametli olmak gerektiğini anlatan paylaşımları görülmüştür. Bu paylaşımlar aynı zamanda insana değer verme, hayvanseverlik gibi diğer değerlerin bazılarıyla da ilişkilendirilebilir. Paylaşımların yaş ilerledikçe arttığı dikkat çekmiştir.

K.10

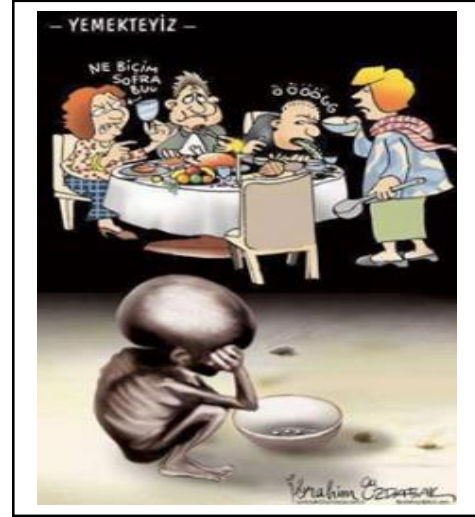
K.13

İE.2

İE.7

Görselde de görüldüğü üzere, K-10 kış şartlarında montu olmayan bir çocuğun fotoğrafını, K-13 soğuktan korunmak için arabaların içine sığınan hayvanlar için dikkatli olmamız gerektiğini anlatan bir fotoğrafı paylaşmıştır. İE-7, boş bir tabak önünde bekleyen bir Afrikalı çocuğun ve diğer tarafta bir yemek programında yemekleri beğenmeyen insanların bulunduğu eleştirel bir karikatür paylaşmıştır. İE-2 ise insanlığın merhamet üzerine kurulu olduğunu anlatan bir yazı paylaşarak merhamet değerini sergilemişlerdir.

4.1.3.2 Sorumluluk sahibi olma

Bu değer paylaşım sıklığı 39 olmuştur. Öğrencilerin sorumluluk sahibi olmanın önemini anlatan direkt hiçbir paylaşımı olmamıştır. Fakat paylaştığı videolar ve fotoğraflarla bazı durumlarda sorumlu olduğumuzu dolaylı yoldan anlatmışlardır. Örneğin K-13'ün paylaştığı bir videonun içeriği sunulmuştur:

"Çözüm Sadece 112 Ambulansta Değildir. Lütfen Paylaşalım..."

- 10:56:40 Yaklaşık 10 saniye önce kalbi duran 67 yaşındaki vatandaş olduğu yere yığıldı.
- 10:57:00 Bir kişinin telefona sarıldığı görülüyor.
- 10:59:40 Kimse müdahale etmediği için beyin hücreleri ölmeye başladı. Görevli kolonya ile hastanın yüzünü ve ellerini ovalıyor.

- 11:03:40 Hafif beyin hasarı tamamlandı. Ağır beyin hasarı başladı ama hala kimse ilkyardım yapamadı. Ülkemizde ilkyardım oranı %1,7 olup bu hastaların yarısı hayata dönüyor.
- 11:06:00 Bir kişi tansiyon aleti ile geldi.
- 11:07:40 Ağır beyin hasarı gelişti.
- 11:09:40 Kimse müdahale etmediği ve 12 dakika geçtiği için vatandaş artık ölmüştür.
- 11:10:15 Ambulans geldi, ama o, yaklaşık 35 saniye önce ölmüştü. Ani kalp durmasında 30 saniye içinde 112 aranarak kalp masajına başlanmasının hayati önemi var. Müdahale edilmez ise her geçen dakika yaşama şansı %10 azalmaktadır. Sadece kalp masajı ile beyin ölümü 3 dakika yerine 20 dakika sonra başlamakta ve sağlık ekiplerine zaman kazandırmak mümkün olmaktadır. Her yıl 10.000 insanımız hastane dışında gelişen ani kalp durması sonucu kurtarılabilecekken ölüyor. Buna sadece toplum "DUR" deme şansına sahiptir. "

K-13 paylaştığı videoda, toplum için birey olarak ilkyardım kurallarını bilmemizin bir sorumluluk olduğunu paylaştığı video ile vurgulamaktadır. Bu video ayrıca toplumsal olaylara duyarlılık, insana değer verme gibi değerlerle de ilişkilendirilebilir.

4.1.3.3 Dostluk

Paylaşım sıklığı 38 olan dostluk değeriyle ilgili öğrenciler bu değer ne anlama geldiğini anlatan yazılar ve fotoğraflar paylaşmışlardır. Şiirlerin içinde bu değer verildiği de görülmüştür. Ayrıca arkadaşları için dostluklarını ifade eden yorumlarda da bulunmuşlardır. Öğrencilerin yaşı ile doğru orantılı olarak paylaşımların arttığı görülmektedir. Ayrıca kız öğrencilerin bu değere ilişkin paylaşımları erkeklerden daha fazla olduğu görülmüştür.

K.6

İE.2

Verilen örnek paylaşımlarda K-6, dostun çok değerli olduğunu anlatan bir yazı paylaşmıştır. İE-2 de dost olarak kabul ettiklerimizin gerçekleri söylediğini dizelerine taşıyan Özdemir Asaf'ın bir şiirini paylaşmıştır.

4.1.3.4 Aile birliğine önem verme

Aile birliğine önem verme değerinin paylaşım sıklığı 33 olmuştur. Konuyla ilgili olarak kız öğrencilerin daha fazla paylaşımda bulunmasının belirlenmesinin yanı sıra yaş ilerledikçe de öğrencilerin paylaşım sıklığının arttığı tespit edilmiştir. Öğrenciler aile birliğine verdikleri önemi, aileleriyle birlikte yedikleri yemekler, onlarla gittikleri geziler gibi aktivitelerin fotoğraflarını ekleyerek ve birlikte olmanın mutluluğunu yaşadıklarını anlatan yorumlar yaparak göstermişlerdir. Paylaştıkları bazı hikâyelerde aile büyüklerine önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

K.1

..... halamda bayram kahvaltısı ve sevdiğilerimle birlikteyim. Canlarım sizleri çok seviyorum. Canım halam...

RESİM

Ailece kahvaltı sofrasında çekilen bir fotoğraf...

Örneğin K-1, aile büyükleriyle bir bayram sabahı kahvaltısının fotoğrafını paylaşmış ve onlarla birlikte olmaktan mutlu olduğunu ifade etmiştir. Diğer bir örnekte İE-2 bir ninenin ölmüş eşine mektubunu paylaşmıştır ve aile büyüklerine saygı duymamız ve şefkatle yaklaşmamız gerektiğini vurgulamıştır. Mektubun içeriği şu şekildedir:

" BİR NİNENİN ÖLMÜŞ EŞİNE MEKTUBU "

Son günlerde bir surat bir surat ki gelinde, çayımı bile yarım dolduruyor. Allah'tan kulaklarım ağır işitiyor da, duymuyorum ne söylediğini! Ama yine de hissediyorum. Beni bu evde galiba istemiyor artık. Hey gidi günler hey! Oğlunu bilirsin, vur kafasına al

lokmayı. İki ara bir derede ne yapsın! Ana bu, atsa atılmaz; satsa satılmaz. Bana artık gizli gizli sarılıyor bey! Dün akşam, uyurken öptü beni biliyor musun? Nasıl ağırıma gitti nasıl! Artık akide şekeri de getirmiyor. Hani dişlerim yok ya, güya yerken garip sesler çıkarıyormuşum da; çocuklar iğreniyormuş benden. Yok, vallahi yalan bey, hiç yapar mıyım ben öyle şey? Gelin; çocuklara masal anlatmamı da yasakladı. Üstelik seninle konuşuyormuşum diye, duvardaki resmini bir yere sakladı. Olsun, koynumdaki resminden haberi bile yok! Yine de beddua edemem bey, oğlumun karısı; torunlarımın anası o! Geçenlerde üst komşular geldi. Ne konuştuklarını duymayayım diye, kapıyı üstüme kilitledi. Duymadım, duymadım; lakin hissettim. Düşkünler evine yatıracaklarmış önümüzdeki ay beni. Ne yalan söyleyeyim epey ağırıma gitti, epey! Ha, sen ne diyorsun bey? Hani bir görünsen oğluna! Ne de olsa babasımsın, seni dinler. Bu odada oturur, vallahi hiç dışarı çıkmam. Akide şekeri de istemem. Masal da anlatmam artık çocuklara. Ne olur, ayırmasınlar beni bu evden. Yaşayamam, nefes bile alamam. Sana ait anılardan uzak ne yaparım ben, ne yaparım? Şu camın pervazında hayalin durur, çekmecelerde el izin. Bastonun hala duvarda asılı. İstemiyorlar beni artık, istemiyorlar... Hey gidi günler hey! Hani diyorum, bir çağırсан! Yoksa! Yoksa sende mi unuttun beni bey!

4.1.3.5 Sağlıklı olmaya önem verme

Sağlıklı olmaya önem verme değerinin paylaşım sıklığı 26 olmuştur. Öğrenciler sağlığınıza önem vermemiz konusunda çeşitli görseller ve videolar paylaşmışlardır.

İE.3

İE.9

Bilindiği üzere büyüme hormonu olan melatonin uykuda salgılanmaktadır. Ancak bu hormonun aydınlık bir ortamda salınımı az olmaktadır. Bu duruma vurgu yapmak isteyen İE-3 sağlıklı uykunun nasıl olması gerektiğine ilişkin paylaşımında bulunmuştur. Bunun dışında İE-9'da sigaranın akciğerlerimize yaptığı tahribatı sağlıklı bir akciğerle karşılaştıran bir görsel paylaşarak sağlıklı olma değerini benimsediklerini sergilemiştir.

4.1.3.6 Milli birlik ve beraberlik

Bu değerle ilgili paylaşım sıklığı 25 olmakla birlikte konuyla ilgili erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla paylaşım yaptığı görölmektedir. Ayrıca, paylaşım sıklıklarının ölkemizde yaşanan terör olaylarıyla paralel bir şekilde arttığı tespit edilmiştir. Bu paylaşımlarda başta milli birliğimize kasteden terörizm olaylarına yer verilirken, ikincil olarak da milli futbol takımımızı destekleyen ve bu yönde çağrı yapan paylaşımlar da mevcuttur. Konuyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

İE.5

K.2

Görsellerde; K-2, PKK kaynaklı terör olaylarına karşı tek yumruk olduğumuzu dile getirirken, İE-5 Çek Cumhuriyeti ve Türkiye Milli Takımları arasındaki futbol müsabakasında önde olduğumuz dakikayı paylaşarak mutluluğunu dile getirmiştir.

4.1.4 Sıklığı 11-24 Arası Olan Değerler

Araştırmada öğrencilerin 2012 yılından itibaren sosyal medya paylaştıkları değerler incelendiğinde; sıklığı 11-24 arasında olan değerlerin; adaletli /adil olma (21), alçak gönüllü olma (20), kanaatkâr olma (20), doğruluk (19), mürüvvet (17), ölçülü olma (16), sabır (16), yardımlaşma (12), centilmenlik (11) olduğu görölmüştür. Bu durumu gösteren tablo ve bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 7. Sıklığı 11-24 Arası Olan Değer Paylaşımlarının Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı

Değer	2015		2014		2013		2012		Σ E	Σ K	Σ E+K	Σ Genel
	E	K	E	K	E	K	E	K				
Adil Olma	9	3	5	1	0	2	1	0	15	6	21	165
Alçak Gönüllü Olma	4	5	5	1	1	2	2	0	12	8	20	
Kanaatkâr Olma	6	2	5	3	2	1	1	0	14	6	20	
Doğruluk	4	1	2	2	3	3	2	2	11	8	19	
Mürüvvet	1	2	2	1	3	3	1	4	7	10	17	
Ölçülü Olma	6	2	2	1	0	3	1	1	9	7	16	
Sabırlı olma	3	4	3	0	2	3	1	0	9	7	16	
Edepli Olma	3	0	3	4	2	1	0	0	8	5	13	
Yardımlaşma	7	4	1	0	0	0	0	0	8	4	12	
Centilmenlik	6	1	3	0	1	0	0	0	10	1	11	

4.1.4.1 Adil/adaletli olma

Paylaşımlarda "sıklığı 11-24 olan değerler" arasında olan *adil/adaletli olma* değeriyle ilgili toplam paylaşım sayısı 21 olmuştur. Öğrencilerin yaşı ilerledikçe paylaşım sıklığı artmış ve erkek öğrenciler bu değerle ilgili daha fazla paylaşımda bulunmuşlardır. Öğrenciler adaletli olmanın önemli olduğunu dini ve toplumsal olaylarla ilgili paylaşımlarda bulunarak dile getirmişlerdir. Bununla birlikte bu değerle ilgili bazı güzel söz ve yazıların da paylaşıldığı tespit edilmiştir.

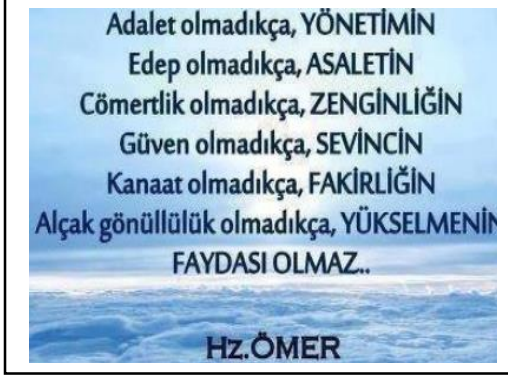
İE.1/İE.4/K.2

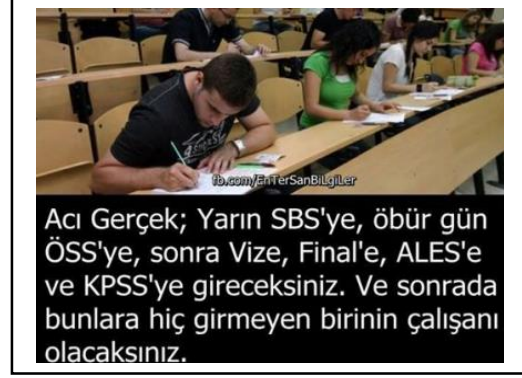
İE.9

İE.2

K.10

Verilen örneklerde İE-1, eşitliğin her zaman adalet anlamına gelmeyeceğini anlatan bir paylaşım sunmuştur. İE-9, Özgecan Aslan cinayetinde sanık olan kişinin fotoğrafını idam görüntüsüyle paylaşarak idamın adaleti sağlamak için geri gelmesi gerektiğini dile getirmiştir. K-10, birçok sınavı geçerek meslek sahibi olduktan sonra bu sınavlara girmeyen birisinin çalışanı olmanın acı bir gerçek olduğunu anlatan bir paylaşım yapmıştır. İE-2 ise paylaşımında, adalet olmadıkça yönetimin bir fayda getirmeyeceğini anlatmıştır.

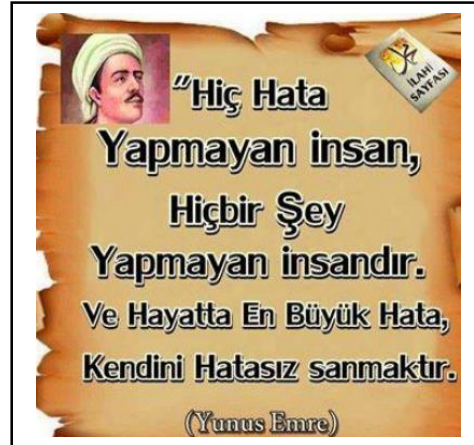
4.1.4.2 Alçak gönüllü olma

Bu değerle ilgili paylaşım sıklığı 20 olmuştur. Öğrenciler bu değerle ilgili ayet ve hadisler paylaşmışlardır. Alçak gönüllü olmanın önemine dair Mevlana, Yunus Emre ve Şeyh Edebali'nin sözlerinden paylaşımlar ve ibretlik hikâyeler görülmüştür.

İE.2

İE.4

Örneğin İE-2 bir ayetle ve İE-4 Yunus Emre'nin bir sözü ile kibrin kötülüğü hakkında paylaşımda bulunmuşlardır.

4.1.4.3 Kanaatkâr olma

Öğrenci paylaşımlarından "sıklığı 11-24 olan değerler" arasında *kanaatkâr olma* değeriyle ilgili toplam paylaşım sıklığı 20 olmuştur. Yaş arttıkça paylaşım sıklığı artmıştır. Öte yandan erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre çok daha fazla paylaşımda buldukları görülmüştür. Öğrenciler kanaatkâr olmamız gerektiğini çeşitli görsellerle, hadislerle, söz ve yazılarıyla ve aç gözlülükle ilgili ibretlik hikâyelerle paylaşımlarına yansıtılmıştır.

İE.4

K.10

Yukarıdaki örneklerde İE-4 çok daha kötü durumda olanları düşünerek elimizdekilerle yetinmemiz gerektiğini anlatan bir paylaşım yapmıştır. K-10 birçok şey elde etmek için aşırı uğraş verip kendimizi mutsuz etmektense, az ile yetinip mutlu olmanın daha iyi olduğunu anlatan bir paylaşımda bulunmuştur. Son olarak İE-5 "Göz Çukuru" isimli bir kıssa paylaşmıştır. Bu kıssanın içeriği aşağıda verilmiştir.

Göz Çukuru

Halinden yoksul olduğu anlaşılan bir adam, deniz kenarında oltayla balık tutuyordu. Tesadüfen oradan geçmekte olan ülkenin padişahı bu gariban adamla ilgilendi ve ona, "Oltana ben burada iken ilk takılan şey ne olursa sana onun ağırlığınca altın vereceğim" dedi. Biraz sonra oltaya takıla takıla ortası delik bir kemik takıldı. Hükümdar balıkçıya, "Ne

yapalım, şansın bu kadar, oltana ağır bir şey takılmadı" diyerek alıp sarayına götürdü. Saraya varınca adamlarına, balıkçıya elindeki kemiğin ağırlığınca altın vermelerini emretti. Kemiği terazinin kefesine koydular, öbür kefesine de altın koymaya başladılar. Beş, on, yirmi, elli diyerek altınları koydular ama kemik yerinden oynamıyordu. Görünüşte dört beş altını zor tartar görüldüğü halde, tahminlerin on misli üzerinde altın koydular kemik, bana mısın demedi. Altını doldurmaya devam ettiler, terazinin kefesi doldu taşı, ama kemik tarafı yerinden kıvıldamıyordu. Bunda bir sır olduğunu anladılar. Bir bilgeyi çağırıp bu sırrın ne olduğunu sordular. Bilge kemiği eline alıp şöyle bir baktıktan sonra şu açıklamada bulundu: "Bu kemik açgözlü bir insanın göz çukurudur. Siz bunu tartmak için bütün hazineyi koysanız yine yerinden oynamaz. Çünkü doymaz. Ama bir avuç toprak bunu doyurur." Nitekim bir avuç toprak alıp terazinin kefesine koydu ve kemik yukarı kalkıverdi.

4.1.4.4 Doğruluk/dürüstlük

Doğruluk değerinin paylaşım sıklığı 19 olmuştur. Öğrencilerin doğruluk temalı görsel ve yazıların yanı sıra hadis ve dini kaynaklı paylaşımlar yaptıkları görülmüştür.

İE.2

K.2

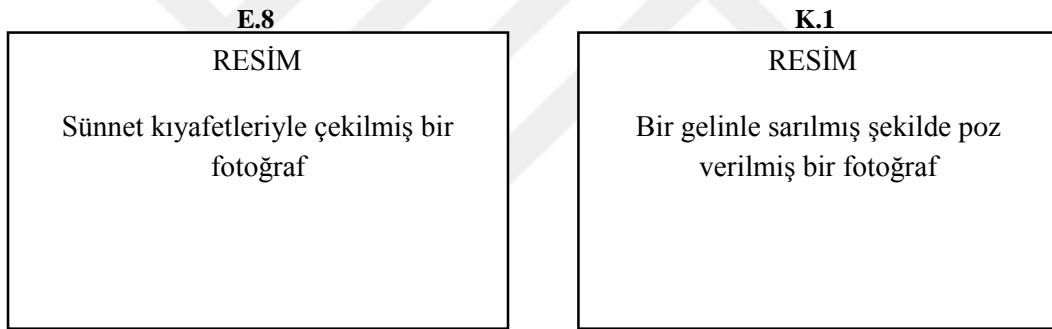
İE-2'nin paylaşımında söz ve davranışlarımızın tutarlı olması gerektiğinden bahsedilmektedir. K-2 ise bir çocuğa doğruyu söylemeyi nasıl öğretmemiz gerektiğine dair bir paylaşımında bulunmuştur.

Bilindiği üzere, öğrencilerin yaşadığı çevrenin ve bu çevrede tecrübe ettikleri yaşantıların bu değerleri kazanmalarında önemli bir yere sahip olduğu bir gerçektir. Öğrencilerle yapılan görüşmeler neticesinde, bazı öğrencilerin yaşantılarında değerleri doğru şekilde edinmelerine engel olan yaşantılar fark edilmiştir. İE-9

okulda öğretilen değerlerin neler olduğu sorusuna " Okulda her zaman doğruyu söylememek gerektiğini öğrendim. Doğruları söylediğimde okulda zararını görüyorum." şeklinde olmuştur. Bu durumda doğru rol model olmanın ve okulda yapılan davranışlar yanlış da olsa, dürüstlük değerinin ön plana çıkarılmasının bu değeri kazandırmadaki öneminden olduğundan bahsedilebilir.

4.1.4.5 Mürüvvet

Mürüvvet kelime anlamı olarak "bir ailede çocukların doğumu, sünneti, evliliği, iyi bir göreve geçmeleri vb. olaylardan duyulan mutluluk, sevinç" (URL 5, 2017) anlamına gelmektedir. Bu değerinin paylaşım sıklığı 18'dir. Öğrenciler düğünler, sünnetler ve doğumlarla ilgili fotoğraf ve yorumlarla bu değeri paylaşımlarında yansıtmışlardır.

Paylaşımlarda öğrencilerin sünnet ve düğünlerde çekilmiş fotoğrafları mutluluklarını yansıtmıştır. Bazı öğrenciler yeni doğmuş kardeşlerinin fotoğraflarını paylaşmışlardır. Öğrencilerin arkadaş listesindeki kişilerin yorum ve beğenileriyle bu mutlu anları paylaştığı görülmüştür. Yukarıda verilen örnek paylaşımlarda E-8 sünnet kıyafetleriyle çekilen fotoğraflarını, K-1 akrabası olan bir gelinle sarılarak çektiği fotoğrafını paylaşmıştır.

4.1.4.5 Ölçülü olma

Ölçülü olma değerinin paylaşım sıklığı 16 olmuştur. Öğrencilerin paylaşımlarında hal ve hareketlerimizle ilgili ölçülü olma konusunda dini kaynaklı paylaşımlar dikkat

çekmiştir. Mevlana, İmam Gazali ve halifelerin sözleri gibi dini kaynaklı paylaşımlar gözlenmiştir. Öğrenci paylaşımlarından iki örneğe yer verilmiştir:

E.5

İE.2

4.1.4.6 Sabır

“Sıklığı 11-24 olan değerler” arasında sabır değeriyle ilgili toplam paylaşım sıklığı 16 olmuştur. Öğrenciler genellikle dini temel alan konular içerisinde sabır değerine yer vermişlerdir. Bu değeri için ibretlik hikâyeler ve güzel sözler paylaşmışlardır.

E.4

K.13

Örneğin E-4 sabırla ilgili olarak Mevlana'nın sabrı kader ile ilişkilendiren bir sözünü paylaşmıştır. K-13 ise sabırla ilgili, istemeden de olsa bazı şeyleri kabullenme zorunluluğumuzdan bahseden bir paylaşım yapmıştır. Öğrencilerin paylaşımlarına bakıldığında sabır konusunda paylaşımlarda anlam olarak bir karmaşa olduğu söylenebilir. Bazı öğrenciler sabrı, “vazgeçmemek” olarak niteleyen paylaşımlar yaparken bazıları da sabrın “beklemek” olduğunu anlatan paylaşımlarda

bulunmuştur. İki öğrenci ise paylaşımlarında her ikisine de yer vermiştir. Örneğin yukarıda görülen, K-13'ün sabrın kabullenme olduğunu anlatan paylaşımının yanı sıra asla vazgeçmemiz gerektiğini anlatan söylem ve paylaşımı da görülmüştür. Bu konuya çelişkiler ve tutarsızlıklar bölümünde tekrar değinilecektir.

4.1.4.7 Edepli olma

Bu değerın paylaşım sıklığı 13'tür. Bu değerle ilgili paylaşımların çoğu Mevlana'nın edep konusundaki sözlerinden oluşmaktadır.

İE.2

Yandaki paylaşımında İE-2'nin Mevlana'nın edep hakkındaki sözlerinden birini paylaştığı görülmektedir. Bu paylaşımında edep ve sabır değerleri vurgulanmaktadır.

4.1.4.8 Yardımlaşma

Yardımlaşma değerinin paylaşım sıklığı 12'dir. Yardımseverlik değeri toplumsal olaylara duyarlılık, hayvanseverlik (muhtaç hayvanlara yardım) gibi bazı değerlerle iç içe geçmiştir. Öğrencilerin paylaşımlarından direkt yardım etmemizin gerekliliğine dair paylaşımlar bu başlıkta değerlendirilmiştir. Öğrenciler bu değeri ibretlik hikâyeler, güzel sözler, yardıma muhtaçlar için duyurular ve görsellerle dile getirmiştir. Bu noktada dini kaynaklara dayalı paylaşımların baskın oluşu dikkat çekmiştir.

K.2

E.5

Yukarıdaki örneklerde K-2 hayır işlerinde acele etmemiz gerektiğini anlatan, E-5 ise maddi durumu yerinde olmayanlara verilen bir hizmeti duyuran paylaşımlar yapmışlardır.

4.1.4.9 Centilmenlik

Centilmenlik değerinin paylaşım sıklığı 11 olmuştur. Bu paylaşımların hemen hepsi futbol taraftarlarının dostluk ve centilmenliğini anlatan paylaşımlardır. Aşağıda örnek bir paylaşım sunulmuştur.

E.6

Yandaki paylaşımında E-6, bir takımın diğer bir takımın şampiyonluğunu kutlamasını gösteren bir fotoğrafa yer vermiştir. Diğer fotoğrafta statlara derbi maçlarda konuk takımın taraftarlarını almamalarına ilişkin pankart açılmış ve konuk takımın taraftarlarının gelmesini istemişlerdir.

4.1.5 Sıklığı 1-10 Arası Olan Değerler

Öğrencilerin 2012 yılından itibaren sosyal medya paylaştıkları değerler incelendiğinde, sıklığı “1-10 arasında olan değerler”in; cömertlik (10), şükretme (10), paylaşma (9), vefalı olma (8), çalışkanlık (7), güvenilir olma (7), iyi niyetli olma (7), barışsever olma (6), eşitlik (6), edepli olma (6), hoşgörü (5), onurlu olma (5), temizlik (5), cesaret (5) bağımsızlığa önem verme (4), bilimsellik (4), kadirşinaslık (4), kötü tezahürata karşı olma (4), nezaket sahibi olma (4), bencil olmama (3), israf etmeme (3), namuslu olma (3), görgülü olma (3), affedici olma (2), fedakârlık (1) ve misafirperverlik (1) olduğu görülmüştür. Bu durumu gösteren tablo ve bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 8. Sıklığı 1-10 Arası Olan Değer Paylaşımının Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı

Değer	2015		2014		2013		2012		Σ E	Σ K	Σ E+K	Σ Genel
	E	K	E	K	E	K	E	K				
Cömertlik	3	1	3	0	0	1	1	1	7	3	10	
Şükretme	4	0	1	1	0	1	3	0	8	2	10	
Paylaşma	3	1	0	2	0	3	0	0	3	6	9	
Vefalı Olma	3	1	2	0	0	1	1	0	6	2	8	
Çalışkanlık	3	0	1	1	1	1	0	0	5	2	7	
Güvenilir Olma	3	1	0	0	0	3	0	0	3	4	7	
İyi Niyetli Olma	3	2	1	0	1	0	0	0	5	2	7	
Barışsever Olma	2	0	0	1	0	1	0	2	2	4	6	
Eşitlik	1	0	0	2	0	3	0	0	1	5	6	
Hoşgörü	0	0	1	0	1	0	3	0	5	0	5	
Onurlu Olma	3	0	0	0	0	1	1	0	4	1	5	
Temizlik	2	0	0	1	0	0	2	0	4	1	5	
Cesaret	1	1	0	2	0	1	0	0	1	4	5	
Bağımsızlığa Önem Verme	1	1	1	0	1	0	0	0	3	1	4	127
Bilimsellik	0	1	1	0	2	0	0	0	3	1	4	
Kadirşinaslık	2	1	1	0	0	0	0	0	3	1	4	
Kötü Tezahürata Karşı Olma	0	0	0	3	1	0	0	0	1	3	4	
Nezaket Sahibi Olma	2	1	0	0	1	0	0	0	3	1	4	
Bencil Olmama	3	0	0	0	0	0	0	0	3	0	3	
İsraf Etmeme	2	1	0	0	0	0	0	0	2	1	3	
Namuslu Olma	0	1	1	0	0	1	0	0	1	2	3	
Görgülü Olma	2	1	0	0	0	0	0	0	2	1	3	
Affedici Olma	1	0	0	0	0	0	1	0	2	0	2	
Fedakârlık	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	2	
Misafirperverlik	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	

4.1.5.1 Cömertlik: Paylaşım sıklığı “1-10 olan değerler”den cömertlik değeri ile ilgili toplam paylaşım sayısı 10'dur. Cömertlik, paylaşma, merhamet ve yardımlaşma değerleri bir birbirleriyle iç içedir ve bu noktada birlikte değerlendirilmesinin daha doğru olacağı söylenebilir. Cömertlik değerini öğrenciler daha çok dini açıdan ele almışlardır.

E.5

İE.2

Yukarıdaki paylaşımlarda E-5, yardıma muhtaç insanlara karşı zenginlerin duyarlı olması gerektiğini anlatan bir paylaşım yapmıştır. İE-2 birçok değeri içerisinde barındıran Hz. Ömer'in sözlerini paylaşmış ve bu paylaşımında cömertlik olmadıkça zenginliğin faydasının olmayacağı belirtilmiştir.

4.1.5.2 Şükretme

Şükretme değerinin paylaşım sıklığı 10 olup erkek öğrencilerin daha fazla paylaşımında bulunduğu tespit edilmiştir. Tablo 8'de görüldüğü üzere yaş arttıkça paylaşım sayısı artmıştır. Öğrenciler hadis ve diğer dini kaynaklarla bu değeri yansıtmışlardır.

İE.2

E.8

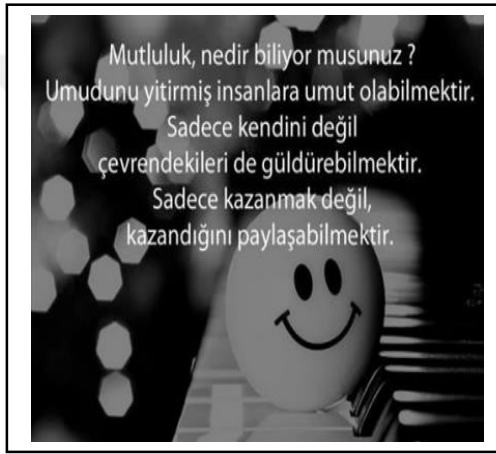

Örneğin İE-2, Şems-i Tebrizi'nin bir sözünü paylaşmıştır. Bu paylaşımda her şeye sahip olsak bile şükretmeden bir işe yaramayacağı anlatılmaktadır. E-8 ise huzurun şükretmekte olduğunu anlatan bir paylaşımda bulunmuştur.

4.1.5.3 Paylaşma

Paylaşma değerinin paylaşım sıklığı 9'dur. Öğrencilerin paylaşımlarında daha çok yoksul ve ihtiyaç sahibi olanlarla paylaşma, onlara yardım etme teması görülmüştür.

K.12

E.5

Yukarıdaki örneklerde K-12 mutluluğun tanımını yapan bir paylaşımda bulunmuştur. Bu paylaşımda mutlu olmanın bir yolunun da kazandığını paylaşabilmek olduğu anlatılmaktadır. E-5 ise bir Cuma günü tebrik mesajında güzellikleri paylaşmaktan bahsetmektedir.

4.1.5.4 Vefalı olma

Vefalı olma değerinin paylaşım sıklığı 8'dir. Paylaşımlarda vefalı olmanın önemini vurgulayan sözler paylaşıldığı tespit edilmiştir.

E.5

Örneğin E-5 paylaşımında vefalı ve nankör insanın özelliğini anlatan bir paylaşımında bulunmuştur.

4.1.5.5 Çalışkanlık

Çalışkanlık değerinin paylaşım sıklığı 7 olmuştur. Öğrenciler çalışkanlık değerini daha çok aldıkları notlarla göstermeye çalışmışlardır. Örneğin K-9 bütün notlarını gösteren karnesini paylaşmış ve "*Çok çalıştım. Mutluyuz, gururluyuz.*" yazısını eklemiştir.

K.13

Yandaki örnekte K-13 Japonların azim ve çalışkanlığından bahsederken bizlerin tembelliğinden bahseden bir paylaşım yapmıştır.

4.1.5.6 Güvenilir olma

Güvenilir olma değerinin paylaşım sıklığı 7'dir. Paylaşımlar arasında güvenilir olmaya dair hadis ve güzel sözler olduğu görülmüştür.

İE.9

Örneğin İE-9, peygamber efendimizin hadisini paylaşmıştır ve bu hadiste güvenilir olmamanın münafıklığın alameti olduğu dile getirilmektedir.

4.1.5.7 İyi Niyetli olma

Paylaşım sıklığı 1-10 olan değerlerden iyi niyetli olma değeri ile ilgili toplam paylaşım sayısı 7 olup, çoğunun dini içerikli olması dikkat çekmiştir. Paylaşımlarda araç olarak ibretlik hikâyeler ve bu değere ilişkin özlü sözler kullanılmıştır. Aşağıdaki örnekte İE-2, Hz. Ali'nin bir sözünü paylaşmış ve paylaşımında kötü niyetle yapılan işlerin yapana döneceği anlatılmıştır.

İE.2

4.1.5.8 Barışsever olma

Barışsever olma değerinin paylaşım sıklığı 6 olmuştur. Ülkemizde yaşanan terör olayları ve Filistin, Suriye, Irak gibi Müslüman coğrafyada yaşanan savaşlar nedeniyle barışa kıyasla kin ve nefret dolu paylaşımların çokluğu dikkat çekmiştir. Barış değeri daha çok öğrencilerin iyi dilek ve temenni mesajlarında görülmüştür.

K.2

Örneğin K-2 nasıl bir dünyada yaşamak istediğini anlatan bir paylaşım yapmıştır ve dileklerinin arasında barış ve insanlığın var olduğu bir dünya istediğini de göstermiştir.

4.1.5.9 Eşitlik

Bu değer paylaşım sıklığı 6 olmakla birlikte,3 öğrenci eşitliğin adalet olmadığına dair aynı paylaşımı yapmıştır. Diğer öğrenciler ise kadın-erkek eşitliğine ilişkin paylaşımında bulunmuşlardır.

İE.1/İE.4/K.2

İE-1 /İE-4/K-2yandaki görseli kullanarak eşitliğin adalet anlamına gelmediğine dikkat çekmişlerdir.

4.1.5.10 Hoşgörü

Paylaşım sıklığı 1-10 olan değerler arasında hoşgörü değerinin toplam paylaşım sayısı 5'tir. Bu değer bazı paylaşımlarda insana değer verme değeri ile iç içe olduğu görülmüştür.

İE.2

Yandaki örnekte İE-2, hoşumuza gitmeyen en küçük bir şeyde sabrımızın taşıdığından yakınmakta ve hoşgörüden uzak oluşumuzu dile getirmektedir. Bu şiirde nezaket sahibi olma ve cömertlik değerlerinin varlığından da bahsedilebilir.

4.1.5.11 Onurlu olma

Bu değer paylaşım sıklığı 5'tir. Görseller ve yazılar aracılığıyla onurlu olmanın önemini vurgulayan 5 paylaşım yapılmıştır.

İE.4

Örneğin İE-4 paylaşımında onurlu olmayı, koltuk değneklerle iki bacağı olmayan bir kişinin sağlıklı görünen bir dilenciye para vermesini gösteren bir çizimle göstermiş ve bu dünyada dik durmak gerektiğini dile getirmiştir.

4.1.5.12 Temizlik

Temizlik değerinin paylaşım sıklığı 5'tir. Bu bağlamda çeşitli görsellerle çevremizin temizliğine dikkat edilmemesi öğrenciler tarafından kınanmıştır.

İE.9

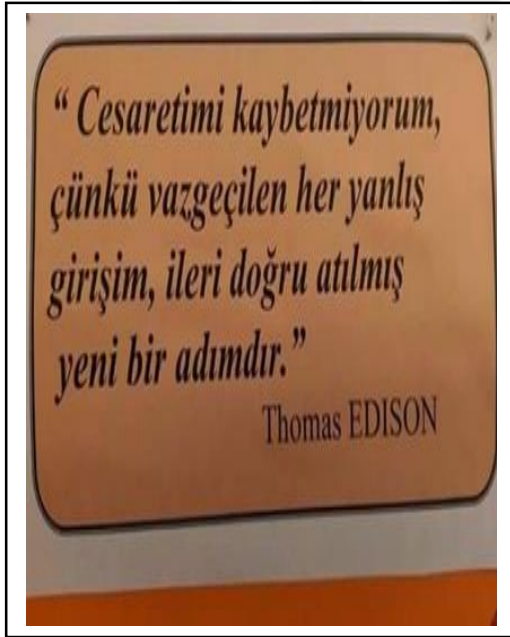

Örneğin İE-9, kamuya açık oturma alanını çöp ve çekirdek kabukları içinde bırakanları paylaşımında kınamıştır.

4.1.5.13 Cesaret

Bu değer paylaşım sıklığı 4 olup, cesaretin ne olduğunu anlatan görsel ve yazılara yer verilmiştir.

K.13

K.2

Örneğin K-13 Thomas Edison'un cesaretini kaybetmemesinin nedenini anlatan bir paylaşım yapmıştır. K-2 de, boş bir sokakta büyük bir Türk bayrağı ile yürüyen iki kişinin fotoğrafını vererek "Kim var? diye düşünmeyeceksin... Ben varım! deyip yürüyeceksin" şeklinde bir görsel paylaşmıştır. Paylaşımında, "birileri olmasa bile bayrağımızı vatanımızı savunmalıyız" mesajı verilmeye çalışılmıştır. Bu paylaşımında

vatanseverlik, bayrak sevgisi ve cesaret değerlerinden de bahsedilebilir. İE-9 ile yapılan görüşmede, öğrenciye yöneltilen "*gündelik hayatta yansıtmak isteyip yansıtamadığınız bir değerler var mıdır?*" sorusuna cesaret değerini örnek göstermiştir. Cesaretin kendisi için önemli bir değer olduğunu ve arkadaşları arasında da önemli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca cesareti sergileyecek ortamların her zaman olmadığını da dile getirmiştir.

4.1.5.14 Bağımsızlığa önem verme

Bağımsızlığa önem verme değerinin paylaşım sıklığı 4 olmuştur. Öğrenciler bağımsızlığımızla özdeşleşen bayrağımız camilerimiz gibi sembollerini de kullanmışlardır. Bu değer genellikle vatanseverlik, İstiklal Marşına ve Türk Bayrağına saygı değerleriyle birlikte yansıtılmaktadır ve iç içe geçmiştir.

K.2

Örneğin K-2'nin paylaşımında bağımsızlığımıza verilen değer yansıtılmıştır. Bununla birlikte bu paylaşımında dini ve manevi unsurlara saygı değerinden de bahsedilebilir.

4.1.5.15 Bilimsel olma

Bu değerinin paylaşım sıklığı 4 olmuştur. Öğrencilerin cehalete karşı olduklarını anlatan paylaşımlarla bilim adamlarının sözlerini paylaştıkları görseller ve bilimle alakalı yazılar bu değer kapsamında değerlendirilmiştir.

E.4

Yukarıdaki örnek paylaşımda E-4, Mevlana'nın ilme ve âlime verdiği değeri gösteren bir sözüne yer vermiştir.

4.1.5.16. Kadirşinashk

Bu değer paylaşım sıklığı 4'tür. Öğrenciler bize değer verenlerin kıymetini bilmemiz gerektiğini anlatan yazılı görseller paylaşmışlardır.

İE.2

Örnek paylaşım olarak İE-2'nin bize değer verenlerin peşinden gitmemiz gerektiğini anlatan paylaşımı gösterilebilir.

4.1.5.17 Kötü tezahürata karşı olma

Paylaşım sıklığı 4 olan bu değer genellikle futbol ile ilgili paylaşımlarda yansıtıldığı görülmüştür. İE-9'un örnek paylaşımı aşağıda verilmiştir. Aynı öğrencinin bu değeri ihlal ettiği de görülmüş olup öğrenci paylaşımları içerisindeki tutarsızlıklar kısmında bu duruma değinilmiştir. (Bkz. s.122).

İE.9

4.1.5.18 Nezaket sahibi olma

Nezaket sahibi olma değerinin paylaşım sıklığı 4'tür. Hadis ve diğer yazılarla bu değer yansıtılmıştır.

İE.9

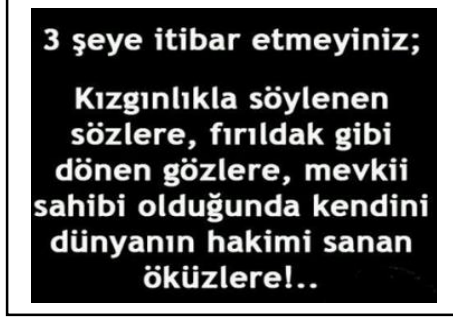

Örneğin İE-9 bu değerle ilgili bir hadis paylaşmıştır ve bu hadiste insanlara teşekkür etmesini bilemeyen Allah'a da şükredemeyeceği dile getirilmiştir.

4.1.5.19 Bencil olmama

Bencil olmama değerinin sıklığı 3 olmuştur. Bu üç örnekte öğrenciler, insanların egolarının aşırılığından bahsetmişlerdir

E.5

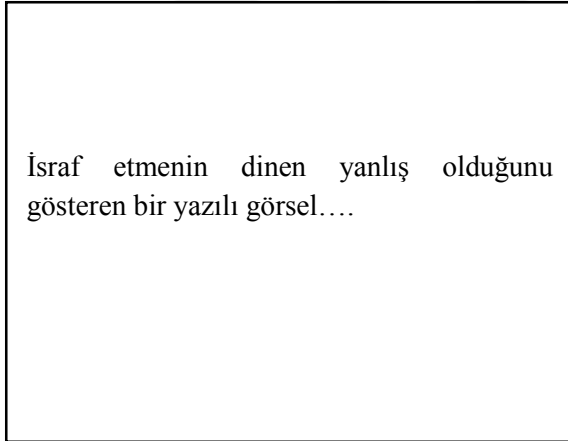

Örneğin E-5, paylaşımında mevki sahibi olduğunda kendini dünyanın hkimi sananlara itibar edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

4.1.5.20 İsraf Etmeme

Bu değerin paylaşım sıklığı 3'tür. Bu paylaşımlardan ikisi dinimiz açısından israf etmemenin önemini anlatmaktadır. Birisi ise bir tavsiye listesinde malımızı boşa sarf etmememiz gerektiğinden bahsetmektedir.

E.4

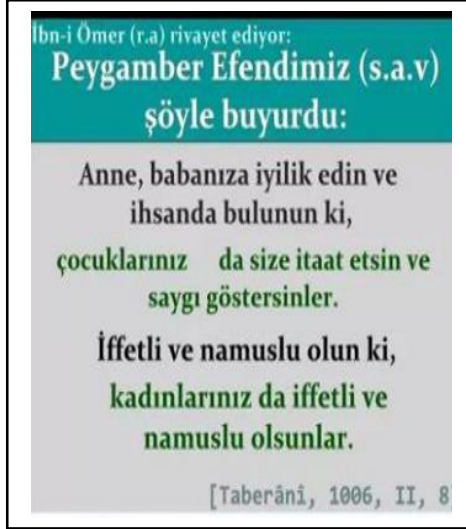

E-4'n paylaşımında, israf etmenin günah olduğunu anlatan bir paylaşım yapmıştır.

4.1.5.21 Namuslu olma

Öğrenci paylaşımlarından "*sıklığı 1-10 olan değerler*" arasında *namuslu olma* değerleriyle ilgili toplam paylaşım sıklığı 3 olmuştur.

E-5

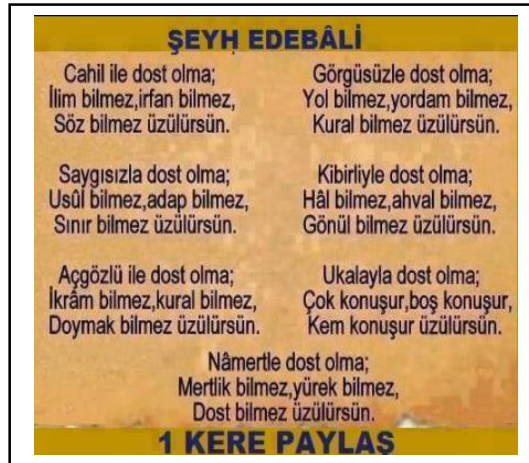

Örneğin E-5 paylaşımında, peygamber efendimizin iffetli ve namuslu olmanın önemi konusunda buyurduğu hadisine yer vermiştir. Ayrıca hadiste anne babaya iyilik etme ve iyi davranmaya da yer verilmiştir. Bu yüzden bu paylaşım anne babaya sevgi ve saygı ile iyilik etme değeri kapsamında da değerlendirilebilir.

4.1.5.22 Görgülü olma

Bu değer paylaşım sıklığı 3'tür. İE-4'ün Şeyh Edebali'nin şiirine yer verdiği paylaşımın bir kıtasında; görgüsüz birisiyle dost olunduğu takdirde bu kişinin yol, yordam ve kural bilmemesinden dolayı bizi üzebileceğinden bahsedilmektedir. Ayrıca bu şiirde dostluk, edepli olma, tok gözlü olma, cömertlik, kanaatkâr olma, alçak gönüllük ve saygı gibi değerlere de yer verilmiştir.

İE.4

4.1.5.23 Affedici olma

Affedici olma değerinin paylaşım sıklığı 2'dir. Bu iki paylaşımda öğrencilerden biri Mevlana'nın "*küsmek ve darılmak için bahaneler aramak yerine sevmek ve sevilmeğe yerine çareler arayın*" sözüne; diğer öğrenci de bayramda dargınların birbirleriyle barışması gerektiğine dair paylaşımda bulunmuştur.

İE.2

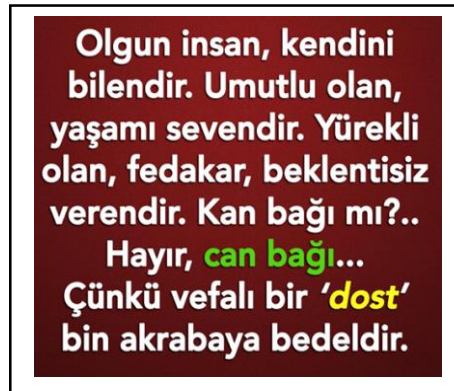

İE-2 paylaştığı bayram mesajında, kırdıklarımızdan af dilememiz ve kırıldıklarımızı affetmemiz gerektiğini anlatmıştır.

4.1.5.23 Fedakârlık

Bu değerin paylaşım sıklığı 2'dir. Bir öğrenci annenin fedakârlığını anlatan bir paylaşımda bulunurken E-5'in paylaşımı şu şekildedir:

E.5

Paylaşımda da görüldüğü üzere E-5, yürekli olan kişilerin fedakâr ve karşılık beklemeden verebilen kişiler olduğunu anlatan bir paylaşım yapmıştır.

4.1.5.24. Misafirperverlik

Bu değerlerin paylaşım sıklığı 1'dir.

4.2 ÖĞRENCİLERİN SOSYAL MEDYADA PAYLAŞMADIĞI DEĞERLER

Talim Terbiye Kurulunun ilköğretim düzeyinde hazırladığı ders programlarında yer alan değerlerden; demokrasi bilinci ve sadelik değerlerine öğrencilerin paylaşımlarında yer verilmediği tespit edilmiştir.

4.3 DEĞER İLE İLGİLİ PAYLAŞIMLARDAKİ TUTARSIZLIKLAR, ÇELİŞKİLER VE DEĞERSİZLEŞTİRMELER

Bu kısımda değer yansıtan paylaşımlardaki tutarsızlıklar ve çeliőkilere yer verilecektir. Ayrıca değerleri ihlal eden paylaşımlar irdelenecektir.

4.3.1 Tutarsızlıklar ve Çelişkiler

Bu bölümde çelişkili ve tutarsız olan öğrenci paylaşımlarına yer verilmiştir. Zira öğrencilerin paylaşımlarında birbiriyle çelişkili olan paylaşımlar yaptığı görölmüştür. Bu çelişkiler değerlendirilirken; aynı öğrencinin farklı zaman dilimlerinde yaptığı paylaşımlar arasındaki karşılaştırmalar dikkate alınmıştır. Aynı zamanda öğrenciler ile yapılan görüşmelerde öğrencilerin verdikleri cevaplar ve yaptıkları paylaşımların bazılarında çelişkiler fark edilmiştir. Bu duruma K-13'ün sabır değeri ile ilgili "[Sabır] bazen kabullenmektir" Şeklindeki paylaşımından hareketle görüşmelerde bu değere ilişkin olarak verdiği "[Sabır] bir Şeyi yapamadığımız zaman yılmamak ve vazgeçmemektir" Şeklindeki söylemi kanıt olarak gösterilebilir. Bu durumda öğrencinin sabır ile azimli olma ve kabullenme davranışını karıştırdığı söylenebilir. Diğer bir örnek öğrencilerin toplumsal olaylara duyarlılık değerine yükledikleri anlam olabilir. Zira görüşme yapılan her üç öğrenci de toplumsal olayları siyaset ile ilgili olaylarla karıştırmıştır.

Diğer yandan öğrencilerin 4'ünün paylaşımlarında tutarsızlık görülmüş olup, bunlardan üçü kanaatkâr olma değeri ile biri kötü tezahürata karşı olma değeri ile ilgilidir.

4.3.1.1 Kanaatkâr olma

Öğrenciler kanaatkâr olunması gerektiğini anlatan 20 paylaşım yapmıştır. Bununla birlikte 3 öğrencinin bu değerle ilgili tutarsız paylaşımları görülmüştür. Bu tür paylaşımlara örnek olarak E-8'in yaptığı 2 paylaşım aşağıda verilmiştir.

E-8'in yaptığı ilk paylaşımında eleştirel bir şekilde üstü başı yamalı ve kıyafetleri eskimiş bir babadan çocuğunun markalı elbise istemesini konu edinen bir paylaşım yapmıştır. İkinci paylaşımında ise bir telefon fotoğrafı ile "herkes telefonunun markasını yazsın bakalım" yazılı bir paylaşımında bulunmuştur. Yaptığı paylaşımlardan ilki kanaatkâr olmamızın gerekliliğini ve marka eşyalar uğruna ebeveynlerin ekonomik olarak yaşadığı zorluğu ifade ederken, ikinci paylaşım herkesin telefon markalarını yazılmasının istendiği bir paylaşım ve bu iki paylaşım birbiriyle tutarsızdır.

4.3.1.2 Kötü tezahürata karşı olma

Öğrenciler kötü tezahürata karşı olmamız gerektiğini anlatan 4 paylaşım yapmıştır. İE-9'un paylaşımlarında tutarsızlık fark edilmiştir. İE-9 yapılan görüşmelerde küfür

eden arkadaşlarından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiş fakat bazı futbol ile ilgili paylaşımlarının küfür içerdiği görülmüştür.

1

2

İE-9'un ilk paylaşımında "*kadın şiddeti, futbol küfrü hak etmiyor*" yazılı bir futbol forması görülmektedir. Öğrenci bu paylaşımında futbolda edilen kötü tezahüratın olumsuzluğunu anlatırken ikinci paylaşımında bir futbolcuya hakaret eden, bir yazılı bir fotoğraf paylaşmıştır. Bu iki paylaşımın ilkinde kötü tezahürata karşı bir tutum sergilerken ikinci paylaşımında bir futbolcuya hakaret içerikli yazı bulunmaktadır.

4.3.1.3 Değerleri ve değer ihlallerini birlikte barındıran paylaşımlar

Öğrenci paylaşımlarında en çok karşılaşılan çelişki türü paylaşımların bir değeri yansıtırken başka bir değeri ihlal etmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Aşağıda bu duruma örnek teşkil edecek bir paylaşımın yer verilmiştir.

E.4

Yandaki paylaşımında öğrenci dini değerlerini, israf etmemeyi, misafirperverliği yansıttığını düşündüğü bir paylaşımında bulunurken, kendisi gibi olmayanları sert bir şekilde ötekileştiren bir paylaşım yapmıştır ve bazı değerleri yansıtırken diğer taraftan farklılıklara saygı, insana değer verme gibi bazı değerleri

zedelemiştir.

4.3.2 Değersizleştirmeler

Öğrenci paylaşımlarında bazı değerlerin ihlal edildiği ve değersizleştirildiği tespit edilmiştir. Bu durumu gösteren tablo ve bulgulara Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9. Değerleri İhlal Eden Paylaşımların Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı

Değer	2015		2014		2013		2012		Σ E	Σ K	Σ E+K
	E	K	E	K	E	K	E	K			
İnsana Değer Verme	14	5	5	3	3	2	0	0	22	10	32
Farklılıklara Saygı	10	1	2	0	3	2	2	0	17	3	20
Çalışkanlık	5	2	6	4	1	1	0	0	12	7	19
Okul Sevgisi	4	3	3	4	1	2	1	0	9	9	18
Öğretmene Saygı	5	0	4	4	2	1	0	0	11	5	16
Anne Babaya Saygı	4	1	4	2	1	0	0	1	9	4	13
Doğruluk	3	2	1	0	0	0	1	0	5	2	7
Kanaatkâr Olma	0	0	1	2	1	1	1	0	3	3	6
Eşitlik	2	0	1	0	0	1	1	0	4	1	5
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	1	0	2	0	1	0	0	0	4	0	4
Millet Sevgisi	2	0	1	0	0	0	0	0	2	0	3

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin yaptıkları paylaşımlara bakıldığında, insana değer verme (32), farklılıklara saygı (20), çalışkanlık (19), okul sevgisi (18), öğretmene saygı (16), anne babaya saygı (13), doğruluk (7), kanaatkâr olma(6), eşitlik (5), sağlıklı olmaya önem verme (4) ve millet sevgisi (3) değerlerinin ihlal edildiği görülmüştür. Bu tür paylaşımların genel toplamalarına bakıldığında, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla değer ihlali içeren paylaşım yaptıkları fark edilmiştir.

Değersizleştirmelerin ve yapılan bazı paylaşımların sebeplerini anlayabilmek için yapılan görüşmelerde öğrencilere; yaptıkları tüm paylaşımları genel olarak neden yaptıkları ve bu paylaşımların kendilerini yansıtıp yansıtmadıkları sorulmuş ve bu konuda bilgi toplanmaya çalışılmıştır. Ardından bu öğrencilere yaptıkları bazı paylaşımlar gösterilmiş ve bu paylaşımlar üzerinden ne amaçla paylaşım yaptıkları üzerinde konuşulmuştur. İE-9, bu görüşmede genel olarak yaptıkları paylaşımlarının *“birçoğuna inandığı ve bazı konularda arkadaş listesindeki kişileri bilgilendirmek istediği için yaptığını”* dile getirmiştir. Ayrıca etrafında çok fazla mutsuz insan olduğunu bu yüzden bazı paylaşımları da arkadaş listesindeki kişileri *mutlu etmek,*

güldürmek ve onlarla birlikte eğlenmek için paylaştığını belirtmiştir. K-13 yaptığı paylaşımlardan çoğunun kendini yansıttığını, bazılarının sadece eğlence amaçlı olduğunu ve ilgi çektiğini dile getirmiştir. K-8 ise her zaman inandığı şeyleri paylaştığını ve eğlence amaçlı paylaşım yapmadığını söylemiştir.

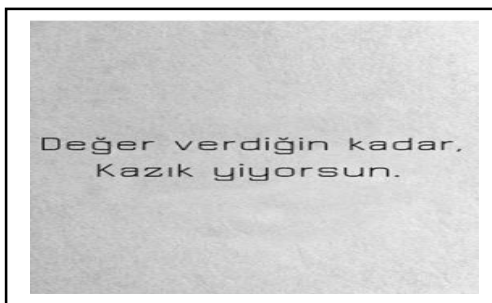
Görüşme yapılan öğrencilere değerleri ihlal eden paylaşımları gösterildiğinde ise her üç öğrencide bu paylaşımların bir kısmının kendilerini yansıttıklarını bir kısmının da kendilerini yansıtmayıp sadece eğlenme amacıyla veya ilgi çekici oldukları için paylaştıklarını dile getirmişlerdir.

Görüldüğü üzere öğrenciler farkında olarak veya olmayarak; kendini yansıtmak, başkalarını bilgilendirmek, kendisini fark ettirmek, eğlenmek, eğlendirmek ve inançlarını dile getirmek gibi çeşitli gerekçelerle değer ihlalleri içeren paylaşımlar yapmışlardır. Bu değerlerin ihlal edilmesine dair paylaşım örnekleri aşağıda verilmiştir.

4.3.2.1 İnsana değer verme

En fazla ihlal edilen değer “insana değer verme”dir. Bu değerinin 32 paylaşımda değersizleştirildiği/ihlal edildiği fark edilmiştir. Bu değersizleştirmelerin önemli bir kısmının, sadece eğlenmek ve gülmek amaçlı olduğu görülmüştür. Ayrıca insanlara değer verildiğinde değer veren kişinin zarar gördüğünü anlatan paylaşımlar dikkat çekmiştir. Öğrencilerin, sevmedikleri kişi, olay ya da durumlar hakkında alay ederek veya hakaret ederek bu değeri ihlal ettiği paylaşımlar da tespit edilmiştir.

K.4

K.13

Yukarıdaki örneklerde K-4, insanlara ne kadar çok değer verirsek o kadar zarar gördüğümüzü anlatan bir paylaşım yapmıştır. K-13 yaptığı paylaşımda her

söylenilene cevap vermek zorunda olmadığını anlatmıştır. K-13 bu anlatımda; söz söyleyenleri köpeğe, söylediklerini köpek havlamasına benzetmiştir. Üstelik bu durumda yapması gereken şeyin *hoşt* deyip geçmek olduğunu mecazi şekilde anlatmıştır. K-13'e yapılan görüşmeler de bu durumla örtüşmektedir. Görüşmede, öğrenciye yaptığı bu paylaşım gösterilmiş ve bu paylaşımın kendisi için geçerli olup olmadığı sorulmuştur. K- 13 ise “*bazen her söylenilene cevap vermemek gerekiyor. Okulda bazı arkadaşlarımız kaba konuşuyorlar, garip laflar ediyorlar mesela. Bazen de tartışmaya çalışıyorlar. Onlara cevap vermiyorum bazen. Yoksa onlar gibi oluyorsunuz*” şeklindeki söylemiyle paylaşımının doğruluğunu teyit etmiştir. Söylemden de anlaşılacağı üzere ona göre anlatılar doğru olup ve bazen insanlara laf yetiştirmemek gerekmektedir.

İE.9

K.11

İE-9 Justin Bieber isimli şarkıcının fotoğrafı ile bir sinek fotoğrafını aynı karede paylaşmış ve bunlardan hangisini daha çok beğendiğimizi öğrenmek istemiştir. Burada bu şarkıcıyı sevmediğini bu şekilde aşağılayarak göstermiştir. İE-9'a, yukarıda verilen paylaşımını ne için paylaştığı sorulduğunda, bu şarkıcıyı sevmediğini belirtmiş ve sinekle karşılaştırılmasını da komik bulduğu için paylaştığını söylemiştir. Son örnek paylaşım olan K-11'in paylaşımında, bazı hayvanlar ve onun derisinden yapılan eşyaları sıralamış ve bunların bayanların sevdiğini söylemiştir. Bu paylaşımın sonunda da bayanların bu eşyaları alabilecek bir eşeğe ihtiyacı olduğunu söyleyerek erkekleri küçümsediği görülmektedir. K-11 bu paylaşımın başına "aynen" şeklinde bir yorum yazarak katıldığını belirtmiştir.

4.3.2.2 Farklılıklara saygı

Farklılıklara saygı değerini ihlal eden ve değersizleştiren paylaşım sayısı 20'dir. Öğrencilerin, insanların fiziksel özellikleri, dinleri ve bazı davranışları hakkında farklılıklara saygı göstermediği paylaşımları görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin arkadaşları arasında eğlenmek amaçlı yaptığı bazı paylaşımların da farklılıklara saygı değerini ihlal ettiği fark edilmiştir. Bu değeri erkek öğrencilerin 17 kez ihlal ettiği görülmüş olup kız öğrencilere göre çok daha fazla ihlal ettikleri tespit edilmiştir.

İE.7

İE.1

Yukarıdaki paylaşımlardan İE-7'nin paylaşımında, bir kişinin saç şeklinde dolayı o kişiyi Arizona kertenkelesine benzettiği ve küçümsediği fark edilmiştir. Bazı öğrencilerinde aynı şekilde insanların fiziksel görünüşlerini ve kılık kıyafetlerini eleştirdikleri görülmüştür. İE-1'in paylaşımı eğlence amaçlı paylaşımlara örnek oluşturmaktadır. Bu paylaşımında Hindistan'daki hayvanları kutsal sayma inancıyla alakalı bir espri yapılmış ve inanışlarına saygı gösterilmemiştir.

4.3.2.3 Çalışkanlık/okul sevgisi

Çalışkanlık değerinin ihlal edilme sayısı 19'dur. Okul sevgisi değeri ise 18 kez ihlal edilmiştir. Öğrencilerin genellikle okuldaki derslerine çalışma konusunda bu değeri ihlal ettiği görülmüştür. Bu değeri ihlal eden birçok öğrenci okul sevgisi değerini de

ihlal etmiştir. Paylaşımların çoğunda eğlence ve dalga geçme amaçlı yazılı görseller dikkat çekmiştir.

K.11

E.6

K.2

İE.6

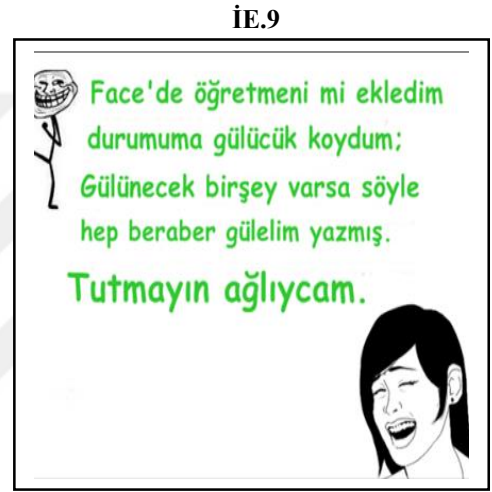

Yukarıdaki örneklere bakıldığında K-11, okulun sınavların ve ödev yapmanın kendisi için sinir bozucu olduğunu gösteren paylaşım yapmıştır. E-6 ise yüksek not alan öğrencinin de sınıfta kalan öğrencinin de en sonunda öleceğini anlatan bir paylaşım yapmıştır. K-2 ise okul ile ölüm arasında ilişki kuran bir paylaşımında

bulunmuştur. Son olarak İE-6 ders çalışmaya başladıktan 30 saniye sonra hemen uykusunun geldiğini gösteren bir fotoğraf paylaşmıştır. Bu paylaşımların çoğunun eğlence amaçlı sitelerden alınmış olduğu fark edilmiştir.

4.3.2.4 Öğretmene saygı

Öğretmene saygı değeri 16 kez ihlal edilmiş olup bu tür paylaşımların çoğu espri mahiyetindeki paylaşımlardan oluşmuştur.

Verilen örnek paylaşımlardan K-11'in paylaşımında, öğretmenlerin espri yeteneğini eleştiren bir çizime yer verilmiştir. Bu çizimde, öğretmen espri yaptıktan sonra sınıf içerisinde öğrencilerin, 'kaçın' diye bağırdığı görülmekle birlikte bu esprileri "hayır!" "yeter!" gibi söylemlerle beğenmedikleri anlatılmıştır. İE-9, öğretmenlerin Facebook kullanımındaki acemiliğini anlatan bir paylaşım yapmış olup, bu paylaşımında gülcük sembolünü anlayamayan bir öğretmenin haliyle alay edilmiştir.

4.3.2.5 Anne babaya saygı

Bu değer 13 kez ihlal edilmiş olup, bu değersizleştirmeler genellikle eğlence veya mizah amaçlı paylaşımlardan oluşmaktadır.

İE.1

K.11

Verilen örnek paylaşımlarda İE-1 annesinin izin vermediği bir şeye babasının izin vermesi durumunda hissettiği sevinç anlatan bir paylaşımında bulunmuştur. K-11'in paylaşımında ise annesinin aşırı korumacı olduğunu anlatmıştır. Balkondan aşağı bakan bir çocuğa verilen tepki paylaşımına yansımıştır.

4.3.2.6 Doğruluk

Doğruluk değerinin ihlal edilme sayısı 7'dir.

K.13

İE.4

Yukarıdaki paylaşımlarda da diğer ihlallerin çoğunda olduğu gibi eğlence ve mizah amacı güdülmüştür. Öğrencilerin birçoğu paylaşımlarında doğruluk değerini ihlal ederken kopya çekmeyi mizahi tarzda ele alarak kurtarıcı bir eylem olarak

göstermişlerdir. İE-4'ün yukarıdaki paylaşımı buna bir örnek teşkil etmektedir. K-13'ün paylaşımında "*Bizi seviyormuş gibi yapanlara biz de inanyormuş gibi yaparız; sıkıntı yok.*" cümlesi yer almıştır. Öğrenciye bu paylaşımındaki durumu gerçek hayatta yaşayıp yaşamadığı sorulduğunda her zaman olmasa da bazen bu duruma düştüğünü ve sınıfında aynı ortamı paylaştığı arkadaşlarıyla iyi geçinmek adına yaptığını söylemiştir.

4.3.2.7 Kanaatkâr olma

Bu değer tüm paylaşımlara bakıldığında 5 kez ihlal edilmiştir.

Örnek paylaşımlardan K-4, içinde havuzu olan lüks bir ev fotoğrafını paylaşmış ve böyle evi olmasını isteyenlerin beğenmesini istemiştir. E-7'nin paylaşımında ise lüks bir arabayla çektiği fotoğraf görülmektedir. Kanaatkâr olma değerini ihlal eden paylaşımların bazılarında en pahalı veya son model cep telefonu, bilgisayar gibi eşyalara sahip olmanın mutluluğunu, öğrencilerin dile getirdikleri fark edilmiştir.

4.3.2.8 Eşitlik

Paylaşımlar incelendiğinde eşitlik değerinin 5 kez ihlal edildiği fark edilmiştir. Bu paylaşımların 4'ü erkek öğrenciler tarafından yapılmış ve paylaşımlarda kadın erkek ayrımcılığından duydukları rahatsızlığı mizahi bir dille anlatmışlardır.

İE.4

Örneğin İE-4, kadınlarla erkeklerin aynı davranışlarına verilen farklı tepkileri eleştiren bir paylaşım yapmıştır ve paylaşım bu eşitsizliğin haksız olduğunu anlatmaktadır. Paylaşım 6 maddeden oluşmaktadır ve ilk maddesinde "*kadın erkeğe vurduğunda cesurdur, erkek kadına vurduğunda canidir.*" cümleleri yer almaktadır. Bu cümlelerden anlaşılacağı üzere eşitliğin her zaman adil olmadığı gerçeği ihlal edilmiştir.

4.3.2.9 Sağlıklı olmaya önem verme

Sağlıklı olmaya önem verme değerinin 4 paylaşımında ihlal edildiği görülmüştür. Paylaşımın tamamı erkek öğrenciler tarafından yapılmıştır. Öğrenciler genelde sağlıksız yiyecekleri güzel gösteren paylaşımlar yapmışlardır.

E.8

E-8'in sevdiği yiyeceklerin fotoğraflarını sayfasında paylaştığı görülmüş olup daha çok sağlıksız yiyecek ve içecekleri tercih etmiştir. Yukarıdaki paylaşımın başına öğrenci "*kova kova patates keyfi*" yazmıştır.

4.3.2.10 Millet sevgisi

Öğrenciler tarafından bu değer 3 kez ihlal edilmiştir ve paylaşımların eğlence amaçlı yapıldığı görülmüştür.

E.6

4.4 FACEBOOK'TA YER ALAN DİĞER UNSURLAR

Bu kısımda öğrencilerin Facebook platformunu kullanım amaçlarına ve yaptıkları diğer paylaşım türlerine değinilecektir.

4.4.1 Facebook'u Kullanım Amacı

Öğrencilerle yapılan görüşmeler ve paylaşım analizleri neticesinde öğrencilerin Facebook'u kullanım amaçları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda öğrencilere yöneltilen "Facebook'u üç kelimeyle ifade eder misiniz?" sorusuna İE-9 : "*dozunda kullanılmazsa zaman hırsızlığı, sosyallik ve iletişim*" cevabını vermiştir. K-8 "*iletişim aracı*" ve K-13 de "*sosyallik, iletişim, eğlence*" cevabını vermiştir. Öğrencilere Facebook'un olumlu yönleri sorulduğunda K-13, "*bilmedikleri hakkında bilgi sağladığını ve dersler için paylaşımlarda bulunabildiğini*" K-8, "*iletişim sağlayabildiğini*", İE-9, "*haber ve bilgi almada ve arkadaşlarıyla iletişimi sağlamada*

kolaylık sağladığını belirtmişlerdir. Facebook'un olumsuz yönleri için K-13, *küfürlü paylaşımlar*, K-8, *saçma ve sinir bozucu paylaşımlar*, İE-9, *can sıkıcı paylaşımlar*, *iletişim kopukluğu* şeklinde fikirlerini dile getirmişlerdir.

4.4.2.Öğrencilerin Facebook'ta Yaptıkları Diğer Paylaşımlar

Öğrencilerin sıklıkla tercih ettikleri paylaşım türleri aşağıda belirtilmiştir:

- Komedi Tarzındaki Videolar, Yazılar ve Fotoğraflar
- Oyunlarla İlgili Paylaşımlar
- Kendi Fotoğrafını Paylaşma
- Yer Bildirimi
- Şarkı paylaşımları

Bu temalarla ilgili paylaşım sıklıkları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Sıklıkla Tercih Ettiği Paylaşım Türlerinin Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı

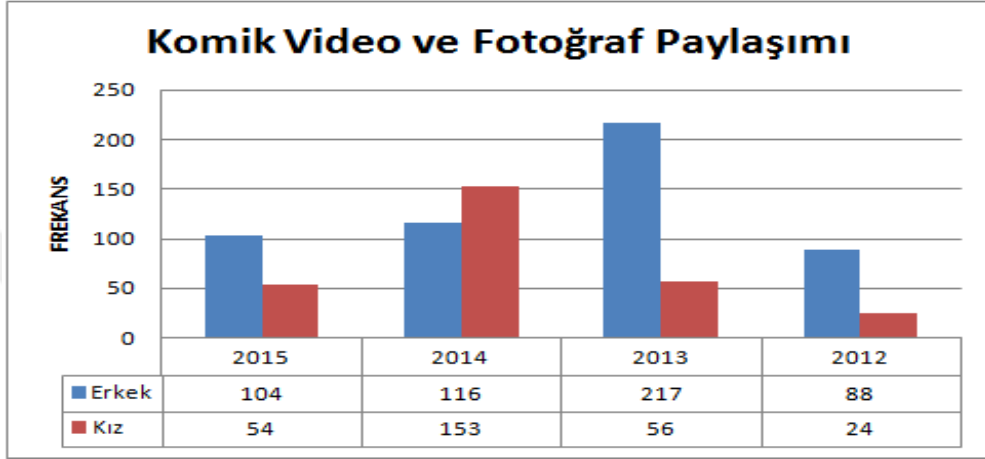
Paylaşım Türü	2015		2014		2013		2012		ΣE	ΣK	$\Sigma E+K$
	E	K	E	K	E	K	E	K			
Komedi Tarzındaki Videolar, Yazılar ve Fotoğraflar	104	54	116	153	217	56	88	24	525	287	812
Oyunlarla İlgili Paylaşımlar	72	65	74	76	159	79	227	28	532	248	780
Kendi Fotoğrafını Paylaşma	93	217	68	222	41	65	12	27	214	531	745
Yer Bildirimi	22	23	21	29	9	23	2	9	54	84	138
Şarkı Paylaşımları	14	3	14	5	19	7	12	11	59	26	85

Tablo 10'da görüldüğü üzere 2012-2015 yılları arasında 30 öğrencinin paylaşımları incelendiğinde komedi tarzındaki paylaşımlar (812), en çok tercih edilen paylaşım türü olmuştur. Öğrencilerin diğer paylaşımlarının frekanslarına bakıldığında, oyunlarla ilgili paylaşımlar (780), kendi fotoğrafını paylaşma (745), yer bildirim (138) ve şarkı paylaşımları (85) fazla tercih edilen diğer paylaşım türleridir.

4.4.2.1 Komedi tarzındaki videolar, yazılar ve fotoğraflar

Tablo 9’da görüldüğü gibi, komedi tarzındaki paylaşımlar (video, yazı ve fotoğraf) Facebook kullanımında öğrenciler tarafından en çok tercih edilen paylaşım türüdür. Bu durum aşağıdaki grafikte yıllara göre incelenmiştir.

Grafik 1. Komedi Tarzında Videolar, Yazılar ve Fotoğraflar

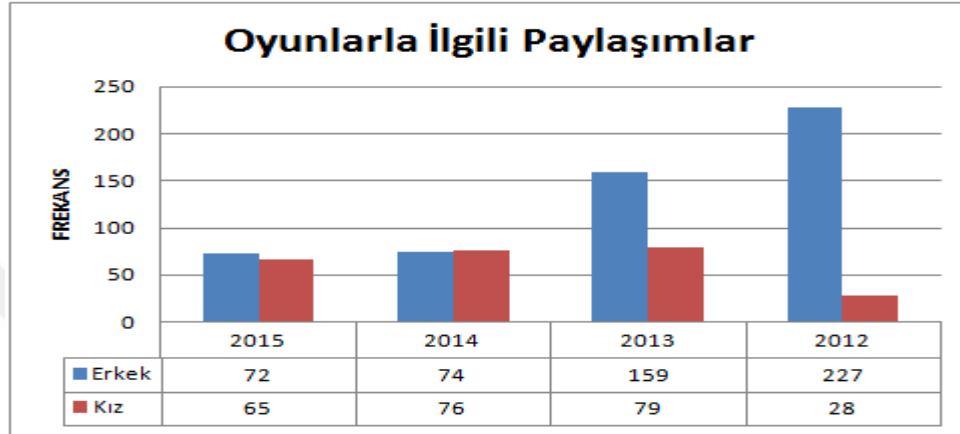

Yukarıdaki grafik incelendiğinde 2012-2015 yılları arasında erkek öğrenciler 525, kız öğrenciler 287 kez bu tür paylaşımında bulunmuştur. Erkek öğrencilerin komedi tarzındaki paylaşımları daha çok tercih ettiği görülmekle birlikte sadece 2014 yılında kız öğrenciler bu tarz paylaşımları daha çok tercih etmiştir. Bu tür paylaşımların neden çok tercih edildiği öğrencilere sorulduğunda İE-9 : "*Beni güldüren şeyleri arkadaşlarım da görsün istiyorum, eğlenmek ve eğlendirmek için...*" cevabını vermiştir. Aynı soruyu K-13 : "*Eğlenmek, stres atmak için*" şeklinde yanıtlamıştır. " K-8 ise : "*Ben böyle paylaşımlar çok yapmam ama çok beğendiğim bir şey olursa paylaşıyorum bazen.*" cevabını vermiştir. K-8'e bu tür paylaşımların neden popüler olduğu sorulduğunda K-13 : "*İnsanlar gülmek ve dikkat çekmek istiyor herhalde... Tam bilmiyorum*" cevabını vermiştir.

4.4.2.2 Oyunlarla ilgili paylaşımlar

İkincil olarak öğrencilerin oyunla ilgili paylaşımları yaptıkları tespit edilmiştir. Bu durumla ilgili grafik aşağıda sunulmuştur.

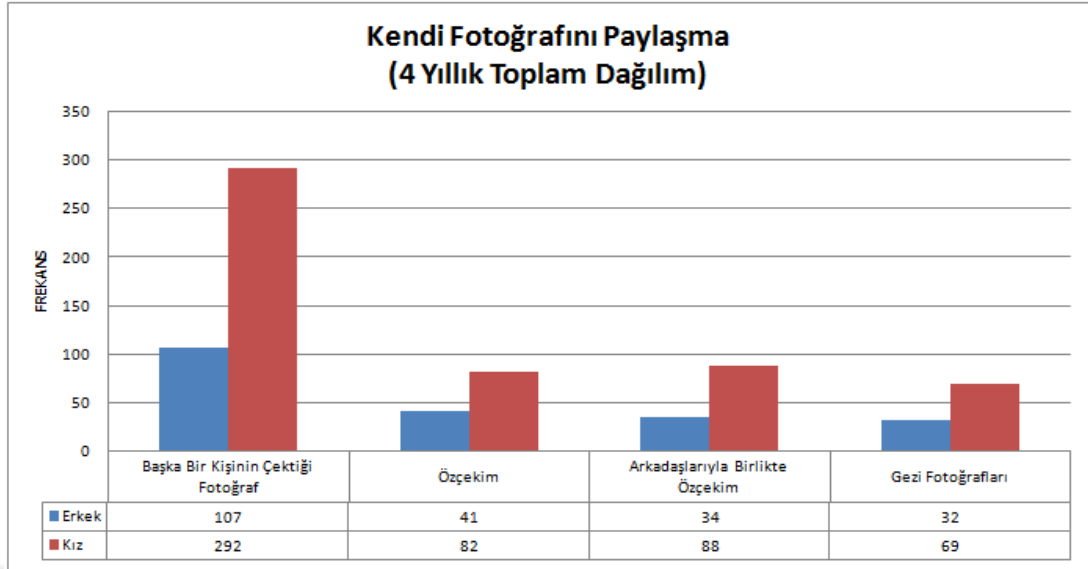
Grafik 2. Oyunlarla İlgili Paylaşımlar

Grafik 2 incelendiğinde, çoğu öğrencinin Facebook kullanmaya başladıkları ilk yıllar olan 2012 ve 2013 yıllarında en çok oyun paylaşımında buldukları görülmüştür. Öğrencilerin çoğu Facebook'ta arkadaşlarıyla olan ilk iletişimlerini oyun oynarken başlatmıştır. Öğrencilerin yaşı ilerledikçe Facebook oyunlarına ilgilerinin azaldığı söylenebilir. Ayrıca erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla oyun paylaşımında bulunduğu görülmüştür. Oyun paylaşımlarında öğrencilerin istemleri dışında ortaya çıkan ticari kaygı taşıyan reklamlar ve şiddet barındıran oyun içerikleri dikkat çekmiştir.

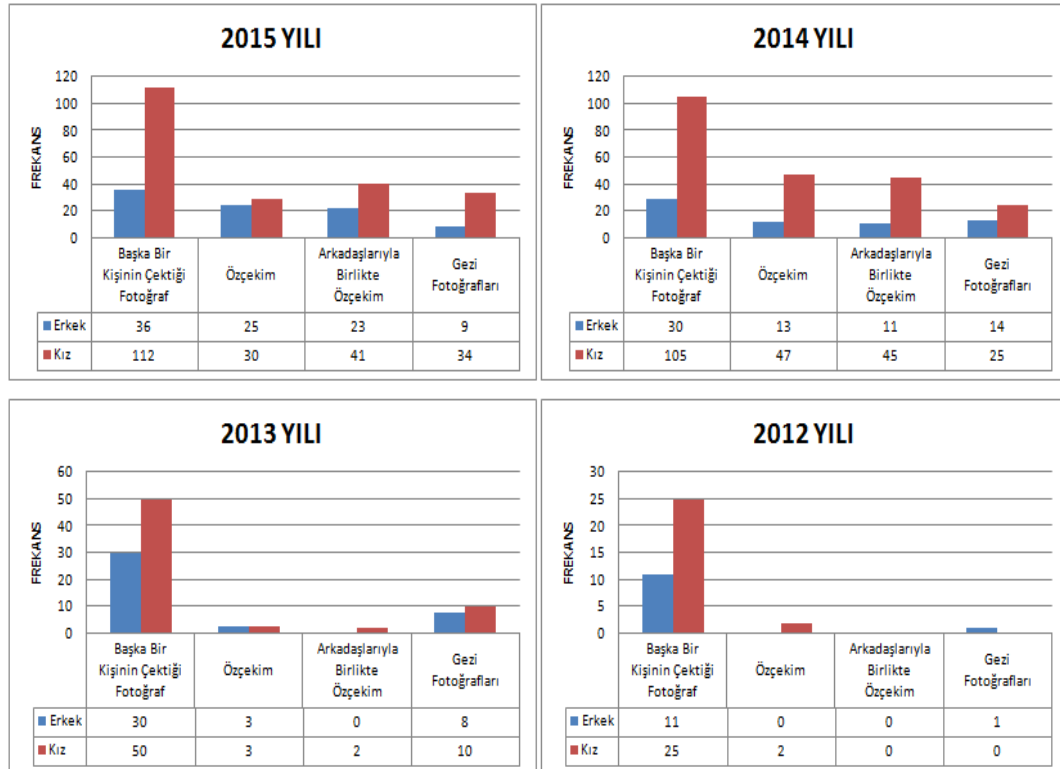
4.2.2.3. Kendi fotoğrafını paylaşma: Öğrencilerin yıllara göre kendi fotoğrafını paylaşma durumları "öz çekim, başkasının çekimi, geziye gittikleri yerlerdeki çekimleri" olarak ele alınmış ve grafik 3'te sunulmuştur.

Grafik 3. Kendi Fotoğrafını Paylaşma

Öğrencilerin 4 yıl içerisinde paylaştıkları kendi fotoğraflarının frekansları incelendiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre çok daha fazla paylaşımları olduğu tespit edilmiştir. Grafik 4'te ise bu durumun yıllara göre değerlendirilmesi yapılmıştır.

Grafik 4. Yıllara ve Cinsiyete Göre Kendi Fotoğrafını Paylaşma

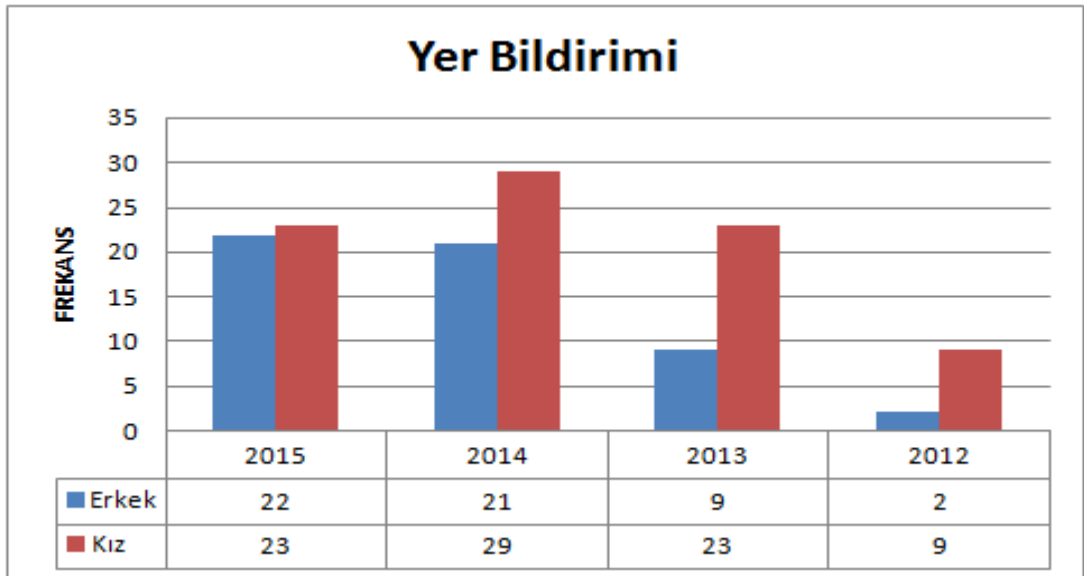
Yıllar bazında öğrencilerin kendi fotoğrafını paylaşma durumları incelendiğinde, öğrencilerin ilk yıllarda daha az paylaşımında bulunduğu ve bu paylaşımın genellikle başkalarının kendilerini çektiği fotoğraflar olduğu görülmüştür. Öte yandan öğrencilerin yaşları ilerledikçe kendi fotoğraflarını paylaşma sıklığının arttığı tespit edilmiştir.

K-13, İE-9 ve K-8'e yöneltilen " Facebook'ta öz çekim paylaşıyor musun? Özçekim neden Facebook'ta çok tercih ediliyor " sorularına K-13 : " Arada bir selfie paylaşıyorum. Beğendiğim için paylaşıyorum. Eee... Başkaları da kendilerini beğendikleri için olabilir." cevabını vermiştir. Aynı sorulara İE-9 : " Çok olmasa da evet. Ailemle selfie yapıyorum. Bir yerlere gidiyoruz. Abant'a falan gidiyoruz. Oralarda selfie yapıyorum. Kardeşim omzuma falan çıkıyor. Onunla selfie yapıyoruz. Eğlenceli oluyor yani. O anki yaptıklarımızı başkaları da görmüş oluyor." şeklinde yanıtlamıştır. K-8 ise yöneltilen soruları : "Ben çok çekmiyorum tabi ki. Çekenler var. Neden çektikleri hakkında bir fikrim yok." şeklinde cevaplamıştır. Bu cevaplardan da anlaşılacağı üzere öğrenciler fotoğraflarını, genelde başkalarının görmelerini sağlamak, eğlenmek ve beğeni toplamak için paylaştıkları söylenebilir.

4.2.2.4 Yer bildirim

Öğrencilerin Facebook'ta yaptıkları yer bildirimleri, yıllara göre aşağıdaki grafikte sunulmuştur.

Grafik 5. Yer Bildirimi

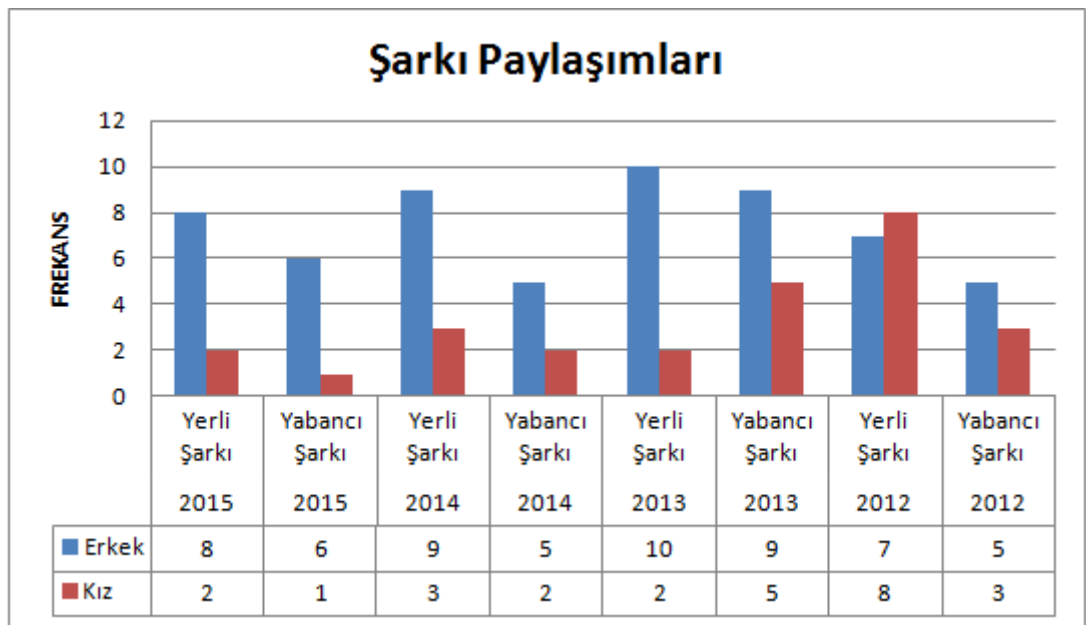

Grafikte 5'te görüldüğü üzere kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran daha fazla yer bildirimini yaptığı görülmüştür. Öğrencilerin Facebook'u ilk kullandıkları yıllarda daha az paylaşım yaptıkları fark edilmektedir. Öğrencilere yöneltilen " Facebook'ta yer bildirimini yapıyor musun? Yer bildirimini ne için yapılır?" sorusuna İE-9 "Kendi telefonumda internet olmadığı için yapmıyorum. Nerede olduğumuzu haber veremediğimiz arkadaşlar için falan yer bildirimini yapıyoruz. Bazen toplanıp eğleniyoruz." şeklinde cevap vermiştir. Aynı soruya K-13 : "Mesela diyelim ki bir yere gittiğimiz de başkaları da gittiğim yeri görsün diye olabilir. Belki benim beğendiğimi onlarda beğenebilir diye düşünüyorum" şeklinde yanıt vermiştir. K-8 ise : " Ben yer bildirimini yapmıyorum. Yapanlar gittikleri yer hakkında arkadaşlarını bilgilendiriyor." cevabını vermiştir. Yer bildiriminin yapılmasına ilişkin öğrencilerin verdiği cevaplar dikkate alındığında iletişim, bilgilendirme ve buldukları yeri ve konumu başkasına gösterme ve beğenilme amacıyla yapıldığı düşünülebilir.

4.2.2.5 Şarkı ile ilgili paylaşımlar

Öğrencilerin şarkı ile ilgili paylaşımları; şarkı türleri, dil ve yıl kriterlerine göre aşağıda sunulmuştur.

Grafik 6. Şarkı Paylaşımları

Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla şarkı paylaştığı fark edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin paylaştığı şarkı türleri incelendiğinde yerli şarkı 49 yabancı şarkı 36 kez paylaşılmıştır. Öğrencilere yöneltilen "*Şarkı paylaşımı yapıyor musunuz ve ne tür şarkılar paylaşıyorsunuz?*" sorusuna hepsi benzer cevaplar vermiş dinlemekten hoşlandıkları ve beğendikleri şarkıları paylaştıklarını dile getirmişlerdir. Yerli şarkılardan Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziğine ait hiç bir şarkı paylaşımı görülmemiştir ve öğrenciler genellikle pop tarzında şarkıları paylaşmayı tercih etmiştir. İmam hatip okullarına devam eden 3 öğrenci toplam 4 adet ilahi tarzında müzik videosu paylaşmıştır. Yerli müzik paylaşımların pop, rap ve ilahi tarzındaki müzik daha çok tercih edilmiştir. Yabancı müzik paylaşımlarına bakıldığında rap ve hip hop tarzındaki şarkılarının diğer türlere göre yoğunlukta olduğu görülmüştür. Paylaşım yapılan şarkıların birçoğu video klip şeklindedir ve özellikle rap tarzındaki şarkıların bazılarında ahlaka aykırı söz ve görüntüye rastlanmıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde daha önceden ortaya konan bulgular eşliğinde, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda çıkan sonuçlar tartışılmıştır. Araştırma sonuçları dahilinde öneriler sunulmuştur.

5.1. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde araştırmada bulgular ışığında ortaya çıkan sonuçlar, konu ile ilgili diğer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Araştırma problemleri doğrultusunda çıkan sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

5.1.1 Facebook Platformunda Yansıtılan Değerler

Yapılan çalışmada, 30 öğrencinin 2012 yılından 2016 yılına kadar yaptıkları tüm paylaşımlar incelenerek Facebook platformunda hangi değerleri yansıttıkları araştırılmıştır. Araştırma neticesinde 30 öğrencinin belirtilen tarihler arasındaki tüm paylaşımları incelendiğinde *sadelik* ve *demokrasi bilinci* değerleri haricinde tüm değerlerin en az 1 kez paylaşıldığı tespit edilmiştir. *Sevgi, saygı, duyarlılık, özgüven, insana değer verme, merhamet* ve *dostluk* değerleri, öğrenciler tarafından en fazla tercih edilen değer paylaşımları olmuştur.

Paylaşım sıklığına bakıldığında en çok paylaşılan değer, üst değer olarak değerlendirilen sevgi (794/30 öğrenci) değeri olduğu tespit edilmiştir. Sevgi değerinin alt değerleri, paylaşım sıklığına göre anne baba sevgisi (218), arkadaş sevgisi (157), kardeş sevgisi (73), sporseverlik (65), vatanseverlik (61), hayvanseverlik (57), peygamber sevgisi (39), öğretmen sevgisi (33), bayrak sevgisi (27), millet sevgisi (23), müzikseverlik (22), Atatürk sevgisi (10) ve okul sevgisi (9) olarak sıralanmıştır.

Bireylerin kişilikleri, tutumları, davranışları ve değerleri öncelikle anne-babadan daha sonra da sosyal çevresini oluşturan kişilerden etkilenir ve bundan dolayı aile, okul ve sosyal çevre çocuklar açısından hayati bir öneme sahiptir (Kaya, 1997:193). Sevgi üst değeri bağlamında öğrenci paylaşımları incelendiğinde, paylaşım sıklığı bakımından ilk üç sırayı anne-baba sevgisi (218), arkadaş sevgisi (157) ve kardeş sevgisi (73) oluşturmuştur. Bu sıralama öğrencilerin hayatlarında en önemli pozisyona sahip kişilerin sosyal medya ortamına yansımalarıdır ve onlara karşı duydukları sevgi ve bağlılığı sosyal medya ortamında da ifade etmişlerdir. Bununla birlikte öğrencilerin sosyal çevresinde önemli bir yere sahip olduğunu düşündüğümüz öğretmen ve okul değerlendirildiğinde, öğretmen sevgisinin 33 paylaşım sıklığıyla 8. sırada, okul sevgisinin de 9 paylaşım sıklığı ile 13. sıra olan son sırada olduğu görülmüştür. Dikkat çeken diğer bir husus ise öğrencilerin, bazı öğretmenlerden kendilerine saygı göstermesini beklediklerini belirtmeleridir. Bununla birlikte kendilerine daha yakın ve ilgili davranan öğretmenleri arkadaş listelerine ekledikleri ve onlarla ilgili daha fazla paylaşımda buldukları görülmüştür. Kendilerine yakın bulmadıklarını ise arkadaş listelerine eklemedikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin hayatlarının önemli bir kısmını geçirdikleri okulun, sevgi üst değeri bağlamında son sırada yer bulması da düşündürücüdür. Zira öğrencileri her anlamda hayata hazırladığımız, değerlerimizi aktardığımız en önemli kurumlardan biri okuldur (Aydın ve Gürler, 2014 : 49-51; Halstead,1996: 3, Lickona, 1991: 3-5). Öğrencilerin okulu sevmesi ve okula karşı aidiyet duygusunu kazanması; doğru tutum, davranış ve değerleri edinmeleri açısından elzemdir.

Saygı üst değerine dair 504 defa paylaşım yapıldığı tespit edilmiştir . Bir üst değer olan saygı değeri bağlamında öğrencilerin, dini değerlere saygı (301), dini günlere saygı (72), anne ve babaya saygı (48), sanata saygı (14), öğretmene saygı (14),Türk bayrağına ve İstiklal Marşına Saygı (13), Türk büyüklerine saygı (12), kültüre saygı (10), farklılıklara saygı (9), engellilere saygı (8), özel yaşamın gizliliğine saygı (3) alt değerleriyle ilgili paylaşımlarda buldukları görülmüştür.

Saygı üst değerine ilişkin ilk üç sırayı sırasıyla dini değerlere saygı, dini günlere saygı ve anne babaya saygı alt değerleri oluşturmuştur. Ortaya çıkan sonuçlara göre öğrencilerin dini değerlere karşı duydukları saygı ve sevgi, alt değerler bazında Facebook'ta en çok yansıtılan değer olmuştur. Bu sonuca göre 8. sınıf öğrencileri

açısından sosyal medyadaki değer paylaşımlarında dini unsurların çok önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

Ergenlik döneminin ilk yılları, ahlaki konular bakımından öğrencilerin en hassas olduğu dönemlerdir. Bununla birlikte bu dönem öğrencilerin ahlaki ve dini gelişimleri ile aynı doğrultuda ilerler (Hökelekli, 2015: 267-268; Koç, 2004: 236-237). Bu bağlamda öğrenciler tarafından sosyal medyanın, dini değerlerin de yansıtılmasında bir araç olarak kullanılabilirdiği söylenebilir. Anne ve babaya saygı değerinin, anne baba sevgisi değerinde olduğu gibi öğrenciler tarafından çok paylaşılması, öğrenciler için ebeveynlerinin, hayatlarının her alanında en önemli kişilerden olduğu gerçeğini bir kez daha göstermiştir.

Duyarlılık üst değerine dair paylaşımlar 368 defa yapıldığı fark edilmiştir. Bir üst değer olan duyarlılık değeri bağlamında öğrencilerin estetik duyarlılık (196), toplumsal olaylara duyarlılık (47), doğal çevreye duyarlılık (43), milli ve evrensel değerlere duyarlılık (40), dini ve manevi unsurlara duyarlılık (35), tarihsel mirasa duyarlılık (5), kültürel mirası korumaya duyarlılık (2) alt değerleriyle ilgili paylaşımlarda buldukları tespit edilmiştir.

Duyarlılık üst değeri bağlamında en fazla paylaşılan alt değer estetik duyarlılık olmuştur. Estetik duyarlılık yansıtan paylaşımların büyük çoğunluğunu doğa ve manzara tarzında resim ve fotoğrafların oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu tip paylaşımların bir bölümünün aynı zamanda doğal çevreye duyarlılık değeri ile de ilişkili olduğu fark edilmiştir. Estetik çok boyutlu bir kavramdır ve estetik bilinç, bilim, sanat, edebiyat gibi birçok alandan etkilenir. Estetik ve sanat arasında yakın bir ilişki olduğu malumdur ve sanatın dışında kalarak, sanatsal bir estetik duyarlılık geliştirmek ve onun dilini anlamak mümkün değildir. Çocukların estetik bir duyarlılık geliştirmesi açısından erken yaşlarda onlarda heyecan ve istek uyandıracak şiir, resim, tabiat ve manzara fotoğrafları, müzik gibi öğelerle tanışmaları çok önemlidir (Ömerustaoğlu, 2007: 15). Öğrencilerin sosyal medya ortamında estetik duyarlılığını ekseriyetle doğa ve manzara boyutunda yansıtması ile birlikte sanatın diğer dallarındaki estetik boyuta dair paylaşımlara çok az yer verdiği görülmüştür. Ayrıca paylaşımlarda, öğrencilerin estetik duyarlılığını ifade edecek kendi oluşturdukları ürünler yok denecek kadar azdır. Sosyal medyada estetik duyarlılığa ait paylaşımlardan çıkan bu sonuç öğrencilerin gerçek hayattaki estetik duyarlılık anlayışının bir göstergesi olarak düşünülebilir. Ayrıca sosyal medyanın resim, müzik,

fotoğraf, sinema gibi birçok alanla ilgili paylaşım yapmaya müsait olması, estetik bilinç oluşturmak adına kullanılabilir bir fırsat olarak görülebilir.

Duyarlılık üst değerinin bir alt değeri olan toplumsal olaylara duyarlılık değeri (47/30 öğrenci), Facebook ortamında öğrenciler tarafından sıklıkla yansıtılan değerlerden biri olmuştur. Bu tür paylaşımların büyük çoğunluğunun talihsiz olaylarla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin toplumsal olaylara duyarlılıklarını yansıtan bazı paylaşımların kurgulanmış olduğu fark edilmiştir. Öğrencilerin doğru olduğunu varsayarak paylaştığı bu tip paylaşımların maddi kazanç elde etme, infial uyandırma gibi birçok kötü amaca hizmet etme olasılığı vardır.

Doğal çevreye duyarlılık değeri (43/30 öğrenci) ise öğrencilerin fazlaca paylaştığı diğer bir değer olmuştur ve öğrencilerin arkadaş listesindeki kişileri bu konuda bilinçlendirme çabası fark edilmiştir.

Öğrencilerin özgüvenlerini yansıttıkları paylaşımların sıklığının (94/30 öğrenci) oldukça yüksek olduğu tespit edilmiş olup, bu paylaşımların genel içeriğinin derslerde, spor, müzik ve oyun gibi alanlarda kazanılan başarılarla ilgili olduğu görülmüştür. Çocukluk ve ergenlik döneminde bireylerin sosyal çevrelerinde sevildiğini ve beğenildiğini hissetmesi, özgüven gelişimleri için önem teşkil eder (Avcı, 2006: 59). Facebook ortamında özgüven içerikli paylaşımların sebeplerinden birisi beğenilme isteğinden kaynaklanabilir ve bu ortam beğenilme isteklerini gidermelerine yardımcı olabilir. Diğer taraftan öğrencilerin başarı hikâyelerini anlatan paylaşımlar, kendilerini arkadaşlarıyla karşılaştırma ortamı da oluşturmaktadır. Lee (2014: 253-259), Festinger'in 1954'te ortaya koyduğu sosyal karşılaştırma teorisini (Social Comparison Theory) ve bu teoriyle ilgili diğer çalışmaları baz alarak sosyal medya araçlarından Facebook'ta kolej öğrencilerinin sosyal karşılaştırmalarını araştırmıştır. Sosyal karşılaştırmaların sıklıkla başarı ve kişilerarası ilişkiler gibi alanlarda ortaya çıktığını belirten Lee, bu karşılaştırmaların hayatta kazanılan başarılar, görüşler, değerler ve yaşanan problemlerle ilgili öznel belirsizliği gidermeye yardımcı olabileceğinden bahsetmiştir. Bununla birlikte bu karşılaştırmaların bireyi olumlu veya olumsuz yönde etkileyebileceğini dile getirmiştir. Araştırmasının sonucunda kolej öğrencilerinin Facebook paylaşımlarında sıklıkla, sosyal karşılaştırmalar arasında pozitif bir ilişki bulmuş ve bu karşılaştırmalardan öğrencilerin genellikle negatif etkilendiği sonucuna varmıştır.

Araştırma dikkate alındığında öğrencilerin başarı hikâyelerini yansıtan paylaşımlar, birbirlerini karşılaştırmaları neticesinde negatif bir etki de yaratabilir.

İnsana değer verme değeri ile ilgili paylaşımlar, öğrenciler tarafından sıklıkla (71/30 öğrenci) tercih edilen paylaşımlardan olmuştur. Öğrencilerin bu tür paylaşımları, insanların başlarına gelebilecek kötü olaylara karşı uyarıları, dini olarak bu konuda verilen mesajları, açlık, savaş, fakirlik gibi nedenlerle durumları iyi olmayan insanların yaşadıklarını kapsayan mesajları içerdiği görülmüştür. Merhamet değeri (43/30 öğrenci) ile ilgili paylaşımlar aynı zamanda hayvanseverlik, insana değer verme, toplumsal olaylara duyarlılık gibi değerlerle içi içe geçmiştir. Merhamet değeri ile ilgili paylaşımların genel içeriğini hayvanlara yapılan kötü muamele, zor durumda olan insanların yaşadıkları sıkıntı ve dini olarak merhametli olmanın önemi oluşturmaktadır.

Öğrencilerin günlük hayatta yansıtmak isteyip bir şekilde yansıtamadığı değerlere ilişkin açıklamaları baz alındığında Facebook gibi sosyal medya ortamlarının bu değerleri yansıtmalarına kolaylık sağlayabileceğinden söz edilebilir. Yapılan çalışmada hayvanlardan korkan ve onlara yaklaşmayan öğrencilerin hayvanseverlikle ilgili paylaşımları duruma kanıt olarak gösterilebilir.

Sonuç olarak öğrencilerin Facebook ortamında hemen hemen bütün değerleri rahatlıkla yansıtabildikleri fark edilmiştir. Fakat bazı değerleri yansıtan paylaşımların, diğerlerinden daha fazla tercih edildiği de görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin günlük hayatta yansıtmak isteyip yansıtamadığı bazı değerleri Facebook'ta sergileme olanağı bulabildiği izlenmiştir.

5.1.1.1 Öğrencilerin değerlere ilişkin paylaşımlarında etkili olan faktörler

Yapılan çalışmada öğrencilerin değer paylaşımlarına yön veren bazı faktörlerin olabileceği düşünülmektedir. Bu faktörlerden ilki öğrencilerin gelişimsel özelliklerinin paylaşımlarına yansımaya dayanmaktadır. Çalışmada öğrencilerin değerleri yansıtan paylaşımlarının bir kısmında, yaşlarının gereği olarak (13-15 yaş) zihinsel, psiko-sosyal ve ahlaki gelişim özelliklerini de yansıttıkları düşünülmektedir. Piaget' in zihinsel gelişim kuramına göre ergenlik dönemindeki bireyler bilişsel gelişim dönemlerinden soyut işlemler dönemine geçerler ve yetişkin gibi düşünmeye ve algılamaya başlarlar. Soyut düşünceyle birlikte birkaç faktörün birlikte ele alınıp

değerlendirme yapılabilmesi veya kavramların görelî olabileceği gibi bilişsel süreçler bu dönemde gelişmeye başlar (Bacanlı, 2002: 68-70).Yapılan çalışmada öğrencilerin yaşları arttıkça değer paylaşımların arttığı çoğu kez tespit edilmiştir. Öğrencilerin Facebook'u kullanmaya başlamaları çocukluk dönemine (genellikle 9-10 yaşlarına) tekabül etmektedir ve bu dönemdeki değer paylaşımları çok azdır. Fakat sonraki dönemlerde kademeli olarak birçok değere yönelik paylaşımlardaki artış dikkat çekmiştir. Bu durumun öğrencilerin soyut düşünceyi kazanmaya başlamalarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Erikson'un psiko-sosyal gelişim kuramına göre 12-18 yaş aralığını kapsayan rol karmaşası evresinde birey kendi kimliğini bulabilmek için çaba harcar. Anne-baba etkisinden kurtulup başkalarının kimliğine başvurma eğilimindedirler. Yetişkin rollerine hazırlık, toplum tarafından onaylanan ahlaki kriterlere uyum, meslek tercihi, eğitim, geleceğe dair sorumluluklar gibi birçok sıkıntının yaşandığı bu evrede kendisi için modeller arayan ergen, kişi ve grupları kendisine örnek alarak özdeşim kurmaya çalışır. Kendini sosyal ilişkiler içerisinde kanıtlayıp varlığının kabul görmesini arzu eden ergen akran gruplarına yönelir ve onlar tarafından beğenilme ve onay görme isteği en üst seviyeye çıkar. Yetişkinlerin onayladığı ve hoşgörü gösterdiği, akran gruplarının ilgi gösterdiği bireylerin bu dönemi sorunsuz atlattması daha olasıdır (Aydın, 2004: 89-90; Çağdaş ve Seçer, 2002: 43; Ekşi ve diğerleri, 2013: 297-299; Selçuk, 2008: 65-67). Erikson'un kuramı ile araştırmada ortaya çıkan değer paylaşımları arasında tutarlılık görülmektedir. Örneğin arkadaşlık sevgisini yansıtan paylaşımların frekansı 157 olmuştur ve en yüksek frekanslardan biridir. Bununla birlikte paylaşımlar, öğrencilerin yaşı ilerledikçe artmaktadır. Yine dostluk değerine ait paylaşımlarındaki yaş ilerlemesine göre artış göstermiştir. Bu durum akranlara verilen önemin artmasıyla ilişkili olabilir. Diğer taraftan öğrencilerin değer içeren paylaşımlarının bir kısmının beğenilme ve onaylanma isteğinden de beslendiği izlenmiştir. Dini ve milli değerler, toplumsal olaylara duyarlılık gibi toplum tarafından koşulsuz kabul gören değerlerin yoğun olarak paylaşılmasının sebeplerinden birisinin de beğenilme ve onaylanma isteği olduğu düşünülmektedir. Zira öğrencilerin söylemleri bunu teyit etmiştir. Değer yansıtan paylaşımların bir kısmını beğenilme koşuluna bağlayan "*Beğeniyorsan paylaş!*", "*beğenmeyen bizden değildir!*", "*bakalım kaç kişi beğenecek!*", "*.....'yı seven paylaşsın!*" tarzında notlar

beğenilme durumunu, yansıtılan değerın önüne geçirmiştir ve bu değer paylaşımının tercih edilmesi de durumun kanıtı niteliğindedir.

Kohlberg'in ahlak kuramına bakıldığında yaş olarak kesin sınırlar çizilmemekle birlikte ergenlik dönemi daha çok geleneksel düzeye tekabül eder. Kendi arasında iki evreye ayrılan bu düzeyde iyi davranış, başkaları tarafından onay gören, normlara uyan ve takdir edilen davranıştır. Başkalarının beğenmesi davranışa yön verebilir. Ergenliğin sonuna doğru sosyal düzeni koruma eğilimi daha önemli hale gelir. Bu aşamadaki düşünce tarzı daha çok kurulu sosyal düzenin kendi başına bir değer olduğu ve korunması gerektiğidir (Çağdaş ve Seçer, 2002: 116-121). Kohlberg'in ahlak kuramı düşünüldüğünde öğrencilerin adil olma, dürüstlük, toplumsal olaylara duyarlılık gibi birçok değer paylaşımında ahlaki gelişim süreçlerinin etkili olabileceğinden bahsedilebilir.

Öğrencilerin zihinsel, psiko-sosyal ve ahlaki gelişim süreçleri incelendiğinde, ergenlik döneminde beğenilme, onaylanma, bir gruba ait hissetme gibi durumlar ön plana çıkmaktadır. Bu durumlardan bir diğeri de kimlik oluşturma ve kimlik arayışı çabasıdır. Goffman'a göre (2004) bireylerin nasıl görünmek istediklerine ve başkaları tarafından nasıl görülmek istediklerine dair beklentileri vardır ve buna uygun bir kimlik sunarlar. Bu bağlamda insanlar, sosyal ortamlarda girdikleri iletişim ve edindikleri bilgi sayesinde kendisinin ve başkalarının beklentilerini dikkate alarak sunacakları kimliğin sınırlarını çizerler. Bireylerin kimliklerine ilişkin sunumları çevrelerinin onay verdiği değerleri temsil eder. Bireyler ideal bir kimlik oluşturmak istediklerinde de o toplumun değerlerini dikkate alır; toplumun değer yargılarına uygun olmayan tutum ve davranışlardan kaçınır ya da onları gizler (akt. Tokgöz-Bakıroğlu, 2013). Sosyal paylaşım araçlarının iletişim ve sosyalleşme alanında kullanıldığı düşünüldüğünde, kimlik özelliklerini sunmak için bir ortam oluşturması da kaçınılmazdır. Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ve sonuçlar, öğrencilerin gelişim özelliklerine ilişkin kuramlar ve Goffman'ın kimlik inşasına yönelik görüşleri bir arada düşünüldüğünde "*öğrenciler sahip olmadıkları veya inanmadıkları değerleri sadece toplum tarafından onay görmek ve beğenilmek için Facebook ortamında paylaşmış olabilir mi?*" sorusu akla gelmektedir. Nitekim insanların tümü toplum tarafından onay görmek ve beğenilmek ister ve bireyler sahip olmadığı değerleri veya kimlik özelliklerini sosyal medyada paylaşımlarıyla başkalarına sunabilme ve kendilerine bu doğrultuda bir ideal kimlik oluşturabilme imkânına

sahiptir. Bu sorunun karşılığı olarak Zhao'nun (2006) *bağlı ilişkiler* (anchored relationships) görüşünü irdelemek gerekir. Zhao, içerisinde aile üyeleri, arkadaşlar, akrabalar gibi kişileri de barındıran Facebook tarzındaki sosyal paylaşım araçlarıyla kurulan iletişimin gerçek hayattaki ilişkilerinden tamamen bağımsız olamayacağını savunmuştur. Çünkü paylaşımda bulunan kişiler gerçek hayatta da birbirlerini tanımaktadırlar ve bu yüzden çevrimiçi ortamda anonim bir kimlik oluşturmaları imkânsızdır. Bu tip çevrimdışı hayattan beslenen çevrimiçi ilişkilere *bağlı ilişkiler* denilmiştir. (Zhao, 2006'dan akt. Zhao ve diğerleri, 2008: 1818). Kullanılan sosyal medya aracında gerçek isme, ikamet edilen yere, kişiye ait kurumsal bilgilere dair tanımlayıcı öğelere yer veriliyorsa ve online olarak diğerleri tarafından doğrulanabiliyorsa çevrimiçi iletişim, çevrimdışı hayata tam bağlı hale gelir. Bununla birlikte, gerçek hayatta kurdukları ilişkilerden farklı olarak, bireyler sahip olmayı ümit ettikleri veya kendilerinde o potansiyelin olduğuna kanaat getirdikleri kimlik ve kişilik özelliklerini, idealize edilmiş kimlik şeklinde sunmayı Facebook gibi iletişim ortamlarında gerçekleştirebilirler. Yüz yüze iletişimde yaşadıkları bazı sıkıntıları da bu sayede aşabilirler (Zhao ve diğerleri 2008: 1819).

Bireylerin tümü yaşadıkları ortamda beğenilmek ve onay görmek ister ve bunun için çaba sarf eder. İnsanın yapısı gereği bu da gayet doğaldır. Yapılan bu araştırmada da öğrencilerin değer paylaşımlarının en belirgin amaçlarından birinin takdir görmek ve onaylanmak olabileceği daha önceden dile getirilmiştir. Bununla birlikte Zhao ve arkadaşlarının çalışmasıyla yapılan bu araştırmanın uyumlu olduğu da düşünülmektedir. Çünkü paylaşımları incelenen öğrencilerin hemen hepsinin arkadaş listesinde aile üyeleri, akrabaları veya sınıf arkadaşları bulunmaktadır. Gerçek kimlikleri, okulları ve yaşadıkları mekân bellidir. Bu durumda gerçek hayatlarında yaşadıkları ilişkilerden bağımsız sadece beğenilmek veya onay almak amacıyla, kendileriyle tamamen zıt paylaşımlarda bulunmaları; kimliklerini, değer ve tutumlarını yansıtmaya çalışmaları pek olası görünmemektedir. Örneğin yakın çevresi tarafından tembelliğiyle bilinen bir öğrencinin, çalışkanlığın faziletiyle alakalı paylaşımlarda bulunması olası değildir. Diğer taraftan öğrencilerin yansıtamadıkları değerlere dair söylemlerinde aslında o değere sahip olup yansıtamadıklarını ifade ettikleri izlenmiştir. Fakat kendilerinde var olduğunu düşündükleri ya da var olduğunu ümit ettikleri değerleri Facebook'ta paylaşımda bulunarak göstermişlerdir. Sonuç olarak, elde edilen bulgular ışığında Facebook

ortamında öğrencilerin gerçek hayatlarında hem yansıttıkları hem de yansıtamadıkları değerleri sergileme fırsatı buldukları görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin sahip olmayı ümit ettikleri veya sahip olma potansiyellerinin var olduğunu düşündükleri değerlere de Facebook'ta yer verdiklerinden bahsedilebilir. Kendilerinde görmek istedikleri imaj ve kişilik özelliklerini, gerçek hayatla tamamen zıt olmayacak şekilde, en ideal şekle bürüyerek veya süsleyerek ifade edebilmeleri de mümkündür.

Facebook ortamında değer yansıtan paylaşımlara yön veren diğer bir etkenin dini unsurlar olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin değer paylaşımları dikkate alındığında, öğrencilerin değerlere dair en fazla paylaşımı dini unsurları içeren paylaşımlardan oluşmaktadır ve tüm değerler arasında en yüksek frekansın dini değerlere sevgi/saygı değerine ait olduğu gözlenmiştir. Öğrenciler bu tür paylaşımların hoşlarına gittiğini ve ilginç bulduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu tür paylaşımların başkalarını dini konularda bilgilendirmek gibi bir fonksiyonu olduğunu da dile getirmişlerdir. Bu veriler ışığında öğrencilerin değer paylaşımlarında dini öğelerin özel bir yeri olduğu söylenebilir. Zira öğrenciler değerlerini yansıtırken en çok dini unsurlardan beslenmişlerdir.

Soyut düşüncenin gelişmeye başlamasıyla dini bilincinde oluşmaya başlaması yine ergenlik dönemine denk gelmektedir. Daha önceden ebeveynlerinin ve yakın çevresinin telkinleriyle benimsenen dini inançlar ve değerler, ergenlikte şuurlu olarak irdelenmeye başlar. Duygusal çalkantılar yaşayan ve kimlik arayışında olan ergen için dini değerler ve inançlar odaklanması gereken bir mecra haline gelir. Ergenliğin ilk dönemlerinde dini inanç ve değerler büyük önem kazanır. Daha sonraki dönemlerinde dini şüphe ve çatışmalar gözlenebilir (Hökelekli, 2015: 267-271). Bu yüzden ergenlerin sosyal medya paylaşımlarında dini öğelerin çok tercih edilmesinin sebepleri arasında, gelişimsel açıdan yaşadıkları dönemin etkilerinden bahsedilebilir.

Diğer taraftan sosyal medyanın yeni bir iletişim ve sosyalleşme ortamı oluşturduğu düşünüldüğünde, dini değerleri içeren paylaşımların bir kısmının sosyal ilişkileri koruma amacına da hizmet ettiği düşünülebilir. Örneğin bayramlar ve kandiller gibi özel günlerde paylaştıkları tebrik mesajları bu günlere duyulan saygıyı ifade ettiği gibi aynı zamanda birbirleriyle olan iletişimlerini devam ettirmelerine yardımcı olmaktadır.

Dini değerlere ait yapılan paylaşımlarla ilgili yapılan görüşmelerde, paylaşımların içeriğinin doğru bilgileri yansıtır yansıtmadığı hakkında öğrencilerin bir kaygısı olmadığı görülmüştür. Paylaşımların altında nereden alındığının ya da kimin söylediğinin yazması onlar açısından yeterli görülmüştür. Paylaşımlar incelendiğinde ise bazı paylaşımların içerik açısından yanlış bilgi ve yönlendirmeler taşıyan paylaşımlar olduğu gözlemlenmiştir ve bu tür paylaşımların, fazla paylaşım yapılması için, dini öğeleri çarpıtıp dikkat çekme gayesiyle oluşturulan, ticari amaçlara hizmet eden paylaşımlar olduğu düşünülmektedir. Bu tür paylaşımlar öğrencilerin dini değerlere ait algılarında olumsuz etki yapmaktadır. Bu duruma öğrenci paylaşımlarında görülen hurafeler örnek gösterilebilir. Zira öğrenciler "*bunu paylaşmazsan başına kötü bir şey gelir*" tarzındaki dini öğeler kullanılan paylaşımlarda korku ve baskı yaşadıkları tespit edilmiştir.

Cebeci (2015: 162-190) dini iletişimin kaynak, mesaj, kanal ve alıcı bakımından hangi yeterlilikleri taşıması gerektiğini belirtmiştir. Dini iletişime kaynak olan kişi ya da gruplar iletişim sürecinin en önemli unsurlarıdır. Alıcı durumundaki kişilerin olumlu bir dini tutum geliştirmesi ve istenilen değerleri kazanmasında kaynak önemli bir role sahiptir ve bazı nitelikleri taşıması gerekmektedir. Bu bağlamda kaynağın güvenilirliği, uzmanlığı, iletişim tarzı, sorumluluğu, çekici olması gibi birçok kriter dini iletişimi etkilemektedir. Sosyal medyanın öğrenciler açısından hem iletişim hem de bilgi alma kaynağı olarak görüldüğü düşünüldüğünde dini iletişim ve değer kazanımı açısından bazı problemler ortaya çıkabilir. Öğrenci paylaşımlarının bazıları ve öğrencilerin söylemleri dikkate alındığında, Facebook'ta öğrencilere kaynak teşkil eden içerik, bazı durumlarda güvenilirlik, uzmanlık, sorumluluk ve iletişim tarzının etkinliği gibi alanları ihlal ederek öğrencilerin sağlıklı bir dini iletişim kurmalarına, doğru dini tutum ve yargıları edinmelerine engel teşkil edebilir.

Öğrencilerin değer paylaşımlarını etkileyen diğer bir faktörün güncel olaylar olduğu görülmüştür. Terör olayları baş gösterdiğinde vatanseverlik ve milli birlik beraberlik değerini içeren paylaşımlar artması, Suriye'de ki savaş sonucunda yaşanan dramla ilgili haberlere dayalı paylaşımlar duruma kanıt olarak gösterilebilir.

5.1.2 Değer Yansıtan Paylaşımlarda Çelişkiler

Yapılan araştırmada, aynı öğrencinin 4 yıllık süreçte yaptığı değer yansıtan paylaşımlar arasında çelişki olup olmadığı incelenmiştir. Ayrıca öğrencilerin yaptığı değer paylaşımlarının bir kısmı yapılan görüşmelerde öğrencilere gösterilerek verdiği değer mesajı ile ilgili çelişki yaşayıp yaşamadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin yapılan paylaşımları baz alındığında *kanaatkar olma* ve *kötü tezahürata karşı olma* değerleri ile ilgili çelişkiler tespit edilmiştir. Bulgularda çelişkiden daha çok öğrencilerin yaşadığı kavram karmaşaları görülmüştür. Bazı öğrencilerin sabır değeri ile azimli olmayı ve kabullenmeyi birbirine karıştırması veya bazılarının da toplumsal olayları siyasal olaylardan ibaret zannetmesi yaşanan karmaşaya örnek gösterilebilir. Yapılan bu araştırmada çıkan sonuca paralel olarak Coşkun-Keskin (2012: 1494-1505), ilköğretim öğrencilerinin değerlere dair çağrışımlarını ve değerlere yükledikleri anlamları araştırmış ve araştırma neticesinde öğrencilerin bazı değerlerde kavram karmaşası yaşayabileceğini ve değerlere yanlış anlamlar yükleyebileceğini tespit etmiştir.

Öğrenci paylaşımlarının bir kısmında hem değerleri yansıtan hem de değerleri ihlal eden mesajlar bir arada görülmüştür. Bu paylaşımlar daha çok dini ve manevi unsurlara dayanmaktadır. Öğrenciler bazı paylaşımlarında kendi değerlerini yansıtırken başkalarının farklı olabileceklerini göz ardı etmişlerdir. Öğrencilerin bazı paylaşımları ve söylemleri göz önünde bulundurularak, kendilerinde var olduğunu düşündükleri değeri taşımayan insanların kötü olduğu kanaatini taşıdıkları fark edilmiştir.

5.1.3 Değerleri İhlal Eden Paylaşımlar ve Bu Paylaşımların Gerekçeleri

Yapılan araştırmada bazı değerleri ihlal eden paylaşımlar görülmüştür. 30 öğrencinin paylaşımları baz alındığında sıklık sırasına göre insana değer verme (32), farklılıklara saygı (20), çalışkanlık (19), okul sevgisi (18), öğretmene saygı (16), anne babaya saygı (13), doğruluk (7), kanaatkar olma (6), eşitlik (5), sağlıklı olmaya önem verme (4) ve millet sevgisi (3) değerlerinin ihlal edilip değersizleştirildiği tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin bu tür paylaşımları kız öğrencilere göre daha fazladır.

Araştırmada öğrencilerin değer ihlali içeren paylaşımların bir kısmının gerçek hayattaki inanç ve düşünceleri nedeniyle tercih edildiği fark edilmiştir. Diğer taraftan

değer ihlali içeren paylaşımların büyük bir bölümüne de eğlenme ve başkalarını eğlendirme amacı yön verdiği görülmüştür. Değerlerin ihlal edilme sıklıklarına bakıldığında en fazla ihlal edilen değer, *insana değer verme* (32/30 öğrenci) olmuştur. Paylaşımların büyük kısmına eğlenme ve eğlendirme amacı yön vermeye birlikte bazı paylaşımlarda sevilmeyen durum, olay ya da kişilere ilişkin hakaret ve alay barındıran içerik tespit edilmiştir. *Farklılıklara saygı* (20/30 öğrenci) değeri bir başka ihlal edilen değerdir. Bu değere ilişkin ihlallerde eğlence amacının yanı sıra inanç ve bazı yaşam tarzlarına karşı önyargı tespit edilmiştir. Çalışkanlık (19/30 öğrenci) ve okul sevgisi (18/ 30 öğrenci), öğretmene saygı (16/30 öğrenci), anne babaya saygı (13/ 30 öğrenci), doğruluk (7/30 öğrenci) ve millet sevgisi (3/30 öğrenci) değerlerine yönelik ihlallerin çoğunun eğlence, mizah ve dalga geçme amacı güttüğü fark edilmiştir. Kanaatkâr olma (6/30 öğrenci) değerinin ihlal edilmesinin ana nedeni lüks ve şatafata olan düşkünlüğü içeren paylaşımlardan kaynaklıdır. Eşitlik (5/30 öğrenci) değerinin ihlal edilmesine yönelik paylaşımların içeriğinin, kadın erkek eşitliğiyle ilgili paylaşımları kapsadığı fark edilmiştir. Paylaşımlarda kadınlara yapılan pozitif ayrımcılık mizahi bir şekilde eleştirilmiştir. Sağlıklı olmaya önem verme değeri (4/30 öğrenci) sağlıksız yiyeceklerin methedildiği veya güzel gösterildiği paylaşımlardan oluşmaktadır. Sonuç olarak öğrenciler farkında olarak ya da olmayarak değer ihlali içeren paylaşımlarda bulunmuşlardır ve bu paylaşımların bir kısmı kendi inanç ve düşüncelerini yansıtmaktadır. Bununla birlikte paylaşımların büyük bölümünde eğlenme, eğlendirme vardır ve öğrencilerin gerçek inanç ve düşüncelerini yansıtmamaktadır.

Arslan (2004: 11), medya üzerinde sistemli olarak tekrarlanan görüntü ve imgelerin bireylerin değer tutum ve davranışlarının şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Olumsuz imge ve görüntüler belirli bir süre zarfında normal gelmeye başlayabilir veya özdeşim kurulmasına sebep olabilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde yapılan bu araştırmada ortaya çıkan değer ihlallerinin çoğu her ne kadar eğlence ve mizah amaçlı olsa da belirli bir süre sonra bireylerin davranış, tutum ve değerlerini etkilemesi veya özdeşim kurabilecekleri tutum ve davranışlara kaynaklık etmesi ihtimal dahilindedir.

5.1.4 Facebook'un Kullanım Amacı

Yapılan çalışma neticesinde öğrencilerin Facebook'u sosyalleşme, bilgi alma, iletişim, derslere dair paylaşım yapma ve eğlence aracı olarak gördükleri sonucuna varılmıştır. Hem öğrencilerin açıklamaları hem de yaptıkları paylaşımlar bu durumu desteklemektedir. Konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalara bakıldığında öğrencilerin aynı ya da benzer kaygılarla sosyal medyadaki paylaşım sitelerini kullandıkları görülmüştür. Cheung ve diğerleri (2011: 1340); Ellison ve diğerleri (2007: 1161-1163); Hew (2011: 664-665) araştırmalarında öğrencilerin, sosyal olarak varlıklarını sürdürmek, çevresindekilerle ve arkadaşlarıyla iletişimlerini sağlamak, onlarla ilişkilerini sürdürmek için Facebook kullandıklarını dile getirmişlerdir. Nadkarni ve Hofmann (2012: 247), sosyal medyadaki paylaşımları temel olarak iki sosyal ihtiyaca bağlamıştır. Bunlardan ilki ait olma duygusu, ikincisi ise kendini ifade etme ihtiyacıdır. Solmaz ve diğerleri (2013: 31), araştırmalarında sosyal paylaşım sitelerinin ve özellikle Facebook'un en çok iletişim kurmak, bilgi paylaşmak, fikir alışverişinde bulunmak, bilgiye ulaşmak, gündemi takip etmek, eğlenmek ve rahatlamak gibi nedenlerle kullanıldığı sonucuna varmışlardır. Yine bu bağlamda Avrupa Çevrim-içi Çocuklar Projesi kapsamında, çocukların internet kullanımına ilişkin geniş kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre 9-16 yaş arası çocuklar interneti okul işleri (%92), eğlence - video klip izlemek (%59), oyun oynamak (%49), arkadaşları ile sosyal ağlarda paylaşımda bulunmak (%48), haberleri okumak ya da izlemek (%40), müzik ya da film indirmek (%40) için kullandıkları sonucuna varılmıştır (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2011).

Daha önceden belirtildiği gibi yapılan bu araştırma bulguları ayrıntılı incelendiğinde, öğrencilerin Facebook'u kullanım gerekçesine dair ifade ettiklerinin dışında, paylaşımlarının bir bölümünün altında yatan nedenlerin arasında “*popüler olma, dikkat çekme, kabul görme, onaylanma, ideal kimliklerini sergileme ve beğenilme isteği*” olduğu da görülmüştür.

5.1.5 Facebook'ta Yapılan Paylaşım Türleri

Yapılan araştırmada Facebook'ta yapılan paylaşım türlerinin ağırlıklı olarak; 1) komedi tarzındaki videolar, yazılar ve fotoğraflar, 2) oyunlarla ilgili paylaşımlar, 3)

kendi fotoğrafını gösteren paylaşımlar, 4) yer bildirimi, 5) şarkı paylaşımları şeklinde sınıflandırılmıştır.

5.1.5.1 Komedi tarzındaki video, yazı ve fotoğraflar

Araştırmada öğrencilerin paylaşımları sınıflandırıldığında sıklığı (812/30 öğrenci) en yüksek paylaşım türü komedi tarzındaki paylaşımlar olmuştur. Erkek öğrencilerin bu tarz paylaşımları kız öğrencilere göre daha fazla olmuştur. Paylaşımların incelenmesi ve öğrencilerle yapılan görüşmeler neticesinde bu paylaşımların; *eğlenmek, eğlendirmek, dikkat çekmek ve popüler olmak* amacıyla yapıldığı sonucuna varılmıştır. Araştırmada çıkan sonuca benzer şekilde Türkiye'de Facebook kullanımına dair yapılan bir çalışmada eğlenme amaçlı paylaşımların ve video paylaşımlarının ergenlik çağındaki kullanıcılarda diğer kullanıcılara göre daha fazla görüldüğü belirtilmektedir (Şener, 2013: 38).

Araştırmada dikkat çeken diğer bir önemli nokta, değerleri en fazla ihlal eden paylaşımların bu gruptaki paylaşımlardan kaynaklanmasıdır. Bacanlı (2002: 77), çocukların espri ve mizahı, ebeveynlerden öğrendikleri gibi kitle iletişim araçlarından da öğrendiklerini belirtmiştir. Ayrıca yapılan bu espirlere yetişkinlerin ve çevresindekilerin, gülmelerinin ve beğenmelerinin pekiştirme görevi gördüğünü eklemiştir. Bu bağlamda düşünüldüğünde Facebook ve diğer sosyal paylaşım siteleri, öğrencilerin mizah gelişiminde önemli bir role sahip olabilir.

5.1.5.2 Oyunlarla ilgili paylaşımlar

Yapılan oyun paylaşımları dikkate alındığında, öğrencilerin birçoğunun Facebook'ta vakit geçirmeye küçük yaşlarda oyun oynayarak başladığı söylenebilir. Facebook kullanmaya başladığı ilk yıllarda öğrenciler yoğun olarak oyunlarla ilgilenmektedirler. Zira paylaşım sıklığına bakıldığında (780/ 30 öğrenci) komedi tarzındaki paylaşımlardan sonra en çok sıklığı bulunan paylaşım türüdür. Facebook kullanarak arkadaşlarıyla iletişime geçmeleri de yine çoğunlukla oyunlarla başlamaktadır. Araştırmada oyun paylaşımlarıyla ilgili öne çıkan diğer bir sonuç öğrencilerin yaşları ilerledikçe Facebook oyunlarına olan ilgilerinin azalmasıdır. Öte yandan paylaşımların cinsiyete göre dağılımında erkek öğrencilerin daha fazla oyun oynadıkları görülmüştür. Facebook oyunlarında ve bu oyunlarla ilgili paylaşımlarda öğrencilerin, istemleri dışında çoğu ticari kaygı taşıyan reklamlara ve şiddet içeren içeriğe maruz kaldığı tespit edilmiştir. Yapılan uzun vadeli çalışmalar, meta

analizleri ve araştırma değerlendirmeleri televizyon, video oyunları gibi medya öğeleri vasıtasıyla şiddet içeriğine maruz kalmak ile çocuk ve ergenlerdeki saldırgan davranışların artması arasında bir ilişkinin olduğu belirtilmiştir (Anderson & Bushman, 2001: 353-355, Kronenberger ve diğerleri 2005: 725-726). Bu durumda çocukların bu tarz içeriğe maruz kalmasından dolayı; ruhsal, duygusal ve sosyal gelişimlerinin olumsuz bir şekilde etkilenebileceği söylenebilir. Yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalarda da Facebook üzerinden oyun oynamanın çocuk ve ergenlerde yaygın olduğu görülmüştür (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2011; DeBell & Chapman, 2006: 31-32; Şener, 2009: 38). Oyunların çocukluk döneminde zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal yönden önemli bir yeri vardır. Çocukların en doğal öğrenme ortamını oyunlar oluşturur (Egemen, Yılmaz ve Akil, 2004: 39-42). Bu çalışmada da belirtildiği üzere öğrencilerin küçük yaşlarda sosyal medya ve internet üzerindeki oyunlara ilgisi fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimleri açısından sanal ortamın neden olduğu bazı avantaj ve sorunları beraberinde getirebilir. Avantaj olarak, oyunun türüne göre görsel uzamsal yeteneği geliştirmesi, eğitici bilgiler ve yetenek kazanmaya yardımcı olması ve toplumsal bazı olumlu davranışları pekiştirmesi gibi örnekler verilebilir (Prot, Mcdonald, Anderson ve Gentile 2012: 648). İnternet üzerinden oyun oynamanın oluşturabileceği muhtemel sorunlara (Sucu, 2012: 55-88);

- bağımlılık oluşturma,
- kendini oyundaki rol modellerle özdeşleştirme ve farklı kimliklere bürünme,
- yüz yüze iletişimden uzaklaşma,
- sosyal ve kültürel çevreden uzaklaşma,
- mahremiyet algısında değişiklik,
- gerçeklik kavramının zayıflaması,
- müstehcen ya da ticari kaygılarla dolu içeriğe maruz kalma,
- şiddet içeren içeriğe maruz kalma ve saldırganlık eğilimine girme,
- ahlak ve değerlere aykırı davranışları öğrenme örnek gösterilebilir.

Kırık (2014: 345) yaptığı ebeveyn-çocuk ilişkisinde internetin yeri konulu araştırması neticesinde çocuklar internetteyken ailelerin yarısının çocukları kendi haline bıraktıklarını ve kendi işleriyle meşgul olduğunu belirtmiştir. Ayas ve Horzum'un (2013: 49) yaptıkları çalışmada ilköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile tutumları değerlendirilmiştir. Burada aile tutumlarından en yüksek

frekansa sahip olan ihmalkâr aile tutumu olarak tespit edilmiş ve bu ailelerin çocuklarının internet bağımlısı olma oranı en yüksek çıkmıştır. Yapılan çalışmalara bakıldığında oyun oynama esnasında çocukların yalnız kalması ve kendi başlarına hareket etmeleri olasıdır. Çok küçük yaşlarda sosyal medya paylaşım sitelerinde oyun oynamaya başlayan çocuklar, içeriğine vakıf olunmayan ve içinde farklı olumsuzluklara yol açabilecek riskler barındıran oyunlarla baş başa kalabilirler.

5.1.5.3 Kendi fotoğrafını gösteren paylaşımlar

Araştırmada öğrencilerin paylaşımlarında, içinde kendilerine yer verdikleri fotoğraflar incelendiğinde, öğrencilerin paylaşımlarının küçük yaşlarda daha az paylaşımlarının olduğu ve yaşlarıyla doğru orantılı olarak artış gösterdiği izlenmiştir. Bununla birlikte kız öğrencilerin daha fazla paylaşımının bulunduğu görülmüştür. Öğrencilerin özçekim (selfie) paylaşımlarına dair görüşleri sorulduğunda *beğeni toplamak, dikkat çekmek, kendini sosyal çevresine göstermek ve eğlenmek* için yaptıkları sonucuna varılmıştır. Yurt dışında yapılan araştırmalara bakıldığında araştırmada çıkan sonuca benzer sonuçlar görülmüştür. Etgar ve Amichai-Hamburger (2017: 7-8) ve Nadkarni ve Hofmann (2012: 245-247) yaptıkları araştırmalarda sosyal medyada özçekim ve kendi fotoğrafını paylaşmanın nedenlerinden bazılarının *beğenilme ve kendini değerli hissetme, sosyal onay, ait olma ihtiyacı hissetme, kendini ifade etme, geçmişe yönelik hatıra oluşturma* gibi faktörlerle ilişkilendirmişlerdir.

Ergenlik döneminde dış görünüş bireyler için çok önemlidir. Kendi fiziksel durumlarıyla yakından ilgilenirler. Giyim kuşam ve estetik görünüş ergen açısından elzemdir (Yavuzer, 2002:301). Piaget'in zihinsel gelişim kuramına göre ergenlik döneminde ergenlere has "*ergen benmerkezciliği*" görülür. Ergenler herkesin onları izlediğini ve onlara dikkat kesildiğini düşünür. Bu yüzden her daim kendini sahnede hisseder. Bu benmerkezcilik çocuklukta görülenden farklıdır. Çocuklar benmerkezcilik yaşarken başkalarının açısından olay ve durumlara bakamazlar. Ergenlik döneminde ise başkalarının gözünden olay ve durumlara bakabilme yeteneği gelişmeye başladığı için "*diğerleri bana ne der ?*" anlayışı hâkimdir. (Bacanlı, 2002: 68-70). Bu bağlamda düşünüldüğünde özçekim ve diğer fotoğraf paylaşımları ergenler için kendilerini ifade etme aracı olarak sosyal medyada

kullanılabilir ve doğru kullanılırsa etkili bir ifade aracı olabilir. Bununla birlikte kendilerini daha değerli hissetmelerine ve beğenilme duygusunu yaşamalarına imkân tanıyabilir. Ayrıca arkadaşlarla birlikte çekilen fotoğraflar ve özçekimler sosyalleşme ve ilişki kurma bağlamında onlara yardım edebilir. Diğer taraftan Özdemir (2015:127), özçekimin sosyal ağ toplumunda bireylerin kendine kimlik oluşturmasında temel bir görsel alan oluşturduğunu ve kullanıcıların estetiğe önem vererek yaptıkları paylaşımlarının bazı durumlarda bireyi olduğundan çok farklı sunduğunu belirtmiştir. Bu tür paylaşımlarda beğenilme ve onaylanma isteğinin, bireylerin gerçek kimliklerinin önüne geçebileceğini ve insanlarla ilişki kurma biçimi olarak benimsenip bireyleri yalnızlaştırabileceğini eklemiştir.

5.1.5.4 Yer bildirimi

Araştırmada, yer bildirimine ilişkin öğrenci söylemlerinde, yer bildirimini *iletişim, bilgilendirme ve buldukları yeri ve konumu başkasına gösterme ve beğenilme* isteğiyle gerçekleştirmekte oldukları tespit edilmiştir. Yer bildirimi paylaşımlarına cinsiyete göre bakıldığında kız öğrencilerin daha fazla paylaşımda bulunduğu görülmüştür. Ayrıca kullanıcıların yaşı ilerledikçe yer bildirimi paylaşım oranlarının arttığı tespit edilmiştir. Wang (2013: 873-876) kullanıcıların yer bildirimi gönderilerinin sıklığının kendini anlatma ve paylaşma isteklerinden etkilendiğini dile getirmiştir. Araştırmacıya göre kullanıcılar yer bildirimi sayesinde kendi sosyal yaşantıları, yaşam tarzları ve zevkleri hakkında karşı tarafa bir mesaj gönderebilirler ve tecrübe ettiklerini paylaşabilirler. Ayrıca kendi imajlarını, kendi istekleri doğrultusunda çizebilirler. Wang ve Stefanone (2013:450-451) yer bildiriminin bir tür kendini ifade etme ve kendini gösterme (teşhir etme) biçimi olduğunu ve yer bildirimi kullanım sıklığının bu iki etkenden etkilendiğini belirtmiştir. Ayrıca kişilik özelliklerinden dışadönüklük ve narsisim eğiliminin, dolaylı olarak yer bildirimi paylaşımlarını artırabileceğini savunmuştur.

Yapılan bu araştırma ve yurt dışı araştırmalar dikkate alındığında öğrencilerin yer bildirimi paylaşımlarının altında yatan nedenlerin; *kendini ifade etme, paylaşma, beğenilme, kendini gösterme, başkalarını bilgilendirme ve iletişim kurma* olduğu iddia edilebilir.

5.1.5.5 Şarkı paylaşımları

Öğrencilerin şarkı paylaşımları incelendiğinde erkek öğrencilerin bu tür paylaşımları daha fazla tercih ettiği görülmüştür. Bununla birlikte hem yerli hem de yabancı şarkıların tercih edildiği izlenmiştir. İmam-Hatip okullarına devam eden öğrencilerin paylaşımlarında ilahi tarzında şarkılar görülmüştür. Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziğine ait şarkıların hiç tercih edilmemesi dikkat çekmiştir. Müziğin türüne göre yerli şarkılarda pop, rap ve ilahi tarzında müzik, yabancı şarkılarda ise rap ve hip hop tarzı müzik paylaşımları daha fazladır. Özellikle rap tarzındaki şarkıların bazılarının video kliplerinde ve sözlerinde ahlaka aykırı ve şiddet içeren içerik fark edilmiştir.

Erikson'a göre 12-18 yaş aralığını kapsayan rol karmaşası döneminde ergenler psiko-sosyal kimliklerini gözden geçirme eğilimindedirler ve sosyal ilişkilerinde kendilerini kanıtlayarak varlıklarını kabul ettirmek amacıyla akran gruplarına yönelirler. Akran grupları tarafından onay bekleyen ergenin kişiliğini bu istek tümüyle etkileyebilir (Aydın, 2004: 89-90). Yapılan şarkı paylaşımlarından kullanıcılar birbirlerinden ve sosyal çevrelerinden etkilendikleri söylenebilir. Zira dinlenen şarkı türlerinin aynı oluşu bir gösterge olabilir. Bununla birlikte yalnızca İmam-Hatip okullarına devam eden öğrencilerin ilahi tarzında şarkılar paylaşması da akran grupları ve sosyal çevre etkisinin bir kanıtı niteliğindedir.

Milli kültürümüze ait müzik tarzının öğrenciler tarafından benimsenmemesi araştırmada karşımıza çıkan başka bir sonuçtur. Medyanın aynı zamanda bir kültürlenme aracı olduğu düşünüldüğünde, bu sosyal medya platformunda öğrencilerimizin kültürel müziğimize yabancılaşması, üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Modern dünyanın bize sunduğu kültür endüstrisi ve popüler kültür kavramlarını açıklayan Adorno (2011), kitle iletişim araçları sayesinde kültürün bizzat kendisinin bir endüstri haline geldiğini ve kitlelerce üretilmek yerine yukarıdan aşağı dayatmayla oluşturulduğunu söylemiştir. Ayrıca kültür endüstrisini yönetenler, kültürü istedikleri gibi oluşturup dağıtırlar. Piyasa şartlarına göre oluşup tek tipleşen bir kültürel anlayışta popüler kültür ortaya çıkar. Bu sayede de insanlar yabancılaşır, tercih hakkı olduğunu sanıp aslında tercih hakkı bulunmayan pasif tüketiciler haline gelir. Popüler diziler ve şarkılar gibi eğlenceye yönelik ürünler kültürel sembolleri, tümüyle tüketime entegre eden bir pazarlama sistemine yardım eder hale gelir (Adorno, 2011'den akt. Birekul, 2015: 164-165). Bu bilgiler temel

alındığında öğrenciler, ebeveynler, öğretmenler ve devlet kurumları açısından medya okuryazarlığının önemi bir kez daha karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir:

- Öğrencilerin, Facebook ortamında, Talim Terbiye Kurulunun İlköğretim Müfredatında yer verdiği değerlerden *demokrasi bilinci* ve *sadelik* değerleri haricindeki tüm değerleri yansıtan değişik türlerde paylaşımlarına rastlanmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin paylaşımlarında *sevgi*, *saygı*, *duyarlılık*, *özgüven*, *insana değer verme*, *sorumluluk sahibi olma* ve *dostluk* gibi değerlere daha çok yer verdikleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin günlük hayatta yansıtmak isteyip bir şekilde yansıtamadığı *hayvanseverlik*, *cesaret* gibi değerleri Facebook ortamında paylaşımlar vasıtasıyla ifade edebildikleri izlenmiştir. Öğrencilerin değer paylaşımlarının, çevrelerinden, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinden, dini unsurlardan ve toplumsal olaylardan önemli ölçüde etkilendiği fark edilmiştir.

- Öğrenci paylaşımlarının bir kısmında, *kanaatkâr olma* ve *kötü tezahürata karşı olma* değerlerine ilişkin çelişkili paylaşımlar izlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin sabır, toplumsal olaylara duyarlılık ve dayanışma gibi birkaç değerde kavram karmaşasına düştükleri fark edilmiştir.

- Öğrencilerin farkında olarak ya da olmayarak değerleri ihlal eden paylaşımları fark edilmiştir. *İnsana değer verme*, *farklılıklara saygı*, *çalışkanlık*, *okul sevgisi*, *öğretmene saygı*, *anne babaya saygı*, *doğruluk*, *kanaatkâr olma*, *eşitlik*, *sağlıklı olmaya önem verme* ve *millet sevgisi* değerlerine dair ihlaller görülmekle birlikte bu ihlallerin büyük bir çoğunluğunun kasıtlı olarak değerleri ihlal etme amacı taşımadığı görülmüştür. Öğrencilerin değerleri ihlal eden paylaşımlar yapmasının en temel sebepleri eğlence, futbol fanatizmi, önyargı ve dikkat çekme kaygısı olmuştur.

- Öğrencilerin Facebook sitesini kullanım amaçları incelendiğinde, *sosyalleşme*, *iletişim kurma*, *eğlence*, *bilgiye ulaşma* ve *derslerle ilgili paylaşımlarda bulunma* kriterlerinin etkili olduğu gözlemlenmiştir.

- Öğrencilerin Facebook ortamında en sık yaptığı paylaşım türlerinin 1) komedi tarzındaki videolar, yazılar ve fotoğraflar, 2) oyunlarla ilgili paylaşımlar, 3) kendi fotoğrafını gösteren paylaşımlar, 4) yer bildirimleri, 5) şarkı paylaşımları olduğu izlenmiştir.

- Öğrencilerin Facebook ortamında yaptıkları paylaşım türleri incelendiğinde bu paylaşımların gerekçelerinin genel olarak, kendilerini ifade edebilmek, sosyalleşmek, iletişim kurmak, bilgi edinmek, eğlenmek, başkalarını eğlendirmek, beğenilmek ve onay görmek olduğu görülmüştür.

5.2. ÖNERİLER

Sosyal paylaşım sitelerinin sunduğu ortam öğrencilerimizin davranış, tutum ve değerleri doğru algılamaları ve yansıtmaları bakımından hem fırsatlar hem de olumsuzluklar barındırmaktadır.

Yapılan çalışma kapsamında sosyal medya kaynaklı olumsuzluklarla baş etmede en belirgin yolun etkin bir medya okuryazarlığı eğitimi politikasının geliştirilmesinden ve bu eğitime öğrencilerin yanı sıra ebeveynlerin ve öğretmenlerin de içinde bulunduğu tüm paydaşların katılımının sağlanmasından geçtiği düşünülmektedir. Ayrıca öğrenci, öğretmen ve veliler sosyal medya kullanımına ilişkin bilinçlendirilmelidir. Özellikle öğrenci velileri, küçük yaşlarda sosyal medya ortamında bulunan çocuklarına karşı ihmalkâr ya da aşırı otoriter olma gibi yanlış davranışlar sergilediklerinde çocuklarının yaşayabileceği sıkıntılar konusunda bilgilendirilmelidir.

Araştırma neticesinde, öğrencilerin zararlı içerikten korunmasının bir diğer yolunun doğru bir denetim sistemi olmasının gerektiği düşünülmektedir. Sosyal paylaşım sitelerinde öğrencilerin zihinsel, sosyal ve psikolojik gelişimine uygun olmayan, yanlış karakterlere ve davranışlara özendirilen reklam ve ticari amaçlı paylaşımlar gibi zararlı içerik üreten kişi, grup ya da kuruluşlar üzerine denetimler getirilebilir ve bu tür paylaşımlar için filtreleme gibi teknik yöntemler kullanılabilir. Sosyal medyanın oluşturabileceği tehlikelere ilişkin toplumsal bilinç ve otokontrol oluşturmak adına etkinlikler ve kampanyalar düzenlenebilir. Yerel ve ülke genelinde yürütülecek etkinlik ve kampanyalar için medya kuruluşlarının desteği istenebilir.

Araştırmada tespit edilen sonuçlardan biri öğrencilerin sosyal paylaşım sitelerine olan ilgisidir. Bu tür sitelerin kullanımı çocuk yaşlardan itibaren yaygın hale gelmiştir. Değerlerimizi yansıtmamıza da olanak sağlayan Facebook gibi ortamlar doğru bir yaklaşımla değerler eğitiminde bir araç olarak kullanılabilir. Maliyet,

zaman, geniş katılım, mekân gibi birçok etkende avantajı bulunan sosyal medya, uzmanların hazırladığı eğitim programlarıyla değerlerin şekillendirilmesine ve pekiştirilmesine hizmet edebilir. Bu platformlarda gruplar kurulabilir, ve bu gruplara öğrencilerin yanı sıra öğretmenler ve veliler de dahil edilebilir. Değerlerimizi yansıtan oyun, müzik, video, reklam, hikaye, şiir gibi birçok etken eğitime dahil edilebilir. Doğru çalışmalar ve paylaşımlar ödüllendirilebilir. Bu sayede sosyal paylaşım araçları değerler eğitiminde bir fırsat oluşturabilir.

KAYNAKÇA

- Acet, O. (2013). *Alternative Media and Democracy: Political Participation and Expression Through Social Media in Turkey/ Alternatif Medya ve Demokrasi: Türkiye’de Sosyal Medya Aracılığıyla Siyasi Katılım ve Dışavurum*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akbaba Altun, S. (2003). Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 7-18.
- Akbaş, A. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altun, A. (2011). Tavsiye Kararları Çerçevesinde Avrupa Birliği’nin Medya Okuryazarlığı Eğitimi Vizyonu. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 58-86.
- Amichai Hamburger ve Y. ,Vinitzky, G. (2010). Social network use and personality. *Computers in Human Behavior*, 26, pp. 1289–1295.
- Anderson, C.A. ve Bushman, B.J. (2001) Effects of violent video games on aggressive behavior, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal, and prosocial behavior: a meta-analytic review of the scientific literature. *Psychological Science*, 12(5), 353–359.
- Arslan, A. (2004). Medyanın birey, toplum ve kültür üzerine etkileri. *Journal of Human Sciences*, 1(1), 1-12. <https://www.jhumansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/162> adresinden 05.06.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Aufderheide, P. (1993). *Media Literacy: A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy*. Washington, DC: Aspen Institute.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 39-63. <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunisobil/article/view/1020000306/1020000301> adresinden 27.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

- Ayas, T. ve Horzum, M.B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Aydın, A. (2004). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (5. Basım). Ankara: Tektaş Eylül Yayıncılık.
- Aydın, M. Z. (2008). *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2014). *Okulda Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aytaçlı, B. (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-9. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/aduefebder/issue/33889/375231>.
- Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve Öğrenme* (6. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bakıroğlu Tokgöz, C. (2013). Sosyalleşme ve kimlik inşası ekseninde sosyal paylaşım ağları. *Akademik Bilişim Konferansı*. Akdeniz Üniversitesi, Antalya. <http://ab.org.tr/ab13//228.pdf> adresinden 24.07.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Bardi, A. ve Schwartz, S. H. (2003). Values and Behavior: strength and structure of relations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(10), 1207-1220.
- Başlar, G. (2013). Yeni medyanın gelişimi ve dijitalleşen kapitalizm. *Akademik Bilişim Konferansı*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya. <http://ab.org.tr/ab13/bildiri/247.pdf> sayfasından 27.05.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Baştürk Akca, E. , Sayımer, İ. ve Ergül, S. (2015). Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ve siber zorbalık deneyimleri: Ankara örneği. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 5(10), 71-86.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Birekul, M. (2015). Popüler kültür ve müzikte anlamın kaybı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 10(1), 155-180. DOI: 10.17550/aid.84081

- Bolton, R.N. , Parasuraman, A. , Hoefnagels, A. , Migchels, N. , Kabadayi, S.,... Solnet, D. (2013). Understanding generation Y and their use of social media: A review and research agenda. *Journal of Service Management*, 24(3), pp. 245–267.
- Büyükaşahin Çevik, G. ve Atıcı, M. (2009). Lise 3.Sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 339-352.
- Boyd, D. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Social Networked Teens*. London: Yale University Press.
- Cebeci, S. (2015). *Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dini İletişim* (3. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Cheung, C.M.K., Chiu, P.Y. ve Lee, M.K.O. (2011). Online social networks: Why do students use Facebook? *Computers in Human Behavior*, 27, pp.1337-1343.
- Coşkun Keskin, S. (2007). *Sosyal Bilgiler Derslerinde Empati Becerilerine Dayalı Öğretim Tekniklerinin Kullanılması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Coşkun Keskin, S. (2012). Çocuklar için değer neyi çağırıyor? Değerleri gündelik hayata aktarmaya yönelik bir tespit çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1491-1512.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlâk Gelişimi*. Ramazan Arı (Editör). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Çam, Z., Çavdar, D., Seydooğulları, S., ve Çok, F. (2012). Ahlak gelişimine klasik ve yeni kuramsal yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1211-1225.
- Çelen, F. K. , Çelik, A. ve Seferoğlu, S. S. (2-4 Şubat 2011). Çocukların internet kullanımları ve onları bekleyen çevrim-içi riskler. *XIII. Akademik Bilişim Konferansı (AB11)*, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Çil, S. (2015). *Sosyal Paylaşım Siteleri ve Demokratikleşme İlişkisi: Facebook Örneği*. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- DeBell, M., ve Chapman, C. (2006). *Computer and Internet use by students in 2003* (NCES 2006-065). US Department of Education. Washington, DC: National Center for Education Statistics.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 69-91.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine temel demokratik değerlerin kazandırılma düzeyi ve bu değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 39, 362.
- Echeburua, E. ve Corral, P. (2010). Addiction to new technologies and to online social networking in young people: a new challenge. *Adicciones*, 22, 91-95.
- Efe, S. (2018). *Globalization and the interaction of popular culture with social media*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Egemen, A., Yılmaz, Ö. ve Akil, İ. (2004). Oyun, oyuncak ve çocuk. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 5(2), 39 – 42.
- Ekici, M. ve Kıyıcı, M. (2012). Sosyal ağların eğitim bağlamında kullanımı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 156-167.
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Ekşi, H. (2006). Bilişsel ahlak gelişimi kuramı: Kohlberg ve sonrası. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 29-38.
- Ekşi, H., Erden, N., Erdoğan F. H. ve Yılmaz, E. (2013). Ergenlerin kimlik oluşumunun Facebook üzerinden incelenmesi: Nitel araştırma örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 295- 313.
- Ellison, N. B., Steinfield, C., ve Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook “friends:” Social capital and college students’ use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 1143–1168.

- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitim Dergisi*, 1(4), 56.
- Erdur Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Avrasya Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 27, 31-42.
- Etgar, S. ve Amichai-Hamburger, Y. (2017). Not all selfies took alike: distinct selfie motivations are related to different personality characteristics. *Front. Psychol*, 8 , 842. doi: 10.3389/fpsyg.2017.00842
- Fichter, J. (2016). *Sosyoloji Nedir?* 3. Baskı. (Çev. N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Frau-Meigs, D. (2006). *Media Education: A Kit for Teachers, Students, Parents and Professionals*. Paris: UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001492/149278e.pdf> adresinden 29.05.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Gezginci, G. (2017). *Sosyal Medyadaki Dini Metinlerin İçerik Analizi: Facebook Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Göker, G., Demir, M. ve Doğan, A. (2010). Ağ toplumunda sosyalleşme ve paylaşım: Facebook üzerine ampirik bir araştırma. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(2), 183-206. [http://dergipark.gov.tr / download /article-file/186793](http://dergipark.gov.tr/download/article-file/186793) adresinden erişilmiştir.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar: Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler ve Ahlaki Gelişme*. Amsterdam: Ötüken Yayıncılık.
- Güngör, E. (2010). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- Halstead, J. M.(1996). Values and values education in schools. in Halstead, J. M. , Taylor, M. J. (Eds.), *Values in Education and Education in Values* (pp.2-13). London&Washington, D.C : The Falmer Press, Taylor & Francis Inc.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and Teaching about Values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202. DOI: 10.1080/713657146
- Hew, K.F. (2011). Students' and teachers' use of Facebook. *Computers in Human Behavior*, 27, 662-676.

- Hobbs, R. (2004). Medya okuryazarlığı hareketinde yedi büyük tartışma. (Çev. Bağlı, M. T.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 122-140.
- Hobbs, R. (2010). *Digital and media literacy: A plan of action*. Washington: The Aspen Institute.
- Hökelekli, H. (2015). *Din Psikolojisi* (11.Baskı). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hung, H. T. ve Yuen, S. C. Y. (2010). Educational use of social networking technology in higher education. *Teaching in Higher Education*, 15(6), 703-714.
- Irwin, C., Ball, L., Desbrow, B. ve Leveritt, M. (2012). Students' perceptions of using Facebook as an interactive learning resource at university. *Australasian Journal of Educational Technology*, 28(7), 1221-1232.
- İşlek, M.S. (2012). *Sosyal Medyanın Tüketici Davranışlarına Etkileri: Türkiye'deki Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Junco, R. (2012). Too much face and not enough books: The relationship between multiple indices of Facebook use and academic performance. *Computers in Human Behavior*, 28(1), 187-198.
- Kakırman Yıldız, A. (2012). Sosyal paylaşım sitelerinin dijital yerlilerin bilgi edinme ve mahremiyet anlayışına etkisi. *Bilgi Dünyası*, 13(2), 529-542.
- Kamiloğlu, F. ve Yurttaş, Ö. U. (2014). Sosyal medyanın bilgi edinme ve kişisel gelişim sürecine katkısı ve lise öğrencileri üzerine bir alan çalışması. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 21, 129–150.
- Karaduman, H., Çengelci Köse, T. ve Eryılmaz, Ö. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre sosyal medyada değerler. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 8(2), 250-271. DOI: 10.17569/tojqi.266028
- Karagülle, A.E. ve Çaycı, B. (2014). Ağ toplumunda sosyalleşme ve yabancılaşma. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 4(1), 1-9.

- Karasar, N. (2014) *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (26. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9, 193-204.
- Kaya, M. ve Taşkın, O. (2016). Okulda değerler eğitimi. M. Köylü (Ed.), *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi* (s. 131-158). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Keskin, Y. (2016). Değerlere genel bir bakış: tanımı, özellikleri, işlevi ve sınıflandırması. M. Köylü (Ed.), *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi* (s. 19-52). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Keskin, Y. (2016). Değer sınıflaması üzerine aksiyonel bir deneme. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 1485-1510. DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9467>
- Kılıçer, K., Özeke, V. ve Çoklar, A. N. (2018). Sosyal medya kullanıcılarına ait siber davranışların insani değerler bağlamında incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 56, 19-39.
- Kırık, A. M. (2014). Aile ve çocuk ilişkisinde internetin yeri: Nitel bir araştırma. *Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 337-347.
- Kirchenbaum, H. (2013). *Values Clarification in Counseling and Psychotherapy*. New York: Oxford University Press.
- Kirschner, P.A. ve Karpinski, A. C. (2010). Facebook and academic performance. *Computers in Human Behavior*, 26, 1237-1245.
- Kluckhohn, C. K. (1949). *Mirror for man: the relation of anthropology to modern life*. Berkeley, CA: Whittlesey House.
- Kluckhohn, C. K. (1951). Values and value orientations in the theory of action. In T. Parsons and E. A. Shils (Eds.), *Toward a general theory of action*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (17), 231-238. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/erusosbilder/issue/23750/253040>
- Kohlberg, L. (1975). The cognitive-developmental approach to moral education. *The Phi Delta Kappan*, 56(10), 670-677.
- Kronenberger, W.G., Mathews, V.P., Dunn, D.W., Wang, Y., Wood, E.A.,..., Li, T.Q. (2005). Media violence exposure and executive functioning in aggressive and control adolescents. *Journal of Clinical Psychology*, 61(6),725-737.
- Kuss, D.J. ve Griffiths, M.D. (2011). Online social networking and addiction – a review of the psychological literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8, 3528-3552. Doi:10.3390/ijerph8093528
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değerler yönelimi ve schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Lee, E. , Ahn, J. ve Kim, J.Y. (2014). Personality traits and self-presentation at Facebook. *Personality and Individual Differences*, 69, 162-167.
- Lee, S.Y. (2014). How do people compare themselves with others on social network sites?: The case of Facebook. *Computers in Human Behavior*, 32, 253-260. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2013.12.009>
- Lickona, T. (1991). *Educating for Character: How our schools can teach respect and responsibility*. New York: Bantam Books.
- Lickona, T., Schaps, E. ve Lewis C. (2002). *Eleven principles of effective character education*. Character Education Partnership. 24.05.2018 tarihinde <https://digitalcommons.unomaha.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1065&context=slcestgen> adresinden erişilmiştir.
- Livingstone, S. (2002). *Young People and New Media: Childhood and The Changing Media Environment*. London: Sage Publications.
- Livingstone, S. (2008). Taking risky opportunities in youthful content creation: teenagers' use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression. *New Media & Society*, 10(3), 393-411.

- Madden, M., Lenhart, A. , Cortesi, S. , Gasser, U. , Duggan, M. , Smith, A. ve Beaton, M. (2013). Teens, social media and privacy. *Pew Research Center*. 09.06.2018 tarihinde http://www.pewinternet.org/files/2013/05/PIP_Teens_SocialMediaandPrivacy_PDF.pdf adresinden erişilmiştir.
- Mayfield, A. (2008). *What is Social Media?* http://www.icrossing.co.uk/fileadmin/uploads/eBooks/What_is_Social_Media_iCrossig_ebook.pdf adresinden 10.10.2009 tarihinde erişilmiştir.
- Meyrowitz, J.(1985). *No Sense of Place: The Impact of Electronic Media on Social Behaviour*. New York: Oxford University Press.
- Mora, N. (2008). Medya ve kültürel kimlik. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-14.
- Moran, M. , Seaman, J. ve Tinti-Kane, H. (2011). Teaching, learning, and sharing: how today's higher education faculty use social media. *Babson Survey Research Group*.
- Nadkarni, A. ve Hofmann, S.G. (2012). Why do people use Facebook? *Personality and Individual Differences*, 52, 243-249.
- Oğuz, S. ve Sözcü, U. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre sosyal medya kullanımının değerler üzerine etkisi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(9), 617-634 DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9562>
- O'Keeffe, G. ve Clarke-Pearson, K. (2011). The impact of social media on children, adolescents and families. *American Academy of Pediatrics*, 127(4), 800-804. DOI: 10.1542/peds.2011-0054
- Oz, M. (2014). Sosyal medya kullanımı ve mahremiyet algısı: Facebook kullanıcılarının mahremiyet endişeleri ve farkındalıkları. *Journal of Yaşar University*, 9(35), 6245-6254. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/jyasar/issue/19149/203277>
- Ömerustaoglu, A. (2007). Bir insani fenomen olarak estetik bilinç. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı 15, 18-26.

- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217- 240.
- Öztürk, M. F. ve Talas, M. (2015). Sosyal medya ve eğitim etkileşimi. *ZfWT*, 7(1), 101-120.
- Prot, S., McDonald, K.A., Anderson, C. A ve Gentile, D.A. (2012). Video games: good, bad, or other. *Pediatric Clinics of North America*, 59(3), 647–658.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş*. (Çev. D. Bayrak, H.B. Arslan, Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Raths, L. E., Harmin, M. ve Simon, S.B. (1966). *Values and Teaching Working with Values in the Classroom*. Columbus, Ohio: Charles E. Merrill.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.
- Sağnak, M. (2004). Örgütlerde değerler yönünden birey örgüt uyumu ve sonuçları. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 37, 72-95.
- Sarı, Ö. (2012). *Türkiye'de Facebook Kullanıcılarının Mahremiyet Algısı ve Kimlik İnşası Üzerine Bir Çalışma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Schwartz, S. H. (1996). Value priorities and behavior: Applying of theory of integrated value systems. In C. Seligman, J. M. Olson, and M. P. Zanna (Eds), *The Psychology of Values: The Ontario Symposium- Volume 8*, (pp. 1-24). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 1-20. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Scriven, M. (1966). *Primary Philosophy*. New York: McGraw-Hill.
- Seefeldt, C., Castle, S. ve Falconer, R.C. (2015). *Okul Öncesi / İlkokul Çocukları İçin Sosyal Bilgiler Eğitimi* (Çev. Ed. S. Coşkun Keskin). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Selçuk, Z. (2008). *Eğitim Psikolojisi* (15. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Silverblatt, A. , Smith, A. ,Miller, D. ,Smith, J. ve Brown, N. (2014). *Media literacy: Keys to interpreting media messages*. Santa Barbara: Preager.
- Smith, P. K. , Mahdavi, J. , Carvalho, M. , Fisher, S. , Russell, S. ve Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376–385.
- Soerjoatmodjo, G. W. L. (2016). I selfie therefore i exist: A preliminary qualitative research on selfie as part of identity formation in Adolescents. *Humaniora*, 7(2), 139-148.
- Solmaz, B., Tekin, G., Herzem, Z. ve Demir, M. (2013). İnternet ve sosyal medya kullanımı üzerine bir uygulama. *Selçuk İletişim*, 7(4), 23-32.
- Strasburger, V.C. , Jordan, A. B. ve Donnerstein, E. (2012). *Children, Adolescents, and the Media: Health Effects*. Pediatric Clinics of North America. 59(3), 533-587.
- Sucu, İ. (2012). Sosyal medya oyunlarında gerçeklik olgusunun yön değiştirmesi: smeeet oyunu örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(3), 55-88 . DOI: 10.19145/gumuscomm.98392
- Superka, D., Ahrens, C. ve Hedstrom, J. (1976). *Values Education Sourcebook: Conceptual Approaches, Materials Analyses, and an Annotated Bibliography*. Boulder, CO: Social Sciences Education Consortium and ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education.
- Sütlüoğlu, T. (2014). *Sosyal Paylaşım Ağlarında Gençlerin Sosyalleşme ve Kimlik İnşası Süreçleri: Facebook Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Şener, G. (12-13 Aralık 2009). Türkiye’de Facebook kullanımı araştırması. XIV. *Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri*. Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Şimşek, T.N. (2012). *Modern Kent Toplumunda Facebook İle Yalnızlaşan Gençlik: İstanbul Üniversitesi Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Şişman, M. (1994). *Örgüt kültürü*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Tess, P.A. (2013). The role of social media in higher education classes (real and virtual) –A literature review. *Computers in Human Behavior*, 29, 60-68.
- Tezcan, M. (2003). Gizli müfredat eğitim sosyolojisi açısından bir kavram çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 0-0.
- Thoman, E. (2003). Skills and strategies for media education. http://www.living-democracy.com/pdf/en/V4/V04_P03_U09_TM_9A.pdf adresinden 29. 05 . 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Tokunaga, R.S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26, 277-287.
- Turan, İ. ve Nazıroğlu B. (2016). Medyada değerler eğitimi. M. Köylü (Ed.), *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi* (s.159-180). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- URL1, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/facebookun-aylik-kullanici-sayisi-2-23-milyara-ulasti/1214036> adresinden 30.07.2018 tarihinde erişilmiştir.
- URL2, www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.5a5802626c52d0.90914105 adresinden 13.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- URL3, <http://www.hurriyet.com.tr/sosyal-medyanin-faydalari-ve-zararlari-40194571> adresinden 18.11.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL4, <https://cutcaster.com/photo/100072622-Little-Girl-Portrait/> adresinden 21. 12.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL5, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=MÜRÜVVET adresinden 23.12.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Veugelaers, W. ve Vedder, W. (2003). Values in teaching. *Teachers and Teaching*, 9(4), 377-389.
- Vural, B.Z. ve Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: ege üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 20(5) 3348-3382.

- Wang, S. S. (2013). "I Share, Therefore I Am": Personality traits, life satisfaction, and Facebook check-ins. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(12), 870-877.
- Wang, S.S., ve Stefanone, M.A. (2013). Showing off ? Human mobility and the interplay of traits, self-disclosure, and Facebook check-ins. *Social Science Computer Review*, 31(4),437-457.
- Williams, M. (2000). Models of character education: perspectives and developmental issues. *Journal of Humanistic Counseling, Education & Development*, 39, 32-40.
- Yakut İpekoğlu, H. (2015). Aile ve akrabalık konularındaki sosyal medya paylaşımları üzerine bir değerlendirme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(1), 241-249. DOI: 10.24289 /ijsser.106418
- Yavuzer, H. (2002). *Çocuk Psikolojisi* (22.Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı) . Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğittir, S. (2012). İlköğretim 5.sınıf öğrencilerinin değer yönelimlerinin Rokeach ve Schwartz değer sınıflandırmasına göre değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 1-15.
- Yiğittir, S. ve Kaymakçı, S. (2012). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı uygulama kılavuzunda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*,13(2), 49-73.
- Yüksel, S. (2002). Yükseköğretimde eğitim-öğretim faaliyetleri ve örtük program. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 361-370.
- Zafarmand, N. (2010). *Halkla İlişkiler Alanında Yeni Mecra ve Uygulamaların Yeri ve Önemi: Sosyal Medya ve Pr2.0*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zhao, S., Grasmuck, S. ve Martin, J. (2008). Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships. *Computers in Human Behavior*, 24, 1816-1836.

EKLER

EK 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilere Dair Bilgiler

Araştırmaya Katılan Öğrencilere Dair Bilgiler				
No	Kod	Sınıf/Yaş	Cinsiyet	Okul türü
1	K-1	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
2	K-2	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
3	K-3	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
4	K-4	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
5	K-5	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
6	K-6	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
7	K-7	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
8	K-8	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
9	K-9	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
10	K-10	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
11	K-11	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
12	K-12	8. Sınıf/15	Kız	Ortaokul
13	K-13	8. Sınıf/14	Kız	Ortaokul
14	İE-1	8. Sınıf/14	Erkek	İmam Hatip Ort.
15	İE-2	8. Sınıf/14	Erkek	İmam Hatip Ort.
16	İE-3	8. Sınıf/14	Erkek	İmam Hatip Ort.
17	İE-4	8. Sınıf/14	Erkek	İmam Hatip Ort.
18	İE-5	8. Sınıf/14	Erkek	İmam Hatip Ort.
19	İE-6	8. Sınıf/14	Erkek	İmam Hatip Ort.
20	İE-7	8. Sınıf/14	Erkek	İmam Hatip Ort.
21	İE-8	8. Sınıf/14	Erkek	İmam Hatip Ort.
22	İE-9	8. Sınıf/14	Erkek	İmam Hatip Ort.
23	E-1	8. Sınıf/14	Erkek	Ortaokul
24	E-2	8. Sınıf/14	Erkek	Ortaokul
25	E-3	8. Sınıf/13	Erkek	Ortaokul
26	E-4	8. Sınıf/14	Erkek	Ortaokul
27	E-5	8. Sınıf/14	Erkek	Ortaokul
28	E-6	8. Sınıf/14	Erkek	Ortaokul
29	E-7	8. Sınıf/14	Erkek	Ortaokul
30	E-8	8. Sınıf/14	Erkek	Ortaokul

EK 2: Veli İzin Belgesi Örneği

Sayın .....,

Velisi bulunduğunuz ..... isimli öğrencimizin, sosyal medya üzerinde öğrenci paylaşımlarında yansıttıkları değerleri belirlemek üzere yaptığım araştırmaya katılması hususunda sizden izin rica etmekteyim. Bu araştırmada öğrencilerin sevgi, saygı, duyarlılık gibi Talim Terbiye Kurulunun belirlediği değerlere ilişkin 2012-2015 yılları arasındaki Facebook paylaşımları incelenecektir. Araştırmanın hiçbir aşamasında öğrenci, veli veya herhangi bir kişiye dair kişisel bilgiye, fotoğrafa, videoya ya da buna benzer unsurlara yer verilmeyecektir. Araştırmada çıkan sonuçlar isteğiniz durumunda sizinle paylaşılacaktır. Araştırmanın değer eğitimi konusunda biz eğitimcilere katkı sağlayacağını düşünmekteyim. İzin vermeniz durumunda aşığıdaki bilgileri doldurmanızı ve imzalamanızı rica ederim.

Velisi bulunduğum ..... isimli öğrencinin “Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Medyada Yansıttıkları Değerler” adlı araştırmaya katılmasında herhangi bir sakınca görmemekteyim ve katılmasına izin veriyorum.

Öğrencinin Adı Soyadı:

Velinin Adı Soyadı:

Öğrencinin Okulu:

Tarih ve İmza :

EK 3: Öğrenci Görüşme Formu

	Yöneltilen Soru
1	Hayattaki amaçlarınız nelerdir?
2	Hobileriniz ve fobileriniz nelerdir?
3	Yakın bir arkadaşınız sizi nasıl tanımlar?
4	Uzak bir arkadaşınız sizi nasıl tanımlar?
5	Hayatınızdaki en önemli değerler nelerdir?
6	Değerlerinizi nasıl edindiniz ve edinirken ne etkili oldu?
7	Gündelik hayatta hangi değerleri uygularsınız? Ne için?
8	Başkalarına hangi değerleri öğretmek isterdiniz? Neden?
9	Gündelik hayata yansıtmak istediğin fakat yansıtamadığın değerler var mıdır? Varsa nelerdir?
10	Ailenin önem verdiği değerler nelerdir? Bunlara uymak için neler yapıyorsunuz?
11	Okulda edindiğin değerler nelerdir? Okulda hangi değerlerin öğretilmesini istersiniz?
12	Öğretmenlerinizle sosyal medyada paylaşımda bulunur musunuz? Bulunuyorsanız ne tür paylaşımlar yaparsınız?
13	Sosyal medyada ağırlıklı olarak neyi paylaşırsın? Ne için?
14	Facebook' u üç kelimeyle nasıl anlatırsınız?
15	Sizce Facebook'un olumlu yönleri nelerdir?
16	Sizce Facebook'un olumsuz ya da sizi rahatsız eden yönleri nelerdir?

17	Facebook'ta paylaştıklarınızın sizi yansıttığına inanıyor musunuz?
18	Facebook'ta özçekim (selfie) yapıyor musunuz? Yapıyorsanız ne için yapıyorsunuz?
19	Facebook'ta yer bildirimini yapıyor musunuz? Yer bildirimini yapmanızın ya da yapmamanızın gerekçesi nedir?
20	Facebook'ta şarkı paylaşımı yapıyor musunuz ve ne tür şarkılar paylaşıyorsunuz?
21	Facebook'ta hangi toplumsal olayları paylaşırsınız?
22	Facebook'ta paylaştığınız bilgilerin doğru olup olmadığını her zaman kontrol eder misiniz?
23	Facebook'ta -bunu paylaşmazsan başına kötü şey gelecek - bunu paylaşmayan bizden değildir -şunu seviyorsan paylaş - bunu paylaşırsan sana şans getirecek tarzında paylaşımları beğenip paylaşıyor musunuz? Neden?
24	İnanmadığınız bir şeyi Facebook'ta komik olduğu için ya da başkalarının hoşuna gideceğini düşündüğün için paylaştığın oluyor mu? Bunlar ne tür paylaşımlar oluyor?
25	Facebook'ta paylaştığınıza pişman olduğunuz paylaşımlar oluyor mu? Varsa bunlar neler? Paylaştıklarınız yüzünden ailenizden eleştiri aldınız mı? Eleştiri aldıysanız hangi konularda?
26	Yaptığınız şu paylaşımlarda neyi anlatmak ya da hangi mesajı vermek istediniz? (Bu soruda öğrenci paylaşımlarından seçilen paylaşımlar daha önceden hazırlanıp öğrencilere tek tek gösterilmiştir.)

EK-4 Doküman Analiz Formu Örnekleri

DEĞERLER TABLOSU	2015	2014	2013	2012
Adaletli/Adil olma				
Aile birliğine önem verme				
Aile sevgisi				
Alçak gönüllülük				
Arkadaş sevgisi				
Atatürk sevgisi				
Barış				
Bencil olmama				
Bilimsellik				
Centilmenlik				
Cesaret				
Cömertlik				
Çalışkanlık				
Demokrasi bilinci				
Dini değerlere saygı				
Dini hassasiyetlere duyarlılık				
Doğal çevreye duyarlılık				
Dürüst olma				
Dostluk				
Duyarlılık (Genel)				
Estetik duyarlılık				
Eşitlik				
Farklılıklara saygı duyma				
Fedakârlık				
Geleneksel ve milli değerlerine sahip çıkma				
Görgülü olmak				
Güvenilir olmak				
Edepli olma				
Hayvanseverlik				
Hoşgörü				
İnsana değer verme				
Kadirşinaslık				
Kanaatkâr olma				
Kardeşlik				
Kötü tezahürata karşı olma				
Kültürel mirası korumaya duyarlılık				
Merhamet				
Millet sevgisi				
Millî birlik ve beraberlik				
Millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma				
Misafirperverlik				
Mürüvvet				

DEĞERLER TABLOSU	2015	2014	2013	2012
Müzikseverlik				
Namuslu olmak				
Nezakat sahibi olma				
Onurlu olma				
Ölçülü olma				
Öz güven				
Özel yaşamın gizliliğine saygı				
Paylaşma				
Sabır				
Sadelik				
Sağlıklı olmaya önem verme				
Sanata, kültüre ve değerlere saygı				
Saygı (genel)				
Sevgi (genel)				
Sorumluluk sahibi olma				
Sporseverlik				
Şükretme				
Tarihsel mirasa duyarlılık				
Temizlik				
İsraf etmeme				
Türk Bayrağına ve İstiklâl Marşı'na saygı				
Türk büyüklerine saygı				
Vatanseverlik				
Vefalı olma				
Yardımlaşma				

YER BİLDİRİMİ	OYUNLARLA İLGİLİ PAYLAŞIMLAR	KENDİ FOTOĞRAFINI PAYLAŞMA	KOMİK VİDEOLAR / FOTOĞRAFLAR
GEZİ FOTOĞRAFLARI	NOTLAR	DEĞER DIŞI	
DİLİ KULLANMA	SÖYLEM ANALİZİ	ÇELİŞKİLİ PAYLAŞIMLAR	MÜZİKLER

Paylaşım		Yıllar				Toplam	Açıklamalar
		2015	2014	2013	2012		
Kendi Fotoğrafını Paylaşma	Başka Bir Kişinin Çektiği Fotoğraf						
	Özçekim						
	Arkadaşlarıyla Birlikte Özçekim						
	Gezi Fotoğrafları						
Yer Bildirimi							
Komik Videolar ve Fotoğraflar							
Oyunlarla İlgili Paylaşım							
Şarkı Paylaşım	Yerli Şarkılar						
	Yabancı Şarkılar						

EK-5 Görüşmelerde Öğrencilerle Tartışılan Paylaşımlardan Örnekler

"Bizi seviyormuş gibi yapanlara bizde inanıyormuş gibi yaparız sıkıntı yok."

FIKRA

Japonya'da hırsız yakalayabilen bir robot icat etmişler.

Robot Almanya'da 5 dakikada 150 hırsız yakalamış.

İngiltere'de 5 dakikada 50 hırsız yakalamış.

Hollanda'da 5 dakikada 20 hırsız yakalamış.

Türkiye'de ise 5 dakikada robotu çalmışlar. :):)

Bugün internet gitti, 2 saat evdekilerle konuştuk güldük falan iyi insanlarmış. ;)

"Kendiniz gibi birini aramayı bırakın artık. Size, sizde olmayan biri lazım."

ADI: ANNE TERLİĞİ
MENZİLİ : 5 METRE
İSABET ORANI: % 100
ACITMA KATSAYISI:
HENUZ HESAPLANAMADI
BELİRTİLERİ: YANMA,
KAFADA ŞİŞLİK, VUCUDUN
ÇEŞİTLİ BÖLGELERİNDE KIZARIKLIK
KORUNMA YOLLARI: ANNEYİ KIZDIRMAMAK

Pırasa çok doyurucu bir yemektir, yemeden bile insanı doyurur.
 -Anne yemekte ne var?
 +Pırasa.
 -Karnım tok."
 Gördünüz mü ?

"Suskunluğum asaletimdendir!..
 Her lafa verilecek bir cevabım var..
 Lakin, bir lafa bakarım laf mı diye
 Bir de söyleyene bakarım adam mı diye!"
 Mevlâna Celâleddin-i Rûmî

Mevlana Der Ki;

Her şey üstüne gelip,
 Seni dayanamayacağın
 Bir noktaya getirdiğinde,
 Sakın vazgeçme!..

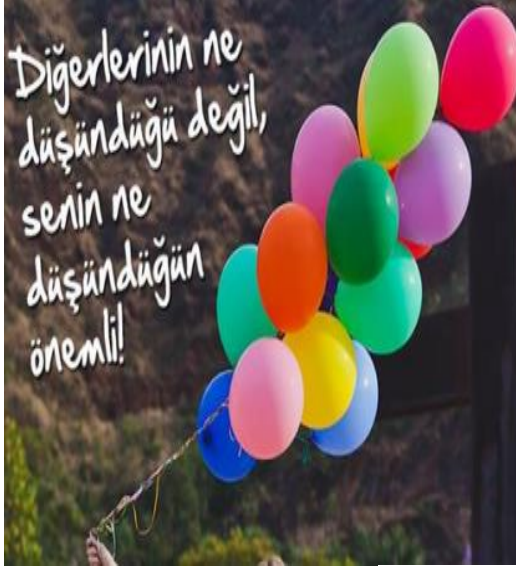
**İŞTE ORASI
 KADERİNİN
 DEĞİŞECEĞİ
 'NOKTADIR'**

Bazı insanlar çok
 fakir; sadece
 paraları var. 😊

İçin avaz avaz ağlarken,
 dışının sessizce kabullenmesidir
SABİR denen şey...!

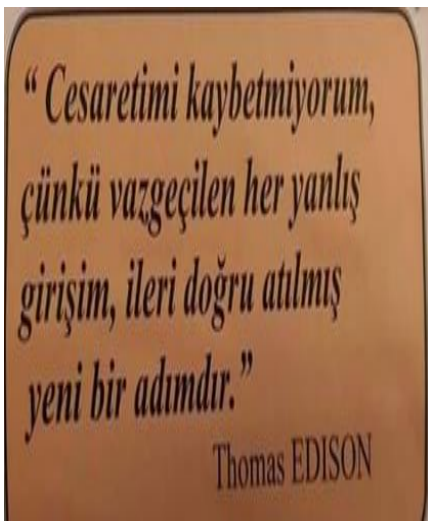
Çikolata da neymiş !
Laf sokmanın verdiği mutluluk paha biçilemez

Bilmeyen Gerçekler
11 Mart 2014

Sayfayı Beğen

Kime yardım ettiğine dikkat et!

Bilmeyen Gerçekler
18 Ekim 2013

Sayfayı Beğen

Para adamı değiştirir

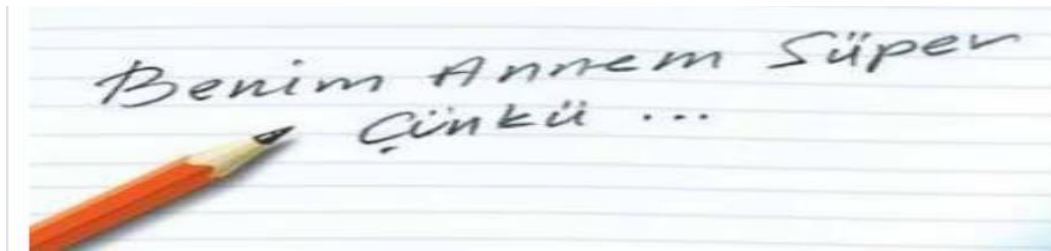

Japonlar: "Biri yapabiliyorsa bende yapabilirim.. Hiç kimse yapamıyorsa ben yapmalıyım.."

Türkler: "Biri yapabiliyorsa ben neden yapayım.. Hiç kimse yapamıyorsa ben nasıl yapayım.."

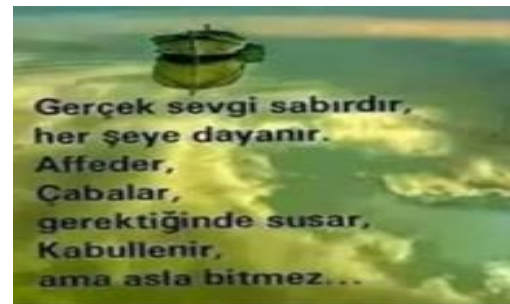

11 EYLÜL'DE KUR'AN-I YAKTI..
15 EYLÜL'DE KENDİ YANDI..
PAYLAŞMAYAN MÜSLÜMAN KALMASIN

Eğer iyi bir kalbin varsa:
çok yardımseversin, çok güvenirsin,
çok cömertsin, çok seversin,
... ve çok acı çekersin.

Elif Şafak

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİSİ

Selçuk ÖNDER, 1981 yılı Kahramanmaraş/ Elbistan doğumludur. İlk ve orta öğretim eğitimini Sakarya'da tamamladıktan sonra Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili Eğitimi Bölümünü bitirerek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2004 yılından bu yana Rize, Şanlıurfa ve Sakarya'da lise, ortaokul ve ilkokul düzeyinde İngilizce öğretmenliği ve okul yöneticiliği görevlerinde bulunmuştur. Halen İngilizce öğretmenliğine Sakarya'da devam etmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

İletişim:

E- posta: selcukonder@hotmail.com